

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΕΜΜ. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ
Καθηγητού της Βαθραλείου Προτύπου Σχολής

οίμαι
δεν
δέν
είμαι
εξομολογήσει
εξομολογήσει
εξομολογήσει
εξομολογήσει

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ
ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ
ΚΑΙ
ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ
Α' ΚΑΙ Β' ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
ΟΔΟΣ ΤΕΡΤΙΑ 44
1947

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΕΜΜ. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ
Καθηγητού τῆς Βαρβακείου Προτύπου Σχολῆς

19935

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ
ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ
ΚΑΙ
ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ
Α' ΚΑΙ Β' ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
ΟΔΟΣ ΤΣΟΡΤΣΙΔ 44
1947

Πᾶν γήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως.

I

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

ΛΟΓΟΣ

ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Λυκούργου βίος.

Ὁ Λυκούργος ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 390 π.Χ. Κατήγετο ἐξ ἐπισημοτάτου γένους, ἔτυχε δὲ ὡς ἐκ τούτου ἐπιμελημένης ἀγωγῆς καὶ παιδείσεως. Ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἰσοκράτους, οἱ ὁποῖοι μεγάλως ἐπέδρασαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ χαρακτῆρός του. Ἡ θερμὴ εὐλάβεια αὐτοῦ πρὸς τὴν προγονικὴν θρησκείαν, ἡ προσήλωσις εἰς τὰς παραδόσεις τῆς πόλεως, ἡ ὑποδειγματικὴ νομιμοφροσύνη του, ἡ ἐντιμότης καὶ ἀκεραιότης αὐτοῦ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον βίον, ἡ λιτότης καὶ ἀπλότης τῆς ζωῆς του καὶ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἡ φλογερὰ φιλοπατρία του ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ ζωντανὸν παράδειγμα τῶν διδασκάλων του.

Ὁριμος τὴν ἡλικίαν ἀνemieίθη εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς πόλεως. Τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἔστρεψε κυρίως ὁ Λυκούργος εἰς τὴν καθημερινῶς χαλαρομένην ἐσωτερικὴν διοίκησιν, ἐνῶ ὁ σύγ-

χρόνος και φίλος αὐτοῦ Δημοσθένης ἠσχολεῖτο περὶ τὴν διεύθυν-
σιν τῆς ἔξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Ἀθηναίων. Ἡ κοινῶς ἀνεγνωρι-
σμένη ἀρετὴ τοῦ Λυκούργου συνετέλεσεν, ὥστε ταχέως νὰ ἀνα-
τεθῆ εἰς αὐτὸν ἐν ἓκ τῶν σπουδαιωτάτων δημοσίων ὑπουργη-
μάτων. Τὸ 338 π.Χ. ὀλίγον πρὸ τῆς ἐν Χαιρωνεῖα μάχης ἔξε-
λέγη ταμίαις τῆς πόλεως διὰ μίαν τετραετίαν. Ἄλλ' ὑπῆρξε τόσον
ἀποδοτικὴ καὶ τιμιά ἢ ὑπ' αὐτοῦ διαχειρίσις τοῦ δημοσίου χρή-
ματος, ὥστε ἐπὶ δύο ἄλλας συνεχεῖς τετραετίας οἱ Ἀθηναῖοι ἐνε-
πιστεύοντο εἰς χεῖράς του τὰς προσόδους τῆς πόλεως ἐκλέγοντες
κατὰ τύπους ὡς ταμίαις ἀφωσιωμένους εἰς αὐτὸν ὄπαδούς, ἐπειδὴ
ὁ νόμος ἀπηγόρευε τὴν ἀπ' εὐθείας ἐκλογὴν αὐτοῦ ἐκ νέου διὰ
τὸ ἴδιον ἀξίωμα.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δωδεκαετοῦς διαχειρίσεως τοῦ δημο-
σίου πλούτου ὑπὸ τοῦ Λυκούργου τὰ οἰκονομικὰ τῶν Ἀθηναίων
ἔφθασαν πράγματι εἰς θαυμαστὴν ἀνθηρότητα. Κάθε περιττὴ
δαπάνη περιεκόπη, τὰ δὲ ἐτήσια ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀνῆλ-
θον ἀπὸ 600 εἰς 1200 τάλαντα.

Ἡ οἰκονομικὴ αὕτη ἀνάρρωσις ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Λυκούργου
νὰ διαθέσῃ σημαντικὰ κονδύλια ὑπὲρ τῶν δημοσίων ἀναγκῶν καὶ
ἄλλων κοινωφελῶν ἔργων. Ἐν πρώτοις ἐφρόντισε διὰ τὴν στρα-
τιωτικὴν καὶ ναυτικὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς πόλεως. Οὕτω κατε-
σκεύασε νέα ὄχρωματικά ἔργα καὶ ἐπεσκεύασε τὰ παλαιά, ἴδρυσεν
στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς ἀποθήκας, συνεπλήρωσε τὸν πολεμι-
κὸν ἐφοδισμὸν, ἐναυπήγησε νέας τριήρεις καὶ ἐπιδιώρθωσε τὰς
παλαιάς, ὥστε νὰ δύναται ἡ πόλις νὰ παραιτάξῃ εἰς οἰανδήποτε
στιγμὴν 400 καὶ πλέον πολεμικὰ σκάφη, ἀνφοκόδησε τοὺς πο-
λαιοὺς ναυστάθμους καὶ ἀνήγειρε νέους καὶ γενικῶς εἰργάσθη μὲ
ζῆλον διὰ τὴν πολεμικὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν Ἀθηναίων.

Μετὰ ταῦτα ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὸν ἐξωραϊσμὸν
τῆς πόλεως καὶ τὴν τόνωσιν τῆς ἀθλητικῆς, καλλιτεχνικῆς καὶ
πνευματικῆς αὐτῆς ζωῆς. Ἐκτὸς ἄλλων μικροτέρας σπουδαιότητο
ἔργων, τὰ ὅποια ἔξετέλεσε, κατεσκεύασε τὸ γυμνάσιον τοῦ Λυ-
κείου, ἐθεμελίωσε τὸ παναθηναϊκὸν στάδιον καὶ ἀπεπεράτωσε τὸ
διονυσιακὸν θέατρον, ἀφοῦ διηύρυνεν αὐτό, ὥστε νὰ δύναται νὰ
περιλάβῃ 30.000 θεατῶν. Ἡ φροντίς του διὰ τὸ θέατρον ἔξεδ-
λώθη καὶ κατ' ἄλλον τρόπον. Ἰδρυσεν δηλαδὴ χαλκοῦς ἀνδριάντες

ἐντὸς τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου εἰς τοὺς τρεῖς μεγάλους τραγικούς Αἰσχύλον, Σοφοκλέα, Εὐριπίδην, καὶ ἐμερίμνησε νὰ καταγραφοῦν τὰ ἔργα των καὶ νὰ κατατεθοῦν εἰς εἰδικὸν ἀρχειὸν, διὰ νὰ μὴ ἀλλοιῶνεται τὸ κείμενόν των κατὰ τὰς ὁρέξεις τῶν ἠθοποιῶν.

Καὶ ὅμως παρὰ τὸν ὄγκον τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων δαπανῶν καὶ καθόλου τοῦ δημοσίου χρήματος, τὸ ὅποιον διεχειρίσθη ὡς ταμίας τῆς πόλεως, οὐδεὶς ποτε ἐτόλμησε νὰ διατυπώσῃ καὶ τὴν παραμικρὰν κατηγορίαν ἐναντίον του.

Ἐν ἔτος περίπου μετὰ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ ἀφοῦ ἔδωκεν εὐθύνας τῆς διαχειρίσεώς του, ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας (325 π.Χ.). Ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐκτιμῶν τὰς πρὸς τὴν πόλιν ὑπηρεσίας του ἐκήδευσεν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ, εἴκοσι δὲ ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου του ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα καὶ ἐψήφισε σίτησιν εἰς τὸ Πρυτανεῖον ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτάτου τῶν ἀπογόνων του.

2. Λυκούργου Λόγος.

Εἰς τὸν Λυκούργον ἀποδίδονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν 15 λόγοι.

Ἐξ αὐτῶν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν ὀλίγα ἀποσπάσματα καὶ ἀκέραιος ὁ κατὰ Δεωκράτους λόγος.

χρόνος και φίλος αὐτοῦ Δημοσθένης ἠσχολεῖτο περὶ τὴν διεύθυν-
σιν τῆς ἔξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ κοινῶς ἀνεγνωρι-
σμένη ἀρετὴ τοῦ Λυκούργου συνετέλεσεν, ὥστε ταχέως νὰ ἀνα-
τεθῆ εἰς αὐτὸν ἐν ἓκ τῶν σπουδαιωτάτων δημοσίων ὑπουργη-
μάτων. Τὸ 338 π.Χ. ὀλίγον πρὸ τῆς ἐν Χαιρωνεῖα μάχης ἐξε-
λέγη ταμίης τῆς πόλεως διὰ μίαν τετραετίαν. Ἀλλ' ὑπῆρξε τόσον
ἀποδοτικὴ καὶ τιμῖα ἢ ὑπ' αὐτοῦ διαχείρισις τοῦ δημοσίου χρή-
ματος, ὥστε ἐπὶ δύο ἄλλας συνεχεῖς τετραετίας οἱ Ἀθηναῖοι ἐνε-
πιστεύοντο εἰς χειρὰς του τὰς προσόδους τῆς πόλεως ἐκλέγοντες
κατὰ τύπος ὡς ταμίαις ἀφωσιωμένους εἰς αὐτὸν ὁπαδοὺς, ἐπειδὴ
ὁ νόμος ἀπηγόρευε τὴν ἀπ' εὐθείας ἐκλογὴν αὐτοῦ ἐκ νέου διὰ
τὸ ἴδιον ἀξίωμα.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δωδεκαετοῦς διαχειρίσεως τοῦ δημο-
σίου πλοῦτου ὑπὸ τοῦ Λυκούργου τὰ οικονομικὰ τῶν Ἀθηνῶν
ἐφθάσαν πρᾶγματι εἰς θαυμαστὴν ἀνθηρότητα. Κάθε περιττὴ
δαπάνη περιεκόπη, τὰ δὲ ἐτήσια ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀνῆλ-
θον ἀπὸ 600 εἰς 1200 τάλαντα.

Ἡ οικονομικὴ αὕτη ἀνάρφωσις ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Λυκούργον
νὰ διαθέσῃ σημαντικὰ κονδύλια ὑπὲρ τῶν δημοσίων ἀναγκῶν καὶ
ἄλλων κοινωφελῶν ἔργων. Ἐν πρώτοις ἐφρόντισε διὰ τὴν στρα-
τιωτικὴν καὶ ναυτικὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς πόλεως. Οὕτω κατε-
σκεύασε νέα ὀχυρωματικὰ ἔργα καὶ ἐπεσκεύασε τὰ παλαιὰ, ἴδρυσεν
στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς ἀποθήκας, συνεπλήρωσε τὸν πολεμι-
κὸν ἐφοδιασμόν, ἐναυπήγησε νέας τριήρεις καὶ ἐπιδιώρθωσε τὰς
παλαιὰς, ὥστε νὰ δύναται ἡ πόλις νὰ παρατάξῃ εἰς οἰανδήποτε
στιγμὴν 400 καὶ πλέον πολεμικὰ σκάφη, ἀνφοδόμησε τοὺς πα-
λαιοὺς ναυστάθμους καὶ ἀνήγειρε νέους καὶ γενικῶς εἰργάσθη με-
τ' ἤλρον διὰ τὴν πολεμικὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν Ἀθηνῶν.

Μετὰ ταῦτα ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὸν ἐξωραϊσμόν
τῆς πόλεως καὶ τὴν τόνωσιν τῆς ἀθλητικῆς, καλλιτεχνικῆς καὶ
πνευματικῆς αὐτῆς ζωῆς. Ἐκτὸς ἄλλων μικροτέρας σπουδαιότητος
ἔργων, τὰ ὅποια ἐξετέλεσε, κατεσκεύασε τὸ γυμνάσιον τοῦ Λυ-
κείου, ἐθεμελίωσε τὸ παναθηναϊκὸν στάδιον καὶ ἀπεπεράτωσε τὸ
διονυσιακὸν θέατρον, ἀφοῦ διηύρυνεν αὐτό, ὥστε νὰ δύναται νὰ
περιλάβῃ 30,000 θεατῶν. Ἡ φροντίς του διὰ τὸ θέατρον ἐξεδη-
λώθη καὶ κατ' ἄλλον τρόπον. Ἰδρυσεν δηλαδὴ χαλκοῦς ἀνδριάντας

ἐντὸς τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου εἰς τοὺς τρεῖς μεγάλους τραγικοὺς Αἰσχύλον, Σοφοκλέα, Εὐριπίδην, καὶ ἐμερίμνησε νὰ καταγραφοῦν τὰ ἔργα των καὶ νὰ κατατεθοῦν εἰς εἰδικὸν ἀρχειόν, διὰ νὰ μὴ ἀλλοιώνεται τὸ κείμενόν των κατὰ τὰς ὁρξῆεις τῶν ἡθοποιῶν.

Καὶ ὅμως παρὰ τὸν ὄγκον τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων δαπανῶν καὶ καθόλου τοῦ δημοσίου χρήματος, τὸ ὁποῖον διεχειρίσθη ὡς ταμίας τῆς πόλεως, οὐδεὶς ποτε ἐτόλμησε νὰ διατυπώσῃ καὶ τὴν παραμικρὰν κατηγορίαν ἐναντίον του.

Ἐν ἔτος περίπου μετὰ τὴν ἐξοδον αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ ἀφοῦ ἔδωκεν εὐθύνας τῆς διαχειρίσεώς του, ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας (325 π.Χ.). Ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐκτιμῶν τὰς πρὸς τὴν πόλιν ὑπηρεσίας του ἐκήδευσεν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ, εἴκοσι δὲ ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου του ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα καὶ ἐψήφισε σίτησιν εἰς τὸ Πρυτανεῖον ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτάτου τῶν ἀπογόνων του.

2. Λυκούργου Λόγοι.

Εἰς τὸν Λυκοῦργον ἀποδίδονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν 15 λόγοι.

Ἐξ αὐτῶν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν ὀλίγα ἀποσπάσματα καὶ ἀκέραιος ὁ κατὰ *Δεωκράτους* λόγος.

Εἰσαγωγή

εἰς τὸν κατὰ Λεωκράτους λόγον

Ὁ Λεωκράτης, πλούσιος Ἀθηναῖος βιομήχανος, φοβηθὲν νὰ παραμείνῃ εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ ἦτταν τῶν Ἀθηναίων (338 π.Χ.), παρέλαβε τὴν κινητὴν περιουσίαν τὴν ἐξῆλθε λαθραίως ἐκ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως παρὰ τὴν ὑφισταμένην ἀπαγόρευσιν, ἐπεβιβάσθη πλοίου ἐκ τῶν ἀκτῶν τοῦ Πειραιῶς καὶ ἐπλευσεν εἰς Ῥόδον. Ὄταν ἔφθασεν ἐκεῖ, διέδωκεν, ὅτι ἐπιχειροῦνθαι αἱ Ἀθηναίαι ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ ὅτι πολιορκεῖται ὁ Πειραιεύς. Κατόπιν τῆς πληροφορίας αὐτῆς οἱ Ῥόδιοι ἐξώσαν τριήρεις καὶ συνελάμβανον τὰ σιταγωγὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα μὴ ἐπέφερον σίτον εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ κατεκράτουν αὐτὰ καὶ τὰ φορτία τῶν.

Μετὰ τρία ἔτη ὁ Λεωκράτης ἐγκατέλειπε τὴν Ῥόδον καὶ ἐκατεστάθη ὡς ἔμπορος εἰς τὰ Μέγαρα. Ἐκεῖ εὐρισκόμενος ἐπὶ τῆς δι' ἀντιπροσώπων τὴν ἐν Ἀθήναις ἀκίνητον περιουσίαν του. Πέντε ὁμῶς ἔτη μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν του εἰς τὰ Μέγαρα ὁ Λεωκράτης ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἀδίκημά του θὰ εἶχε πλέον παραγραφῆ εἰς τὴν μνήμην τῶν πολιτῶν του. Ἡ ἀνωτέρα ἠθικὴ καὶ ἡ ἀκοίμητος φιλοπατρία τοῦ Λεωκράτους. Διὰ τοῦτο ὑπέβαλε κατ' αὐτοῦ μήνυσιν ἐπὶ προσώπῳ, ζητῶν τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του. Ἡ μήνυσις, *εἰσαγγελία* ὅπως ἐλέγετο εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν τῶν Ἀθηναίων, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἣ ὁποῖα μετεβάρητο πολλάκις εἰς ἕκτακτον δικαστήριον προκειμένου περὶ ὑποθέσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπῆγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Παρὰ τὴν ἀποδεδειγμένην ἐν τούτοις πρᾶξιν τοῦ κατηγορουμένου καὶ τὴν ἐπ' ἀκροτηρίου ἀποκαλυπτικὴν ἀγόρευσιν τοῦ Λεωκράτους τὸ δικαστήριον ἠθώσεν αὐτὸν δι' ἰσοψη-

φίας, ὅπως μανθάνομεν ἐκ τοῦ Αλοχίνου, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι οὐδεὶς νόμος προέβλεπε περὶ τοῦ ἀδικήματος τοῦ Λεωκράτους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς γενικῆς ἐπιεικειᾶς, τὸ ὁποῖον ἐπέκραται κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἰς τὰς Ἀθήνας (330 π.Χ.).

1-2. Δικαίαν, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ εὐσεβῆ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν θεῶν τὴν ἀρχὴν τῆς κατηγορίας Λεωκράτους τοῦ κρινομένου ποιήσομαι εὐχομαι γὰρ τῇ Ἀθηνᾷ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς καὶ τοῖς ἥρωσι τοῖς κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἰδουμένοις, εἰ μὲν εἰσήγγελλα Λεωκράτη δικαίως καὶ κρίνω τὸν προδόντα αὐτῶν καὶ τοὺς νεῶς καὶ τὰ ἔδη καὶ τὰ τεμένη καὶ τὰς ἐν τοῖς νόμοις θυσίας τὰς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων παραδεδομένας, ἐμὲ μὲν ἄξιον ἐν τῇ τήμερον ἡμέρᾳ τῶν Λεωκράτους ἀδικημάτων κατηγοροῦν ποιῆσαι, ὃ καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ πόλει συμφέρει, ὑμᾶς δέ, ὡς ὑπὲρ πατέρων καὶ παιδῶν καὶ γυναικῶν καὶ πατρίδος καὶ ἱερῶν βουλευομένους, καὶ ἔχοντας ὑπὸ τῇ ψήφῳ τὸν προδότην ἀπάντων τούτων, ἀπαραιτήτους δικαστὰς καὶ νῦν καὶ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον γενέσθαι τοῖς τὰ τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα παρανομοῦσιν· εἰ δὲ μήτε τὸν προδόντα τὴν πατρίδα μήτε τὸν ἐγκαταλιπόντα τὴν πόλιν καὶ τὰ ἱερὰ εἰς τουτοῖν τὸν ἀγῶνα καθίστημι, σωθῆναι αὐτὸν ἐκ τοῦ κινδύνου καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ ὑφ' ὑμῶν τῶν δικαστῶν.

7-8. Ἄπαντας μὲν οὖν χρὴ νομίζειν μεγάλους εἶναι τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, μάλιστα δὲ τοῦτον, ὑπὲρ οὗ νῦν μέλλετε τὴν ψήφον φέρειν. ὅταν μὲν γὰρ τὰς τῶν παρὰ νόμων γραφὰς δικάζητε, τοῦτο μόνον ἐπανορθοῦτε καὶ ταύτην τὴν προᾶξιν κωλύετε, καθ' ὅσον ἂν τὸ ψήφισμα μέλλῃ βλάπτειν τὴν πόλιν· ὃ δὲ νῦν ἐνεσθηκώς

Εἰσαγωγή

εἰς τὸν κατὰ Λεωκράτους λόγον

Ὁ Λεωκράτης, πλούσιος Ἀθηναῖος βιομήχανος, φοβηθεὶς νὰ παραμείνῃ εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἐν Χαιρώνειᾳ ἦτταν τῶν Ἀθηναίων (338 π.Χ.), παρέλαβε τὴν κινητὴν περιουσίαν του, ἐξῆλθε λαθραίως ἐκ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως παρὰ τὴν ὑφισταμένην ἀπαγόρευσιν, ἐπεβιβάσθη πλοίου ἐκ τῶν ἀκτῶν τοῦ Πειραιῶς καὶ ἔπλευσεν εἰς Ῥόδον. Ὄταν ἔφθασεν ἐκεῖ, διέδωκεν, ὅτι ἐκυριεύθησαν αἱ Ἀθήναι ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ ὅτι πολιορκεῖται ὁ Πειραιεὺς. Κατόπιν τῆς πληροφορίας αὐτῆς οἱ Ῥόδιοι ἐξώπλισαν τριήρεις καὶ συνέλαβαν τὰ σιταγωγὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα μετέφερον σίτον εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ κατεκράτουν αὐτὰ καὶ τὰ φορτία των.

Μετὰ τρία ἔτη ὁ Λεωκράτης ἐγκατέλειψε τὴν Ῥόδον καὶ ἐγκατεστάθη ὡς ἔμπορος εἰς τὰ Μέγαρα. Ἐκεῖ εὐρισκόμενος ἐπώλησε δι' ἀντιπροσώπων τὴν ἐν Ἀθήναις ἀκίνητον περιουσίαν του. Πέντε ὅμως ἔτη μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν του εἰς τὰ Μέγαρα ὁ Λεωκράτης ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι τὸ ἀδίκημά του θὰ εἶχε πλέον παραγραφῆ εἰς τὴν μνήμην τῶν συμπολιτῶν του. Ἡ ἀνωτέρα ἠθικὴ καὶ ἡ ἀκοίμητος φιλοπατρία τοῦ Λυκούργου ἐξηγέρθη τότε ἀπὸ τὴν θρασύτητα τοῦ Λεωκράτους. Διὰ τοῦτο ὑπέβαλε κατ' αὐτοῦ μήνυσιν ἐπὶ προδοσίᾳ, ζητῶν τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του. Ἡ μήνυσις, ἢ *εἰσαγγελία* ὅπως ἐλέγετο εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν τῶν Ἀθηναίων, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἢ ὁποῖα μετεβάλλετο πολλάκις εἰς ἔκτακτον δικαστήριον προκειμένου περὶ ὑποθέσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπῆγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Παρὰ τὴν ἀποδεδειγμένην ἐν τούτοις πρᾶξιν τοῦ κατηγορουμένου καὶ τὴν ἐπ' ἀκροτηρίου ἀποκαλυπτικὴν ἀγόρευσιν τοῦ Λυκούργου τὸ δικαστήριον ἠθώφωσεν αὐτὸν δι' ἰσοψη-

φίας, ὅπως μανθάνομεν ἐκ τοῦ Αἰσχίνου, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι οὐδεὶς νόμος προέβλεπε περὶ τοῦ ἀδικήματος τοῦ Λεωκράτους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς γενικῆς ἐπιεικειάς, τὸ ὁποῖον ἐπέκράτει κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦς εἰς τὰς Ἀθήνας (330 π.Χ.).

1-2. Δικαίαν, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ εὐσεβῆ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν θεῶν τὴν ἀρχὴν τῆς κατηγορίας Λεωκράτους τοῦ κρινομένου ποιήσομαι. εὐχομαι γὰρ τῇ Ἀθηνᾷ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς καὶ τοῖς ἥρωσι τοῖς κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἰδρυμένοις, εἰ μὲν εἰσήγγελα Λεωκράτη δικαίως καὶ κρίνω τὸν προδόντα αὐτῶν καὶ τοὺς νεῶς καὶ τὰ ἔδη καὶ τὰ τεμένη καὶ τὰς ἐν τοῖς νόμοις θυσίας τὰς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων παραδεδομένας, ἐμὲ μὲν ἄξιον ἐν τῇ τήμερον ἡμέρᾳ τῶν Λεωκράτους ἀδικημάτων κατήγορον ποιῆσαι, ὃ καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ πόλει συμφέρει, ὑμᾶς δέ, ὡς ὑπὲρ πατέρων καὶ παιδῶν καὶ γυναικῶν καὶ πατρίδος καὶ ἱερῶν βουλευομένους, καὶ ἔχοντας ὑπὸ τῇ ψήφῳ τὸν προδόντα τὴν ἀπάντων τούτων, ἀπαραιτήτους δικαστὰς καὶ νῦν καὶ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον γενέσθαι τοῖς τὰ τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα παρανομοῦσιν· εἰ δὲ μήτε τὸν προδόντα τὴν πατρίδα μήτε τὸν ἐγκαταλιπόντα τὴν πόλιν καὶ τὰ ἱερὰ εἰς τουτοῖν τὸν ἀγῶνα καθίστημι, σωθῆναι αὐτὸν ἐκ τοῦ κινδύνου καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ ὑφ' ὑμῶν τῶν δικαστῶν.

7-8. Ἀπαντας μὲν οὖν χρὴ νομίζειν μεγάλους εἶναι τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, μάλιστα δὲ τοῦτον, ὑπὲρ οὗ νῦν μέλλετε τὴν ψήφον φέρειν. ὅταν μὲν γὰρ τὰς τῶν παρὰ νόμων γραφὰς δικάζητε, τοῦτο μόνον ἐπανορθοῦτε καὶ ταύτην τὴν προᾶξιν κωλύετε, καθ' ὅσον ἂν τὸ ψήφισμα μέλλῃ βλάπτειν τὴν πόλιν ὃ δὲ νῦν ἐνεστηκώς

ἀγὼν οὐ μικρόν τι μέρος συνέχει τῶν τῆς πόλεως οὐδὲ ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' ὑπὲρ ὅλης τῆς πατρίδος καὶ κατὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος ἀείμνηστον καταλείπει τοῖς ἐπιγιγνομένοις τὴν κρίσιν. οὕτω γάρ ἐστι δεινὸν τὸ γεγενημένον ἀδίκημα καὶ τηλικούτον ἔχει τὸ μέγεθος, ὥστε μήτε κατηγορίαν μήτε τιμωρίαν ἐνδέχεσθαι εὐρεῖν ἀξίαν, μηδὲ ἐν τοῖς νόμοις ὠρίσθαι τιμωρίαν ἀξίαν τῶν ἀμαρτημάτων. τί γὰρ χρή παθεῖν τὸν ἐκλιπόντα μὲν τὴν πατρίδα, μὴ βοηθήσαντα δὲ τοῖς πατράφοις ἱεροῖς, ἐγκαταλιπόντα δὲ τὰς τῶν προγόνων θήκας, ἀπασαν δὲ τὴν πόλιν ὑποχείριον τοῖς πολεμίοις παραδόντα; τὸ μὲν γὰρ μέγιστον καὶ ἔσχατον τῶν τιμημάτων, θάνατος, ἀναγκαῖον μὲν ἐκ τῶν νόμων ἐπιτίμιον, ἔλαττον δὲ τῶν Λεωκράτους ἀδικημάτων καθέστηκε.

9. Παρεῖσθαι δὲ τὴν ὑπὲρ τῶν τοιούτων τιμωρίαν συμβέβηκεν, ὃ ἄνδρες, οὐ διὰ ῥαθυμίαν τῶν τότε νομοθετούντων, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴτ' ἐν τοῖς πρότερον χρόνοις γεγενῆσθαι τοιοῦτον μηδὲν μήτε ἐν τοῖς μέλλουσιν ἐπίδοξον εἶναι γενήσεσθαι. διὸ καὶ μάλιστα, ὃ ἄνδρες, δεῖ ὑμᾶς γενέσθαι μὴ μόνον τοῦ νῦν ἀδικήματος δικαστὰς, ἀλλὰ καὶ νομοθέτας. ὅσα μὲν γὰρ τῶν ἀδικημάτων νόμος τις διώριζε, ῥάδιον τούτῳ κανόνι χρωμένους κολάζειν τοὺς παρανομοῦντας· ὅσα δὲ μὴ σφόδρα περιεῖληφεν ἐνὶ ὀνόματι προσαγορεύσας, μεῖζω δὲ τούτων τις ἠδίκηκεν, ἀπασί δ' ὁμοίως ἔνοχός ἐστιν, ἀναγκαῖον τὴν ὑμετέραν κρίσιν καταλείπεσθαι παράδειγμα τοῖς ἐπιγιγνομένοις.

14-15. Δεῖ δ', ὃ ἄνδρες, μηδὲ ταῦτα λαθεῖν ὑμᾶς, ὅτι οὐχ ὁμοίός ἐστιν ὁ ἀγὼν περὶ τούτου καὶ τῶν ἄλλων ἰδιωτῶν. περὶ μὲν γὰρ ἀγνώτος ἀνθρώπου τοῖς Ἕλλησιν ἐν ὑμῖν αὐτοῖς ἔδοκεῖτ' ἂν ἢ καλῶς ἢ καὶ φαύ-

λως ἐψηφίσθαι· περὶ δὲ τούτου, ὅτι ἂν βουλευέσθαι
παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλησιν ἔσται λόγος· ἐπιφανής τε γὰρ
ἔστι διὰ τὸν ἔκπλου τὸν εἰς Ῥόδον καὶ τὴν ἀπαγγε-
λίαν, ἣν ἐποίησατο καθ' ὑμῶν πρὸς τὴν πόλιν τὴν
τῶν Ῥοδίων καὶ τῶν ἐμπόρων τοῖς ἐπιδημοῦσιν ἐκεῖ, οἱ
πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιπλέοντες δι' ἐργασίαν ἀπήγ-
γελλον ἅμα περὶ τῆς πόλεως, ἃ Λεωκράτους ἀκηκόεσαν·
οἱ ἴσασι τὰ τῶν προγόνων τῶν ὑμετέρων ἔργα ἐναν-
τιώτατα τοῖς τούτῳ διαπεπραγμένοις ὄντα· ὥστε περὶ
πολλοῦ ποιητέον ἐστὶν ὀρθῶς βουλευέσθαι περὶ αὐτοῦ.
εὔ γὰρ ἴστε, ὧ Ἀθηναῖοι, ὅτι, ὅ πλειστον διαφέρετε
τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τῷ πρὸς τὸς θεοὺς εὐσεβῶς
καὶ πρὸς τοὺς γονέας ὁσίως καὶ πρὸς τὴν πατρίδα φιλο-
τίμως ἔχειν, τούτου πλειστον ἀμελεῖν δόξαιτ' ἂν, εἰ τὴν
παρ' ὑμῶν οὗτος διαφύγοι τιμωρίαν.

16. Δέομαι δ' ὑμῶν, ὧ Ἀθηναῖοι, ἀκοῦσαί μου
τῆς κατηγορίας διὰ τέλους, καὶ μὴ ἄχθεσθαι, ἐὰν ἄρξω-
μαι ἀπὸ τῶν τῇ πόλει τότε συμβάντων, ἀλλὰ τοῖς αἰ-
τίοις ὀργίζεσθαι καὶ δι' οὓς ἀναγκάζομαι νῦν μεμνησθαι
περὶ αὐτῶν. γεγενημένης γὰρ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης
καὶ συνδραμόντων ὑμῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν
ἐψηφίσατο ὁ δῆμος παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας ἐκ τῶν
ἀγρῶν εἰς τὰ τεῖχη κατακομίζειν, τοὺς δὲ στρατηγοὺς
τάττειν εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλ-
λων τῶν οἰκούντων Ἀθήνησι, καθ' ὅτι ἂν αὐτοῖς δοκῇ.

17. Λεωκράτης δὲ τούτων οὐδενὸς φροντίσας, συ-
σχευασάμενος ἃ εἶχε χρήματα, μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὸν
λέμβον μετεκόμισε, τῆς νεῶς ἤδη περὶ τὴν Ἀκτὴν ἐξορ-
μούσης, καὶ περὶ δειλὴν ὄψιαν κατὰ μέσσην τὴν ἀκτὴν διὰ
τῆς πυλίδος ἐξελθὼν πρὸς τὴν ναῦν προσέπλευσε καὶ
ᾤχετο φεύγων, οὔτε τοὺς λιμένας τῆς πόλεως ἐλεῶν,

ἐξ ὧν ἀνήγετο, οὔτε τὰ τεῖχη τῆς πατρίδος αἰσχυρόμενος, ὧν τὴν φυλακὴν ἔρημον τὸ καθ' ἑαυτὸν μέρος κατέλειπεν, οὔτε τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὸ ἱερόν τοῦ Διὸς τοῦ Σωτήρος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Σωτείας ἀφορῶν καὶ προδιδοὺς ἐφοβήθη, οὐς αὐτίκα σώσοντας ἑαυτὸν ἐκ τῶν κινδύνων ἐπικαλέσεται.

18-19. Καταχθεις δὲ καὶ ἀφικόμενος εἰς Ῥόδον, ὥσπερ τῇ πατρίδι μεγάλας εὐτυχίας εὐαγγελιζόμενος, ἀπήγγελλεν, ὡς τὸ μὲν ἄστυ τῆς πόλεως ἐαλωκὸς καταλίποι, τὸν δὲ Πειραιᾶ πολιορκούμενον, αὐτὸς δὲ μόνος διασωθεὶς ἦκοι· καὶ οὐκ ἠσχύνθη τὴν τῆς πατρίδος ἀτυχίαν αὐτοῦ σωτηρίαν προσαγορεύσας. οὕτω δὲ σφόδρα ταῦτ' ἐπίστευσαν οἱ Ῥόδιοι, ὥστε τριήρεις πληρώσαντες τὰ πλοῖα κατήγον, καὶ τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ναυκλήρων οἱ παρεσκευασμένοι δεῦρο πλεῖν αὐτοῦ τὸν σῖτον ἐξείλοντο καὶ τᾶλλα χρήματα διὰ τοῦτον. καὶ ὅτι ταῦτ' ἀληθῆ λέγω, ἀναγνώσεται ὑμῖν τὰς μαρτυρίας ἀπάντων, πρῶτον μὲν τὰς τῶν γειτόνων καὶ τῶν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ κατοικούντων, οἱ τοῦτον ἴσασιν ἐν τῷ πολέμῳ φυγόντα καὶ ἐκπλεύσαντα Ἀθήνηθεν, ἔπειτα τῶν παραγενομένων εἰς Ῥόδον, ὅτε Λεωκράτης ταῦτ' ἀπήγγελλε, μετὰ δὲ ταῦτα τὴν Φυρκίνου μαρτυρίαν, ὃν καὶ ὑμῶν ἴσασιν οἱ πολλοὶ κατηγοροῦντα τούτου ἐν τῷ δήμῳ, ὡς καὶ μεγάλα καταβεβλαφὸς εἶη τὴν πεντηκοστὴν μετέχων αὐτῆς.

43-44. Ὡστε, ὦ ἄνδρες, τὸν ἐν τοῖς τοιοῦταις φόβοις καὶ τηλικούτοις κινδύνοις καὶ τοσαύτῃ αἰσχυρῇ ἐγκαταλιπόντα τὴν πόλιν, καὶ μήτε ὄπλα θέμενον ὑπὲρ τῆς πατρίδος μήτε τὸ σῶμα παρασχόντα τάξει τοῖς στρατηγοῖς, ἀλλὰ φυγόντα καὶ προδόντα τὴν τοῦ δήμου σωτηρίαν, τίς ἂν ἢ δικαστὴς φιλόπολις καὶ εὐσεβεῖν

βουλόμενος ψήφῳ ἀπολύσειεν, ἢ ῥήτωρ κληθεὶς τῷ
προδοτῇ τῆς πόλεως βοηθήσειε, τὸν οὐδὲ συμπενοθῆσαι
τάς τῆς πατρίδος συμφορὰς τολμήσαντα, οὐδὲ συμβεβλη-
μένον οὐδὲν εἰς τὴν τῆς πόλεως καὶ τοῦ δήμου σωτη-
ρίαν; καίτοι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους οὐκ ἔστιν ἦτις
ἡλικία οὐ παρέσχετο ἑαυτὴν εἰς τὴν τῆς πόλεως σωτη-
ρίαν, ὅτε ἡ μὲν χώρα τὰ δένδρα συνεβάλλετο, οἱ δὲ
τετελευτηχότες τὰς θήκας, οἱ δὲ νεῶ τὰ ὄπλα ἐπεμε-
λοῦντο γὰρ οἱ μὲν τῆς τῶν τειχῶν κατασκευῆς, οἱ δὲ
τῆς τῶν τάφρων, οἱ δὲ τῆς χαρακώσεως· οὐδεὶς δ' ἦν
ἀργὸς τῶν ἐν τῇ πόλει ἐφ' ὧν οὐδενὸς τὸ σῶμα τὸ ἑαυ-
τοῦ παρέσχετο τάξαι Λεωκράτης.

45. Ὡς εἰκὸς ὑμᾶς ἀναμνησθέντας τὸν μηδὲ συνεπε-
νεγκεῖν μηδ' ἐπ' ἐκφορὰν ἔλθειν ἀξιώσαντα τῶν ὑπὲρ τῆς
ἐλευθερίας καὶ τοῦ δήμου σωτηρίας ἐν Χαιρωνείᾳ τε-
λευτησάντων θανάτῳ ζημιῶσαι, ὡς τὸ ἐπὶ τούτῳ μέρος
ἀτάφων ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν γεγεννημένων ὧν οὗτος
οὐδὲ τὰς θήκας παριῶν ἡσχύνθη ὀγδόφ' ἔτει τὴν πατρίδα
αὐτῶν προσαγορεύων.

46-48. Περὶ ὧν, ὦ ἄνδρες, μικρῷ πλείω βούλομαι
διελθεῖν, καὶ ὑμῶν ἀκοῦσαι δεῖμαι καὶ μὴ νομίζειν ἄλ-
λοτριῶς εἶναι τοὺς τοιοῦτους λόγους τῶν δημοσίων
ἀγῶνων· αἱ γὰρ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν εὐλογίαι τὸν ἔλεγ-
χον σαφῆ κατὰ τῶν τάναντία ἐπιτηδευόντων ποιοῦσιν.
ἔτι δὲ καὶ δίκαιον τὸν ἔπαινον, ὃς μόνος ἄθλον τῶν
κινδύνων τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἔστί, τοῦτον, ἐπειδὴ
κάκεινοί εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως τὰς ψυχὰς
τὰς αὐτῶν ἀνάλωσαν, ἐν τοῖς δημοσίοις καὶ κοινοῖς
ἀγῶσι τῆς πόλεως μὴ παραλιπεῖν. ἐκεῖνοι γὰρ τοῖς πο-
λεμίοις ἀπήντησαν ἐπὶ τοῖς ὄροισι τῆς Βοιωτίας ὑπὲρ
τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας μαχοῦμενοι, οὐκ ἐπὶ τοῖς

ἐξ ὧν ἀνήγετο, οὔτε τὰ τεῖχη τῆς πατρίδος αἰσχυρόμενος, ὧν τὴν φυλακὴν ἔρημον τὸ καθ' ἑαυτὸν μέρος κατέλειπεν, οὔτε τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὸ ἱερόν τοῦ Διὸς τοῦ Σωτήρος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Σωτείας ἀφορῶν καὶ προδιδούς ἐφοβήθη, οὕς αὐτίκα σώσοντας ἑαυτὸν ἐκ τῶν κινδύνων ἐπικαλέσεται.

18-19. Καταχθεις δὲ καὶ ἀφικόμενος εἰς Ῥόδον, ὥσπερ τῇ πατρίδι μεγάλας εὐτυχίας εὐαγγελιζόμενος, ἀπήγγελλεν, ὡς τὸ μὲν ἄστν τῆς πόλεως ἐάλωκός καταλίποι, τὸν δὲ Πειραιᾶ πολιορκούμενον, αὐτὸς δὲ μόνος διασωθεις ἦκοι· καὶ οὐκ ἠσχύνθη τὴν τῆς πατρίδος ἀτυχίαν αὐτοῦ σωτηρίαν προσαγορεύσας. οὕτω δὲ σφόδρα ταῦτ' ἐπίστευσαν οἱ Ῥόδιοι, ὥστε τριήρεις πληρώσαντες τὰ πλοῖα κατήγον, καὶ τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ναυκλήρων οἱ παρεσχευασμένοι δεῦρο πλεῖν αὐτοῦ τὸν σῆτον ἐξείλοντο καὶ τᾶλλα χρήματα διὰ τοῦτον. καὶ ὅτι ταῦτ' ἀληθῆ λέγω, ἀναγνώσεται ὑμῖν τὰς μαρτυρίας ἀπάντων, πρῶτον μὲν τὰς τῶν γειτόνων καὶ τῶν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ κατοικούντων, οἱ τοῦτον ἴσασιν ἐν τῷ πολέμῳ φυγόντα καὶ ἐκπλεύσαντα Ἀθήνηθεν, ἔπειτα τῶν παραγενομένων εἰς Ῥόδον, ὅτε Λεωκράτης ταῦτ' ἀπήγγελλε, μετὰ δὲ ταῦτα τὴν Φυρκίνου μαρτυρίαν, ὃν καὶ ὑμῶν ἴσασιν οἱ πολλοὶ κατηγοροῦντα τούτου ἐν τῷ δήμῳ, ὡς καὶ μεγάλα καταβεβλαφῶς εἶη τὴν πεντηκοστὴν μετέχων αὐτῆς.

43-44. Ὡστε, ὦ ἄνδρες, τὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοις φόβοις καὶ τηλικούτοις κινδύνοις καὶ τοσαύτῃ αἰσχύνῃ ἐγκαταλιπόντα τὴν πόλιν, καὶ μήτε ὄπλα θέμενον ὑπὲρ τῆς πατρίδος μήτε τὸ σῶμα παρασχόντα τάξει τοῖς στρατηγοῖς, ἀλλὰ φυγόντα καὶ προδόντα τὴν τοῦ δήμου σωτηρίαν, τίς ἂν ἦ δικαστὴς φιλόπολις καὶ εὐσεβεῖν

βουλόμενος ψήφῳ ἀπολύσειεν, ἢ ῥήτωρ κληθεὶς τῷ προδοτῇ τῆς πόλεως βοηθήσειε, τὸν οὐδὲ συμπενοθῆσαι τὰς τῆς πατρίδος συμφορὰς τολμήσαντα, οὐδὲ συμβεβλημένον οὐδὲν εἰς τὴν τῆς πόλεως καὶ τοῦ δήμου σωτηρίαν; καίτοι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους οὐκ ἔστιν ἦτις ἡλικία οὐ παρέσχετο ἑαυτὴν εἰς τὴν τῆς πόλεως σωτηρίαν, ὅτε ἡ μὲν χώρα τὰ δένδρα συνεβάλλετο, οἱ δὲ τετελευτηκότες τὰς θήκας, οἱ δὲ νεῶ τὰ ὄπλα ἐπεμλοῦντο γὰρ οἱ μὲν τῆς τῶν τειχῶν κατασκευῆς, οἱ δὲ τῆς τῶν τάφρων, οἱ δὲ τῆς χαρακώσεως· οὐδεὶς δ' ἦν ἀργὸς τῶν ἐν τῇ πόλει ἐφ' ὧν οὐδενὸς τὸ σῶμα τὸ ἑαυτοῦ παρέσχετο τάξαι Λεωκράτης.

45. Ὡς εἰκὸς ὑμᾶς ἀναμνησθέντας τὸν μηδὲ συνεπενεγκεῖν μηδ' ἐπ' ἐκφορὰν ἔλθειν ἀξιώσαντα τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ δήμου σωτηρίας ἐν Χαιρωνείᾳ τελευτησάντων θανάτῳ ζημιῶσαι, ὡς τὸ ἐπὶ τούτῳ μέρος ἀτάφων ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν γεγενημένων ὧν οὗτος οὐδὲ τὰς θήκας παριῶν ἡσχύνθη ὀγδόφ' ἔτει τὴν πατρίδα αὐτῶν προσαγορεύων.

46-48. Περὶ ὧν, ὦ ἄνδρες, μικρῷ πλείω βούλομαι διελθεῖν, καὶ ὑμῶν ἀκοῦσαι δεῖμαι καὶ μὴ νομίζειν ἀλλοτριούς εἶναι τοὺς τοιοῦτους λόγους τῶν δημοσίων ἀγόνων· αἱ γὰρ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν εὐλογίαι τὸν ἔλεγχον σαφῆ κατὰ τῶν τάναντία ἐπιτηδευόντων ποιῶσιν. ἔτι δὲ καὶ δίκαιον τὸν ἔπαινον, ὃς μόνος ἀθλὸν τῶν κινδύνων τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἔστί, τοῦτον, ἐπειδὴ κάκεινοι εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως τὰς ψυχὰς τὰς αὐτῶν ἀνάλωσαν, ἐν τοῖς δημοσίοις καὶ κοινοῖς ἀγῶσι τῆς πόλεως μὴ παραλιπεῖν. ἐκείνοι γὰρ τοῖς πολεμίοις ἀπήντησαν ἐπὶ τοῖς ὄροισι τῆς Βοιωτίας ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας μαχοῦμενοι, οὐκ ἐπὶ τοῖς

τείξει τὰς ἐλαίδας τῆς σωτηρίας ἔχοντες, οὐδὲ τὴν χώραν κακῶς ποιεῖν προέμενοι τοῖς ἐχθροῖς, ἀλλὰ τὴν μὲν αὐτῶν ἀνδρείαν ἀσφαλεστέραν φυλακὴν εἶναι νομίζοντες τῶν λιθίνων περιβόλων, τὴν δὲ θρέψασαν αὐτοὺς αἰσχυρόμενοι περιορᾶν πορθουμένην, εἰκότως ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς φύσει γεννήσαντας καὶ τοὺς ποιητοὺς τῶν πατέρων οὐχ ὁμοίως ἔχουσιν ἅπαντες ταῖς εὐνοίαις, οὕτω καὶ πρὸς τὰς χώρας τὰς μὴ φύσει προσηκούσας, ἀλλ' ὕστερον ἐπικτήτους γενομένας καταδέεσθρον διάκεινται. τοιαύταις δὲ γνώμαις χρησάμενοι καὶ τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσιν ἐξ ἴσου τῶν κινδύνων μετασχόντες, οὐχ ὁμοίως τῆς τύχης ἐκοινώνησαν· τῆς γὰρ ἀρετῆς οὐ ζῶντες ἀπολαύουσιν, ἀλλὰ τελευτήσαντες τὴν δόξαν καταλελοίπασιν, οὐχ ἠττηθέντες, ἀλλ' ἀποθανόντες ἐνθαπερ ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀμύνοντες.

49-50. Εἰ δὲ δεῖ καὶ παραδοξότατον μὲν εἰπεῖν, ἀληθὲς δὲ, ἐκεῖνοι νικῶντες ἀπέθανον. τὰ γὰρ ἄθλα τοῦ πολέμου τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἐστὶν ἐλευθερία καὶ ἀρετὴ· ταῦτα δὲ ἀμφοτέρω τοῖς τελευτήσασιν ὑπάρχει. ἔπειτα δὲ οὐδ' οἷόν τ' ἐστὶν εἰπεῖν ἠττηθῆναι τοὺς ταῖς διανοίαις μὴ πτήξαντας τὸν τῶν ἐπιόντων φόβον· μόνους γὰρ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις καλῶς ἀποθνήσκοντας οὐδ' ἂν εἰς ἠττηθῆναι δικαίως φήσεις· τὴν γὰρ δουλείαν φεύγοντες εὐκλεῆ θάνατον αἰροῦνται. ἐδήλωσε δὲ ἢ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἀρετὴ· μόνου γὰρ τῶν ἀπάντων τὴν τῆς Ἑλλάδος ἐλευθερίαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν σώμασιν εἶχον· ἅμα γὰρ οὗτοί τε τὸν βίον μετήλλαξαν καὶ τὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς δουλείαν μετέπεσε· συνετάφη γὰρ τοῖς τούτων σώμασιν ἢ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερία. ὄθιεν καὶ φανερόν πᾶσιν ἐποίησαν οὐκ ἰδίᾳ πολεμοῦν-

τες, ἀλλ' ὑπὲρ κοινῆς ἐλευθερίας προκινδυνεύοντες. ὥστε, ὦ ἄνδρες, οὐκ ἂν αἰσχυνηθῆην εἰπὼν στέφανον τῆς πατρίδος εἶναι τὰς ἐκείνων ψυχάς.

51. Καὶ δι' αὐτὸ οὐκ ἀλόγως ἐπετήδευον ἐπίστασθε, ὦ Ἀθηναῖοι, μόνοι τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας τιμᾶν· εὐρήσετε δὲ παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἀθλητὰς ἀνακειμένους, παρ' ὑμῖν δὲ στρατηγούς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς τὸν τύραννον ἀποκτείναντας, καὶ τοιοῦτους μὲν ἄνδρας οὐδ' ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος ὀλίγους εὐρεῖν ἥξιον, τοὺς δὲ τοὺς στεφανίτας ἀγῶνας νενικηκότας εὐπετῶς πολλαχόθεν ἔστι γεγονότας ἰδεῖν. ὥσπερ τοίνυν τοῖς εὐεργέταις μεγίστας τιμὰς ἀπονέμετε, οὕτω δίκαιον καὶ τοὺς τὴν πατρίδα κατασχύνοντας καὶ προδιδόντας ταῖς ἐσχάταις τιμωρίαις κολάζειν.

59-62. Ἦξει δ' ἴσως ἐπ' ἐκείνον τὸν λόγον φερόμενος, ὃν αὐτῷ συμβουλευσάσι τινες τῶν συνηγόρων, ὡς οὐκ ἔνοχος ἔστι τῇ προδοσίᾳ· οὔτε γὰρ ἰερωῶν κύριος οὔτε πυλῶν οὔτε στρατοπέδων οὔθ' ὅλως τῶν τῆς πόλεως οὐδενός· ἐγὼ δ' ἠγοῦμαι τοὺς μὲν τούτων κυρίους μέρος ἂν τι προδοῦναι τῆς ὑμετέρας δυνάμεως, τουτονὶ δ' ὅλην ἔκδοτον ποιῆσαι τὴν πόλιν. ἔτι δ' οἱ μὲν τοὺς ζῶντας μόνον ἀδικοῦσι προδιδόντες, οὗτος δὲ καὶ τοὺς τετελευτηκότας καὶ τὰ ἐν τῇ χώρᾳ ἱερὰ τῶν πατρίων νομίμων ἀποστερῶν, καὶ ὑπὸ μὲν ἐκείνων προδοθεῖσαν οἰκεισθαι ἂν συνέβαινε δούλην οὔσαν τὴν πόλιν, ὃν δὲ τρόπον οὗτος ἐξέλειπεν, ἀοίκητον ἂν γενέσθαι. ἔτι δὲ ἐκ μὲν τοῦ κακῶς πράττειν τὰς πόλεις μεταβολῆς τυχεῖν ἐπὶ τὸ βέλτιον εἰκός ἐστιν, ἐκ δὲ τοῦ παντάπασιν γενέσθαι ἀνάστατον καὶ τῶν κοινῶν ἐλπίδων στερηθῆναι. ὥσπερ γὰρ ἀνθρώπῳ ζῶντι μὲν ἐλπίς ἐκ

τοῦ κακῶς προᾶξαι μεταπεσεῖν, τελευτήσαντι δὲ συνανα-
ρεῖται πάντα, δι' ὧν ἂν τις εὐδαιμονήσειεν, οὕτω καὶ
περὶ τὰς πόλεις συμβαίνει πέρας ἔχειν τὴν ἀτυχίαν, ὅταν
ἀνάστατοι γένωνται. εἰ γὰρ δεῖ τὴν ἀλήθειαν εἰπεῖν,
πόλεως ἔστι θάνατος ἀνάστατον γενέσθαι. τεκμήριον δὲ
μέγιστον ἡμῶν γὰρ ἡ πόλις τὸ μὲν παλαιὸν ὑπὸ τῶν
τυράννων κατεδουλώθη, τὸ δ' ὕστερον ὑπὸ τῶν τριά-
κοντα, καὶ ὑπὸ Λακεδαιμονίων τὰ τεῖχη καθηρέθη· καὶ
ἐκ τούτων ὅμως ἀμφοτέρων ἠλευθερώθημεν καὶ τῆς
τῶν Ἑλλήνων εὐδαιμονίας ἠξιώθημεν προστάται γε-
νέσθαι· ἀλλ' οὐχ ὅσαι πόποι' ἀνάστατοι γεγόνασι.
τοῦτο μὲν γὰρ, εἰ καὶ παλαιότερον εἰπεῖν ἔστι, τὴν
Τροίαν τίς οὐκ ἀκήκοεν, ὅτι μεγίστη γεγενημένη τῶν
τότε πόλεων καὶ πάσης ἐπάρξασα τῆς Ἀσίας, ὡς ἅπαξ
ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατεσκάφη, τὸν αἰῶνα ἀοίκητός
ἔστι; τοῦτο δὲ Μεσσήνην πεντακοσίοις ἔτεσιν ὕστερον
ἐκ τῶν τυχόντων ἀνθρώπων συνοικισθεῖσαν;

75-77. Καίτοι ὑμεῖς τίνα τρόπον νενομίκατε περὶ
τούτων, καὶ πῶς ἔχετε ταῖς διανοαῖς, θεωρήσατε. ἄξιον
γὰρ ὅμως καίπερ πρὸς εἰδότης διελθεῖν ἐγκώμιον γὰρ
νῆ τὴν Ἀθηναίων εἰσι τῆς πόλεως οἱ παλαιοὶ νόμοι καὶ τὰ
ἔθη τῶν ἐξ ἀρχῆς ταῦτα κατασκευασάντων, οἷς ἂν προσ-
έχητε, τὰ δίκαια ποιήσετε καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις σε-
μνοὶ καὶ ἄξιοι τῆς πόλεως δόξουσι εἶναι. ὑμῖν γὰρ ἔστιν
ὄρκος, ὃν ὁμνύουσι πάντες οἱ πολῖται, ἐπειδὴν εἰς τὸ
ληξιαρχικὸν γραμματεῖον ἐγγραφῶσι καὶ ἔφηβοι γένων-
ται, μήτε τὰ ἱερὰ ὄπλα κατασχυνεῖν μήτε τὴν τάξιν
λείπειν, ἀμυνεῖν δὲ τῇ πατρίδι καὶ ἀμείνω παραδώσειν.
ὃν εἰ μὲν ὁμώμοκε Λεωκράτης, φανερῶς ἐπιώρκησε,
καὶ οὐ μόνον ὑμᾶς ἠδίκηκεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ θεῖον ἠσε-
βηκεν· εἰ δὲ μὴ ὁμώμοκεν, εὐθύς δηλὸς ἔστι παρεσκευα-

σμένοσ οὐδέν ποιήσειν τῶν δεόντων, ἀνθ' ὧν δικαίως
ἂν αὐτὸν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν θεῶν τιμωρή-
σαισθε. βούλομαι δὲ ὑμᾶσ ἀκοῦσαί τοῦ ὄρκου. Λέγε,
Ἰγραμματοῦ.

ΟΡΚΟΣ. Οὐ κατῆσχνῶ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγ-
καταλείψω τὸν παραστάτην, ὅτω ἂν στοιχήσω' ἀμυνῶ
δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὀσίων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολ-
λῶν τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάσω παραδώσω, πλείω δὲ
καὶ ἀρείω ὄσης ἂν παραδέξωμαι. καὶ ἐνηκοήσω τῶν
ἀεὶ κρινόντων, καὶ τοῖς θεομοῖς τοῖς ἰδρυμένοις πεί-
σῶμαι καὶ οὔσυνασ ἂν ἄλλοις τὸ πλῆθος ἰδρῶσθαι
ὁμοφρόνως· καὶ ἂν τις ἀναιρῆ τοὺς θεομοὺς ἢ μὴ πεί-
θεται, οὐκ ἐπιτρέψω, ἀμυνῶ δὲ καὶ μόνος καὶ μετὰ
πολλῶν. καὶ ἱερά τὰ πάτρια τιμήσω. Ἰστορεσ τού-
των Ἄγλαυροσ, Ἐρνάλιοσ, Ζεὺσ, Ἀδύῶ, Θαλλῶ,
Ἡγεμόνη.

78. Καλὸσ γε, ὦ ἄνδρες, καὶ ὄσιοσ ὁ ὄρκοσ, παρὰ
τοῦτον τοῖνυν ἅπαντα πεποίηκε Λεωκράτησ. καίτοι
πῶσ ἂν ἄνθρωποσ γένοιτο ἀνοσιώτεροσ ἢ μᾶλλον προ-
δότησ τῆσ πατρίδοσ ; τίνα δ' ἂν τρόπον ὄπλα κατα-
σχύνειε τίσ μᾶλλον, ἢ εἰ λαβεῖν μὴ θέλοι καὶ τοὺσ πο-
λεμίοουσ ἀμύνασθαι ; πῶσ δ' οὐ καὶ τὸν παραστάτην καὶ
τὴν τάξιν λέλοιπεν ὁ μηδὲ τάξει τὸ σῶμα παρασχών ;
ποῦ δ' ὑπὲρ ὀσίων καὶ ἱερῶν ἤμυεν ἂν ὁ μηδένα κίνδυ-
νον ὑπομείνασ ; τίνι δ' ἂν τὴν πατρίδα παρέδωκε μεί-
ζονα προδοσίῃ ; τὸ γὰρ τούτου μέρος ἐκλελειμμένη τοῖσ
πολεμίοουσ ὑποχείριόσ ἐστί. εἶτα τοῦτον οὐκ ἀποκτε-
νεῖτε τὸν ἀπάσαισ ταῖσ ἀδικίαισ ἔνοχον ὄντα ; τίνασ οὖν
τιμωρήσεσθε ; τοὺσ ἐν τι τούτων ἡμαρτηκότασ ; ῥάδιον
ἐσται παρ' ὑμῖν ἄρα μεγάλα ἀδικεῖν, εἰ φανείσθε ἐπὶ
τοῖσ μικροῖσ μᾶλλον ὀργιζόμενοι.

79-81. Καὶ μὴν, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦθ' ὑμᾶσ δεῖ μα-

θεῖν, ὅτι τὸ συνέχον τὴν δημοκρατίαν ὄρκος ἐστί. τρία γάρ ἐστιν, ἐξ ὧν ἡ πολιτεία συνέστηκεν, ὁ ἄρχων, ὁ δικαστής, ὁ ἰδιώτης. τούτων τοίνυν ἕκαστος ταύτην πίστιν δίδωσιν, εἰκότως· τοὺς μὲν γὰρ ἀνθρώπους πολλοὶ ἤδη ἐξαπατήσαντες καὶ διαλαθόντες οὐ μόνον τῶν παρόντων κινδύνων ἀπελύθησαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄλλον χρόνον ἀθῶοι τῶν ἀδικημάτων τούτων εἰσὶ τοὺς δὲ θεοὺς οὐτ' ἂν ἐπιорκήσας τις λάθοι οὐτ' ἂν ἐκφύγοι τὴν ἀπ' αὐτῶν τιμωρίαν, ἀλλ' εἰ μὴ αὐτός, οἱ παῖδες γε καὶ τὸ γένος ἅπαν τὸ τοῦ ἐπιорκήσαντος μεγάλους ἀτυχήμασι περιπίπτει. διόπερ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ταύτην πίστιν ἔδοσαν αὐτοῖς ἐν Πλαταιαῖς πάντες οἱ Ἕλληνες, ὅτε ἔμελλον παραταξάμενοι μάχεσθαι πρὸς τὴν Ξέρξου δύναμιν, οὐ παρ' αὐτῶν εὐρόντες, ἀλλὰ μιμησάμενοι τὸν παρ' ὑμῖν εἰθισμένον ὄρκον, ὃν ἄξιόν ἐστιν ἀκοῦσαι· καὶ γὰρ παλαιῶν ὄντων τῶν τότε πεπραγμένων ὁμῶς ἀτεχνῶς ἐστιν ἐν τοῖς γεγραμμένοις ἰδεῖν τὴν ἐκείνων ἀρετήν. καὶ μοι ἀναγίγνωσκε αὐτόν.

ΟΡΚΟΣ. Οὐ ποιήσομαι περὶ πλείονος τὸ ζῆν τῆς ἐλευθερίας, οὐδ' ἐγκαταλείψω τοὺς ἡγεμόνας οὔτε ζῶντας οὔτε ἀποθανόντας, ἀλλὰ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τελευτήσαντας τῶν συμμάχων ἅπαντας θάψω. Καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ τοὺς βαρβάρους τῶν μὲν μαχεσαμένων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πόλεων οὐδεμίαν ἀνάστατον ποιήσω, τὰς δὲ τὰ τοῦ βαρβάρου προελομένας ἀπάσας δεκατεύσω· καὶ τῶν ἱερῶν τῶν ἐμπρησθέντων καὶ καταβληθέντων ὑπὸ τῶν βαρβάρων οὐδὲν ἀνοικοδομήσω παντάπασιν, ἀλλ' ἑπόμνημα τοῖς ἐπιγιννομένοις εἶσω καταλείπεσθαι τῆς τῶν βαρβάρων ἀσεβείας.

82. Οὕτω τοίνυν, ὧ ἄνδρες, σφόδρα ἐνέμειναν ἐν τούτῳ πάντες, ὥστε καὶ τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὐνοίαν

μεθ' ἑαυτῶν ἔσχον βοηθόν, καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἀνδρῶν ἀγαθῶν γενομένων πρὸς τὸν κίνδυνον μάλιστα ἡ πόλις ὑμῶν εὐδοκίμησεν. ὁ καὶ πάντων ἂν εἴη δεινότατος, τοὺς μὲν προγόνους ὑμῶν ἀποθνήσκειν τολμᾶν, ὥστε μὴ τὴν πόλιν ἀδοξεῖν, ὑμᾶς δὲ μὴ κολάζειν τοὺς κατασχύναντας αὐτήν, ἀλλὰ περιορᾶν τὴν κοινήν καὶ μετὰ πολλῶν συνειλεγμένην εὐκλειαν, ταύτην διὰ τὴν τῶν τοιοῦτων ἀνδρῶν πονηρίαν καταλυομένην.

83-84. Καίτοι, ὦ ἄνδρες, μόνοις ὑμῖν τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἔστιν οὐδὲν τούτων περιδεῖν. βούλομαι δὲ μικρὰ τῶν παλαιῶν ὑμῖν διελθεῖν, οἷς παραδείγμασι χρώμενοι καὶ περὶ τούτων καὶ περὶ τῶν ἄλλων βέλτιον βουλεύσεσθε. τοῦτο γὰρ ἔχει μέγιστον ἡ πόλις ἡμῶν ἀγαθόν, ὅτι τῶν καλῶν ἔργων παράδειγμα τοῖς Ἑλλήσι γέγονεν ὅσον γὰρ τῷ χρόνῳ πασῶν ἔστιν ἀρχαιοτάτη, τοσοῦτον οἱ πρόγονοι ἡμῶν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀρετῇ διενηνόχασιν. ἐπὶ Κόδρου γὰρ βασιλεύοντος Πελοποννησίους γενομένης ἀφορίας κατὰ τὴν χώραν αὐτῶν ἔδοξε στρατεύειν ἐπὶ τὴν πόλιν ἡμῶν καὶ ἡμῶν τοὺς προγόνους ἐξαναστήσαντας καταναεῖμασθαι τὴν χώραν. καὶ πρῶτον μὲν εἰς Δελφοὺς ἀποστείλαντες τὸν θεὸν ἐπηρώτων, εἰ λήψονται τὰς Ἀθήνας ἀνελόντος δὲ τοῦ θεοῦ αὐτοῖς, ὅτι τὴν πόλιν αἰρήσουσιν, ἐὰν μὴ τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηναίων Κόδρον ἀποκτείνωσιν, ἐστράτευον ἐπὶ τὰς Ἀθήνας.

85-87. Κλεόμαντις δὲ τῶν Δελφῶν τις πυθόμενος τὸ χρηστήριον δι' ἀπορρήτων ἐξήγγειλε τοῖς Ἀθηναίοις. οὕτως οἱ πρόγονοι ἡμῶν, ὡς εἶπες, καὶ τοὺς ἔξωθεν ἀνθρώπους εὖνους ἔχοντες διετέλουν. ἐμβάλοντων δὲ τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικὴν τί ποιοῦσιν οἱ πρόγονοι ἡμῶν, ἄνδρες δικασταί; οὐ καταλιπόντες τὴν χώ-

ραν, ὥσπερ Λεωκράτης, ᾗχοντο, οὐδ' ἔκδοτον τὴν θρεψαμένην καὶ τὰ ἱερὰ τοῖς πολεμίοις παρέδωσαν, ἀλλ' ὀλίγοι ὄντες καταλεισθέντες ἐπολιορκοῦντο καὶ διεκάρτερον εἰς τὴν πατρίδα. καὶ οὕτως ἦσαν, ὧ ἄνδρες, γενναῖοι οἱ τότε βασιλεύοντες, ὥστε προηροῦντο ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῆς τῶν ἀρχομένων σωτηρίας μᾶλλον ἢ ζῶντες ἐτέραν μεταλλάξαι τὴν χώραν. φασὶ γοῦν τὸν Κόδρον παραγγείλαντα τοῖς Ἀθηναίοις προσέχειν, ὅταν τελευτήσῃ τὸν βίον, λαβόντα πτωκικὴν στολήν, ὅπως ἂν ἀπατήσῃ τοὺς πολεμίους, κατὰ τὰς πύλας ὑποδύντα φρύγανα συλλέγειν πρὸ τῆς πόλεως· προσελθόντων δ' αὐτῷ δυοῖν ἀνδροῖν ἐκ τοῦ στρατοπέδου καὶ τὰ κατὰ τὴν πόλιν πνυθανομένων, τὸν ἕτερον αὐτῶν ἀποκτεῖναι τῷ δρεπάνῳ προσπεσόντα· τὸν δὲ περιλειμμένον, παροξυνθέντα τῷ Κόδρῳ καὶ νομίσαντα πτωχὸν εἶναι, σπασάμενον τὸ ξίφος ἀποκτεῖναι τὸν Κόδρον. τούτων δὲ γενομένων οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κήρυκα πέμψαντες ἤξιον δοῦναι τὸν βασιλέα θάψαι, λέγοντες αὐτοῖς ἄπασαν τὴν ἀλήθειαν· οἱ δὲ Πελοποννήσιοι τοῦτον μὲν ἀπέδωσαν, γνόντες δέ, ὡς οὐκέτι δυνατὸν αὐτοῖς τὴν χώραν κατασεῖν, ἀπεχώρησαν· τῷ δὲ Κλεομάντει τῷ Δελφῷ ἡ πόλις αὐτῷ τε καὶ ἐγγόνις ἐν Πρυτανείῳ αἰδίῳ σίτησιν ἔδωσαν.

88-89. Ἄρα γε ὁμοίως ἐφίλουν τὴν πατρίδα Λεωκράτει οἱ τότε βασιλεύοντες, οἳ γε προηροῦντο τοὺς πολεμίους ἐξαπατῶντες ἀποθνήσκειν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀντὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἀντικαταλλάττεσθαι; τοιγαροῦν μονώτατοι ἐπώνυμοι τῆς χώρας εἰσίν, ἰσοθέων τιμῶν τετυχηκότες, εἰκότως ὑπὲρ ἧς γὰρ οὕτω σφόδρα ἐσπούδαζον, δικαίως ταύτην καὶ τεθνεώτες ἐκκληρονόμουν. ἀλλὰ Λεωκράτης οὔτε ζῶν οὔτε τε-

θνεώς δικαίως ἂν αὐτῆς μετάσχοι, μονώτατος δ' ἂν προσ-
ηκόντως ἐξορισθεῖη τῆς χώρας, ἣν ἐγκαταλιπὼν τοῖς
πολεμίοις ὄχητο· οὐδὲ γὰρ καλὸν τὴν αὐτὴν καλύπτειν
τοὺς τῇ ἀρετῇ διαφέροντας καὶ τὸν κάκιστον πάντων
ἀνθρώπων.

94. Ἐγὼμαί δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, τὴν τῶν θεῶν ἐπι-
μέλειαν πάσας μὲν τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις ἐπισκοπεῖν,
μάλιστα δὲ τὴν περὶ τοὺς γονέας καὶ τοὺς τετελευτηκό-
τας καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐσέβειαν, εἰκότως· παρ' ὧν
γὰρ τὴν ἀρχὴν τοῦ ζῆν εἰλήφαμεν καὶ πλεῖστα ἀγαθὰ
πεπόνθαμεν, εἰς τούτους μὴ ὄτι ἀμαρτεῖν, ἀλλ' ὄτι μὴ
εὐεργετοῦντας τὸν αὐτῶν βίον καταναλῶσαι μέγιστον
ἀσέβημά ἐστι.

95-96. Λέγεται γοῦν ἐν Σικελίᾳ—εἰ γὰρ καὶ μυθο-
δέστερόν ἐστιν, ἀλλ' ἀρμόσει καὶ νῦν ἅπασι τοῖς νεω-
τέροις ἀκοῦσαι—ἐκ τῆς Αἴτνης ῥύακα πυρὸς γενέσθαι·
τοῦτον δὲ ρεῖν φασιν ἐπὶ τὴν ἄλλην χώραν καὶ δὴ καὶ
πρὸς πόλιν τινὰ τῶν ἐκεῖ κατοικουμένων. τοὺς μὲν οὖν
ἄλλους ὀρμηῆσαι πρὸς φυγὴν τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ζη-
τοῦντας, ἓνα δὲ τινα τῶν νεωτέρων, ὀρῶντα τὸν πατέρα
προσβύτερον ὄντα καὶ οὐχὶ δυνάμενον ἀποχωρεῖν, ἀλλ'
ἐγκαταλαμβανόμενον, ἀράμενον φέρειν. φορτίου δ', οἴ-
μαι, προσγενομένου καὶ αὐτὸς ἐγκατελήφθη. ὅθεν δὴ καὶ
ἄξιον θεωρῆσαι τὸ θεῖον, ὅτι τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς
εὐμενῶς ἔχει· λέγεται γὰρ κύκλω τὸν τόπον ἐκεῖνον πε-
ριρρεῦσαι τὸ πῦρ καὶ σωθῆναι τούτους μόνους, ἀφ' ὧν
καὶ τὸ χωρίον ἔτι καὶ νῦν προσαγορεύεσθαι τῶν εὐ-
σεβῶν χωρον· τοὺς δὲ ταχῆϊαν τὴν ἀποχώρησιν
ποιησαμένους καὶ τοὺς ἑαυτῶν γονέας ἅπαντας ἐγκατα-
λιπόντας ἀπολέσθαι.

97. Ὡστε καὶ ὑμᾶς δεῖ τὴν παρὰ θεῶν ἔχοντας

μαρτυρίαν ὁμογνωμόνως τοῦτον κολάζειν τὸν ἅπασι τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασιν ἔνοχον ὄντα κατὰ τὸ ἑαυτοῦ μέρος· τοὺς μὲν γὰρ θεοὺς τὰς πατέρας τιμὰς ἀπεστέρηκε, τοὺς δὲ γονεάς τοῖς πολεμίοις ἐγκατέλιπε, τοὺς δὲ τετελευτηκότας τῶν νομίμων οὐκ εἶασε τυχεῖν.

102-103. Βούλομαι δ' ὑμῖν καὶ τῶν Ὀμήρου παρασχέσθαι ἑπῶν. οὕτω γὰρ ὑπέλαβον ὑμῶν οἱ πατέρες σπουδαῖον εἶναι ποιητὴν, ὥστε νόμον ἔθεντο καθ' ἑκάστην πεντητηρίδα τῶν Παναθηναίων μόνου τῶν ἄλλων ποιητῶν ῥαφωδεῖσθαι τὰ ἔπη, ἐπίδειξιν ποιούμενοι πρὸς τοὺς Ἑλληνας, ὅτι τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων προηροῦντο εἰκότως· οἱ μὲν γὰρ νόμοι διὰ τὴν συντομίαν οὐ διδάσκουσιν, ἀλλ' ἐπιτάττουσιν, ἃ δεῖ ποιεῖν, οἱ δὲ ποιηταὶ μιμούμενοι τὸν ἀνθρώπινον βίον, τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων ἐκλεξάμενοι, μετὰ λόγου καὶ ἀποδείξεως τοὺς ἀνθρώπους συμπεύθουσιν. Ἐκτῶρ γὰρ τοῖς Τρωσὶ παρακελεύόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος τάδε εἶρηκεν·

*ἀλλὰ μάχεσθ' ἐπὶ νησὶ διαμπερές, ὅς δέ κεν ἑμέων
βλήμενος ἢ τυχεὶς θάνατον καὶ πότμον ἐπίσπη,
τεθνάτω· οὐδ' οἱ αἰεὶς ἀμνομένῳ περὶ πάσης
τεθνάμεν. ἀλλ' ἄλοχός τε σὴν καὶ νήπια τέκνα,
καὶ κλῆρος καὶ οἶκος ἀκήρατος, εἴ κεν Ἀχαιοὶ
οἴχωνται σὺν νησὶ φίλην ἐς πατρίδα γαίαν.*

104. Τούτων τῶν ἑπῶν ἀκούοντες, ὧ ἄνδρες, οἱ πρόγονοι ὑμῶν καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων ζηλοῦντες οὕτως ἔσχον πρὸς ἀρετὴν, ὥστε οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς αὐτῶν πατρίδος, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς Ἑλλάδος ὡς κοινῆς ἠθέλον ἀποθνήσκειν. οἱ γοῦν ἐν Μαραθῶνι παραταξάμενοι τοῖς βαρβάροις τὸν ἐξ ἀπάσης τῆς Ἀσίας στόλον ἐκράτησαν, τοῖς ἰδίοις κινδύνοις κοινὴν ἄδειαν ἅπασι τοῖς Ἑλλησι κτώμενοι, οὐκ ἐπὶ τῇ δόξῃ μέγα

φρονοῦντες, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ταύτης ἄξια πράττειν, τῶν μὲν Ἑλλήνων προστάτας, τῶν δὲ βαρβάρων δεσπότας ἑαυτοὺς καθιστάντες· οὗ γὰρ λόγῳ τὴν ἀρετὴν ἐπετίθειον, ἀλλ' ἔργῳ πᾶσιν ἐπεδείκνυντο.

108-109. Οἱ μὲν δὴ πρόγονοι τοὺς βαρβάρους ἐνίκησαν, οἱ πρῶτοι τῆς Ἀττικῆς ἐπέβησαν, καὶ καταφανῆ ἐποίησαν τὴν ἀνδρείαν τοῦ πλοῦτου καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ πλήθους περιγινομένην. Λακεδαιμόνιοι δ' ἐν Θερμοπύλαις παραταξάμενοι ταῖς μὲν τύχαις οὐχ ὁμοίαις ἐχρήσαντο, τῇ δ' ἀνδρεία πολὺ πάντων διήνεγκαν. τοιγαροῦν ἐπὶ τοῖς ἡρώϊοις μαρτύρια ἔστιν ἰδεῖν τῆς ἀρετῆς αὐτῶν ἀναγεγραμμένα ἀληθῆ πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας, ἐκείνοις μὲν·

*ὦ ξεῖν', ἄγγελον Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε
κείμεθα τοῖς κείνων πειθόμενοι νομίμοις,*

τοῖς δὲ ὑμετέροισι προγόνοις·

*Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσόφορον Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν.*

110. Ταῦτα, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ μνημονεύεσθαι καλὰ καὶ τοῖς πράξασιν ἔπαινος καὶ τῇ πόλει δόξα ἀείμνηστος· ἀλλ' οὐχ ὁ Λεωκράτης πεποίηκεν, ἀλλ' ἐκὼν τὴν ἐξ ἅπαντος τοῦ αἰῶνος συνηθροισμένην τῇ πόλει δόξαν κατήσχυνεν. ἐὰν μὲν οὖν ἀποκτείνητε αὐτόν, δόξετε πᾶσι τοῖς Ἕλλησι καὶ ὑμεῖς τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων μισεῖν· εἰ δὲ μή, καὶ τοὺς προγόνους τῆς παλαιᾶς δόξης ἀποστερήσετε καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας μέγала βλάβητε· οἱ γὰρ ἐκείνους μὴ θαυμάζοντες τοῦτον πειράσονται μιμεῖσθαι, νομίζοντες ἐκεῖνα μὲν παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκμεῖν, παρὰ δ' ὑμῖν ἀναίδειαν καὶ προδοσίαν καὶ δειλίαν κεκρίσθαι κάλλιστον.

120-121. Λαβὲ δ' αὐτοῖς καὶ τὸ ψήφισμα περὶ τῶν εἰς Δεκέλειαν μεταστάντων, ὅτε ὁ δῆμος ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐπολιορκεῖτο, ὅπως εἰδῶσιν, ὅτι περὶ τῶν προδοτῶν οἱ πρόγονοι ὁμοίας καὶ ἀκολούθους ἀλλήλαις τὰς τιμωρίας ἐποιοῦντο. ἀναγίγνωσκε, γραμματεῦ.

Ψ ἦ φ ι σ μ α

Ἄκούετε, ὦ ἄνδρες, καὶ τούτου τοῦ ψηφίσματος, ὅτι τῶν ἐν τῷ πολέμῳ μεταστάντων εἰς Δεκέλειαν κατέγνωσαν, καὶ ἐψηφίσαντο, ἕάν τις αὐτῶν ἐπανιῶν ἀλίσκηται, ἀπαγαγεῖν Ἀθηναίων τὸν βουλούμενον πρὸς τοὺς θεσμοθέτας, παραλαβόντας δὲ παραδοῦναι τῷ ἐπὶ τοῦ ὀρύγματος. ἔπειτα ἐκεῖνοι μὲν τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ μεταστάντας οὕτως ἐκόλαζον, ὑμεῖς δὲ τὸν ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας ἐν τῷ πολέμῳ φυγόντα εἰς Ῥόδον καὶ προδόντα τὸν δῆμον οὐκ ἀποκτενεῖτε; πῶς οὖν δόξετε ἀπόγονοι εἶναι ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν;

122. Ἄξιον τοίνυν ἀκοῦσαι καὶ τοῦ περὶ τοῦ ἐν Σαλαμῖνι τελευτήσαντος γενομένου ψηφίσματος, ὃν ἡ βουλή, ὅτι λόγῳ μόνον ἐνεχειρεῖ προδιδόναί τὴν πόλιν, περιελομένη τοὺς στεφάνους αὐτοχειρὶ ἀπέκτεινεν.

Ψ ἦ φ ι σ μ α

123. Τί οὖν, ὦ ἄνδρες; ἄρα γε ὑμῖν δοκεῖ βουλομένοις μιμεῖσθαι τοὺς προγόνους πάτριον εἶναι Λεωκράτην μὴ ἀποκτεῖναι; ὅποτε γὰρ ἐκεῖνοι ἀνάστατον τὴν πόλιν οὔσαν τὸν λόγῳ μόνον προδιδόντα οὕτως ἀπέκτειναν, τί ὑμᾶς προσήκει τὸν ἔργῳ καὶ οὐ λόγῳ τὴν οἰκουμένην ἐκλιπόντα ποιῆσαι; ἄρ' οὐχ ὑπερβαλέσθαι ἐκείνους τῇ τιμωρίᾳ;

127. Ἐνθυμεῖσθε τοίνυν, ὦ ἄνδρες, τῆς προνοίας ταύτης καὶ τῶν ἔργων ἀξίως, καὶ μὴ ἐπιλανθάνεσθε ἐν τῇ ψήφῳ, οἷων ἀνδρῶν ἐκγονοί ἐστε, ἀλλὰ παρακλεῦεσθε ὑμῖν αὐτοῖς, ὅπως ὅμοια ἐκείνοις καὶ ἀκόλουθα τῇ τήμερον ἡμέρᾳ ἐψηφισμένοι ἐκ τοῦ δικαστηρίου ἔξιτε. ὑπομνήματα δ' ἔχετε καὶ παραδείγματα τῆς ἐκείνων τιμωρίας τὰ ἐν τοῖς περὶ τῶν ἀδικούντων ψηφίσμασιν ὠρισμένα· διομωκόκατε δ' ἐν τῷ ψηφίσματι τῷ Δημοφάντου κτείνειν τὸν τὴν πατρίδα προδιδόντα καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ χειρὶ καὶ ψήφῳ. μὴ γὰρ οἴεσθε τῶν μὲν οὐσιῶν, ἅς ἂν οἱ πρόγονοι καταλίπωσι, κληρονόμοι εἶναι, τῶν δὲ ὄρκων καὶ τῆς πίστεως, ἣν δόντες οἱ πατέρες ὑμῶν ὄμηρον τοῖς θεοῖς τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας τῆς πόλεως μετεῖχον, ταύτης δὲ μὴ κληρονομεῖν.

128-129. Οὐ μόνον τοίνυν ἡ πόλις ὑμῶν οὕτως ἔσχε πρὸς τοὺς προδιδόντας, ἀλλὰ καὶ Λακεδαιμόνιοι καὶ μὴ μοι ἀχθεσθῆτε, ὦ ἄνδρες, εἰ πολλάκις μέμνημαι τῶν ἀνδρῶν τούτων· καλὸν γάρ ἐστι πόλεως εὐνομουμένης περὶ τῶν δικαίων παραδείγματα λαμβάνειν· ἀσφαλέςτερον γὰρ ἕκαστος ὑμῶν τὴν δικαίαν καὶ τὴν εὖορκον ψήφον θήσεται. Πausanίαν γὰρ τὸν βασιλέα αὐτῶν προδιδόντα τῷ Πέρσῃ τὴν Ἑλλάδα λαβόντες, ἐπειδὴ ἔφθασε καταφυγὼν εἰς τὸ τῆς Χαλκιοῖκου ἱερόν, τὴν θύραν ἀποικοδομήσαντες καὶ τὴν ὄροφὴν ἀποσκευάσαντες καὶ κύκλῳ περιστρατοπεδεύσαντες οὐ πρότερον ἀπῆλθον, πρὶν ἢ τῷ λιμῷ ἀπέκτειναν, καὶ πᾶσιν ἐπίσημον ἐποίησαν τὴν τιμωρίαν, ὅτι οὐδ' αἱ παρὰ τῶν θεῶν ἐπικουραὶ τοῖς προδόταις βοηθοῦσιν, εἰκότως· οὐδὲ γὰρ πρότερον ἀδικοῦσιν ἢ περὶ τοὺς θεοὺς ἀσεβοῦσι, τῶν πατρῶν νομίμων αὐτοὺς ἀποστεροῦντες. μέγιστον δὲ τῶν ἐκεῖ γεγενημένων τεκμήριόν ἐστιν, ὃ μέλλω λέγειν· νόμον γὰρ

ἔθεντο περὶ ἀπάντων τῶν μὴ θελότων ὑπὲρ τῆς πατρίδος κινδυνεύειν διαροήδην λέγοντα ἀποθνήσκειν, εἰς αὐτὸ τοῦτο τὴν τιμωρίαν τάξαντες, εἰς ὃ μάλιστα φοβούμενοι τυγχάνουσι, καὶ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου σωτηρίαν ὑπεύθυνον κινδύνῳ ἐποίησαν μετ' αἰσχύνης. ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι οὐ λόγον ἀναπόδεικτον εἴρηκα, ἀλλὰ μετ' ἀληθείας παραδείγματα, φέρε αὐτοῖς τὸν νόμον.

Νόμος

130. Ἐνθυμεῖσθε δὴ, ὡς καλὸς ὁ νόμος, ὃ ἄνδρες, καὶ σύμφορος οὐ μόνον ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις. ὁ γὰρ παρὰ τῶν πολιτῶν φόβος ἰσχυρὸς ὢν ἀναγκάσει τοὺς πρὸς τοὺς πολεμίους κινδύνους ὑπομένειν· τίς γὰρ ὁρῶν θανάτῳ ζημιούμενον τὸν προδότην ἐν τοῖς κινδύνοις ἐκλείψει τὴν πατρίδα; ἢ τίς παρὰ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως φιλοψυχήσει εἰδὼς ὑποκειμένην αὐτῷ ταύτην τὴν τιμωρίαν; οὐδεμίαν γὰρ ἄλλην δεῖ ζημίαν εἶναι τῆς δειλίας ἢ θάνατον· εἰδότες γάρ, ὅτι δυοῖν κινδύνοιν ὑποκειμένοιν ἀναγκαῖον ἔσται θατέρου μετασχεῖν, πολὺ μᾶλλον αἰρήσονται τὸν πρὸς τοὺς πολεμίους ἢ τὸν πρὸς τοὺς νόμους καὶ πολίτας.

147-148. Ἡγοῦμαι δέ, ὃ ἄνδρες, ὑπὲρ ἀπάντων τῶν μεγίστων καὶ δεινοτάτων ἀδικημάτων μίαν ὑμᾶς ψῆφον ἐν τῇ τήμερον ἡμέρᾳ φέρειν, οἷς ἅπασιν ἔνοχον ὄντα Λεωκράτην ἔστιν ἰδεῖν, προδοσίας μὲν, ὅτι τὴν πόλιν ἐγκαταλιπὼν τοῖς πολεμίοις ὑποχείριον ἐποίησε, δήμου δὲ καταλύσεως, ὅτι οὐχ ὑπέμεινε τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κίνδυνον, ἀσεβείας δ', ὅτι τοῦ τὰ τεμένη τέμνεσθαι καὶ τοὺς νεῶς κατασκάπτεσθαι τὸ καθ' ἑαυτὸν γέγονεν

αἴτιος, τοκέων δὲ κακώσεως τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἀφανίζων καὶ τῶν νομίμων ἀποστερῶν, λιποταξίου δὲ καὶ ἀστρατείας οὐ παρασχὼν τὸ σῶμα τάξαι τοῖς στρατηγοῖς. ἔπειτα τούτου τίς ἀποψηφιεῖται καὶ συγγνώμην ἔξει τῶν κατὰ προαίρεσιν ἀδικημάτων; καὶ τοσοῦτόν ἐστιν ἀνόητος, ὥστε τοῦτον σώζων τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν προέσθαι τοῖς ἐγκαταλιπεῖν βουλομένοις, καὶ τοῦτον ἐλείψας αὐτὸς ἀνελέητος ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀπολέσθαι προαιρησεται, καὶ τῷ προδότῃ τῆς πατρίδος χάριν θέμενος ὑπεύθυνος εἶναι τῇ παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίᾳ :

149-150. Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ τῇ πατρίδι βοηθῶν καὶ τοῖς ἱεροῖς καὶ τοῖς νόμοις ἀποδέδωκα τὸν ἀγῶνα καὶ δικαίως, οὔτε τὸν ἄλλον τούτου βίον διαβαλὼν οὔτ' ἔξω τοῦ πράγματος οὐδὲν κατηγορήσας ὑμῶν δ' ἕκαστον χρῆ νομίζειν τὸν Λεωκράτους ἀποψηφιζόμενον θάνατον τῆς πατρίδος καὶ ἀνδραποδισμόν καταψηφίζεσθαι, καὶ δυοῖν καδίσκοιν κειμένοιν τὸν μὲν προδοσίας, τὸν δὲ σωτηρίας εἶναι, καὶ τὰς ψήφους φέρεσθαι τὰς μὲν ὑπὲρ ἀναστάσεως τῆς πατρίδος, τὰς δὲ ὑπὲρ ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐν τῇ πόλει εὐδαιμονίας. ἐὰν μὲν Λεωκράτην ἀπολύσητε, προδιδόναι τὴν πόλιν καὶ τὰ ἱερά καὶ τὰς ναῦς ψηφιεῖσθε· ἐὰν δὲ τοῦτον ἀποκτείνητε, διαφυλάττειν καὶ σώζειν τὴν πατρίδα καὶ τὰς προσόδους καὶ τὴν εὐδαιμονίαν παρακλεύσεσθε. νομίζοντες οὖν, ὦ Ἀθηναῖοι, ἰκετεύειν ὑμῶν τὴν χώραν καὶ τὰ δένδρα, δεῖσθαι τοὺς λιμένας, τὰ νεώρια καὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἀξιοῦν δὲ καὶ τοῦς νεῶς καὶ τὰ ἱερά βοηθεῖν αὐτοῖς, παράδειγμα ποιήσατε Λεωκράτῃ, ἀναμνησθέντες τῶν κατηγορημένων, ὅτι οὐ πλέον ἰσχύει παρ' ὑμῖν ἔλεος οὐδὲ δάκρυα τῆς ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τοῦ δήμου σωτηρίας.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ
ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ
ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

§ 1—2

δικαίαν... και εὐσεβῆ και ὑπὲρ ὑμῶν και ὑπὲρ τῶν θεῶν
κατηγορούμενα τῆς λέξεως *ἀρχήν*. Εἶναι δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐναντίον
τοῦ Λεωκράτους κατηγορίας δικαία μὲν, διότι ἔγινε συμφώνως
πρὸς τοὺς νόμους και ὑπηρεσέθη ὄχι ἀπὸ ἐμπάθειαν, ἀλλ' ἐξ
ἀγνοῦ συνειδότος τοῦ κατηγοροῦ· εὐσεβῆς δέ, διότι ὁ ὄντως θὰ
ἐπικαλεσθῆ εὐθύς κατωτέρω τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν πρὸς ἀπο-
κάλυψιν τῆς ἀληθείας ἐν τῇ κρινομένη ὑποθέσει· ὑπὲρ τοῦ συμ-
φέροντος δὲ τῶν Ἀθηναίων και τῶν θεῶν, διότι ἡ τιμωρία τῶν
ἐνόχων και ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἀθῶων ἀποβαίνει ἐπωφελῆς και εἰς
τὴν πολιτείαν και εἰς τὴν θρησκείαν.—*εὐχομαι γὰρ τῇ Ἀθηνᾶ*
προκειμένου περὶ σπουδαίων ὑποθέσεων οἱ ὄντορες συνήθιζον
να ἐπικαλοῦνται ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου αὐτῶν τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν
διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας.—*τοῖς κατὰ τὴν πόλιν*· διότι
ἐκάστη ἀρχαία ἐλληνικὴ πόλις ἐκτὸς τῶν πανελληνίων θεῶν εἶχε
και τοὺς λεγομένους *ἐγχωρίους* ἢ *ἐπιχωρίους* θεοὺς και ἥρωας,
οἱ ὅποιοι ἐτιμῶντο ὡς προστάται και πολιοῦχοι αὐτῆς. Εἰς τὰς
Ἀθήνας οἱ *ἐπιχωριοὶ* ἥρωες ἦσαν ὁ Κέκροψ, ὁ Ἐρεχθεύς, ὁ
Αἰγεύς, ὁ Λεῶς, ὁ Ἀκάμας, ὁ Ἀντίοχος, ὁ Ἴπποθῶν, ὁ Οἰνεύς,
ὁ Αἶας και ὁ Πανδίων, ἐκ τῶν ὁποίων ὠνομάσθησαν ἀπὸ τοῦ 508
π.Χ. αἱ δέκα φυλαὶ τῆς Ἀττικῆς (ἰδὲ σημειώσεις § 88-89).—*τὴν
χώραν*· δηλ. τὴν ὑπαιθρον Ἀττικὴν.—*εἰσαγγέλλω*· εἰς τὴν δι-
νικὴν γλῶσσαν τῶν Ἀθηναίων=καταγγέλλω ἐνώπιον τῆς βουλῆς

ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου· ἢ δὲ ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου εἰσαγγελία ἐγίνετο συνήθως ἐπὶ ὀδικημάτων, τὰ ὅποια ἔβλαπτον τὸ δημόσιον καὶ περὶ τῶν ὁποίων δὲν προέβλεπον οἱ κείμενοι νόμοι (π.χ. συνωμοσία κατὰ τοῦ καθεστώτος ἢ προδοσία τῆς πόλεως ἢ φρουριῶν ἢ πεζῆς ἢ ναυτικῆς στρατιᾶς). Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, ἂν ὁ δήμος ἀπεφαίνετο περὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου, ἢ ὑπόθεσις παρεπέμπετο εἰς ἡλιαστικὸν δικαστήριον, τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ συγκροτηθῆ ἕκ 1000 ἢ 1500 δικαστῶν (ἡλιαστῶν). Ἡδύνατο ὅμως καὶ ἀπ' εὐθείας ὁ δήμος νὰ δικάσῃ τὸ κατηγορούμενον ἔγκλημα καὶ νὰ ἐκδώσῃ αὐτὸς ἀπόφασιν. — *κρίνω* = φέρω εἰς τὸ δικαστήριον, κατηγοροῦ. — *αὐτῶν* ἢ γενικῆ εἰς τὸ *γῶς*, *ἔδη* κλπ. — *ἔδη* (*θεῶν*) = ἀγάλματα (τῶν θεῶν). — *τέμενος* = τόπος ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεόν, ἱερὸν ἔδαφος. — *τὰς ἐν τοῖς νόμοις θυσίας* = τὰς ὑπὸ τῶν νόμων ὀριζομένης θυσίας, τὰς νομίμους θυσίας. Τὰς θυσίας ταύτας, τῶν ὁποίων τὴν ἐποπτείαν εἶχεν ὁ *ἄρχων βασιλεύς*, ὑπεχρεοῦτο νὰ τελῆ κάθε πολίτης· ἀλλ' ὁ Λεωκράτης φεύγων ἐξ Ἀθηνῶν δὲν ἔξεπλήρωσε τὸ καθήκον τοῦτο καὶ ἐπομένως ἠσέβει πρὸς τοὺς θεοὺς. — *ὄ* δηλ. τὸ ποιῆσαι τοὺς θεοὺς ἐμὲ ἄξιον κατηγοροῦ. — *καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ πόλει*· συνωνυμία. — *συμφέρει*· καθόσον, ἂν ἀποδειχθῆ ἡ ἐνοχὴ τοῦ κατηγορουμένου καὶ ἐπιβληθῆ εἰς αὐτὸν ἡ θανατικὴ ποινὴ, ἡ πόλις θὰ ἀπαλλαγῆ ἐνὸς ἐπικινδύνου προδότου. — *ὡς.. βουλευομένους* = ἔχοντες ὑπ' ὄψει σας, ὅτι πρόκειται νὰ ἐκδώσετε ἀπόφασιν. — *τῇ ψήφῳ*· δηλαδὴ τῇ ὑμέτερα. — *καὶ ἔχοντας* = καὶ ὡς ἔχοντας. — *ἔχω τινὰ ὑπὸ τῇ ψήφῳ* = ἔχω τινὰ ὑποχείριον τῆς ἀποφάσεώς μου, εἶμαι κύριος νὰ ἀποφασίσω περὶ τίνος (ὑπὲρ ἢ κατὰ). — *ἀπαραίτητος δικαστής* = ἄκαμπτος, ἀμείλικτος δικαστής. — *γενέσθαι*· τὸ ἀπαρέμφατον ἐκ τοῦ *εὐχομαι*. — *ἀγών* = δικαστικὸς ἀγών, δίκη. — *καθίστημί τινα εἰς ἀγῶνα* = ἐμπλέκω τινὰ εἰς δίκην, φέρω τινὰ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. — *σωθῆναι*· ἐκ τοῦ *εὐχομαι*.

§ 7—9

ὑπὲρ οὗ = περὶ τοῦ ὁποίου. — *φέρω* (ἢ *τίθεμαι*) *τὴν ψήφον ὑπὲρ τίνος* = ἀποφασίζω, ἐκδίδω τὴν ἀπόφασίν μου περὶ τίνος. —

γραφῆ· εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν=ἔγγραφος καταγγελία εἰς δημοσίαν δίκην.—*παρανόμων γραφάς*· διὰ τὰ μὴ ὑποβάλλονται νομοσχέδια (*ψηφίσματα*) εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἀντικείμενα εἰς ἰσχύοντας νόμους, ἢ ἀθηναϊκὴ πολιτεία παρεῖχε τὴν ἔξουσίαν ἐπὶ ἕν ἔτος εἰς τὸν βουλόμενον ἐκ τῶν πολιτῶν νὰ διώξῃ τὸν εἰσηγητὴν τοῦ τοιοῦτου παρατύπου ψηφίσματος ἢ καὶ ψηφισθέντος ἤδη νόμου. Ἡ τοιαύτη δίωξις ἐγένετο διὰ τῆς λεγομένης *γραφῆς παρανόμων* (ἔνν. *ψηφισμάτων*).—*τοῦτο μόνον*=τοῦτο μόνον τὸ σημεῖον.—*ἐπανορθῶ*=διορθώνω.—*καθ' ὅσον... τὴν πόλιν*· ἐπεξηγήσις τοῦ *τοῦτο* κλπ.=κατὰ τὴν ἔκτασιν δηλαδὴ (μόνον), κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ προταθὲν παράνομον ψήφισμα πρόκειται νὰ βλάψῃ τὴν πόλιν.—*δ' ἐνεστηκῶς ἁγῶν*=ἡ προκειμένη, ἢ σημερινὴ δίκη.—*οὐ μικρόν τι μέρος συνέχει τῶν τῆς πόλεως* (ἔνν. *πραγμάτων*)=προστατεύει (=πρόκειται νὰ προστατεύσῃ) τὴν πόλιν οὐχὶ εἰς περιορισμένον τι σημεῖον, ἀπὸ περιορισμένης τινὸς πλευρᾶς.—*οὐδ' ἐπ' ὀλίγον χρόνον*· ἔνν. ἔσται.—*ὑπὲρ ὅλης τῆς πατρίδος*· ἔνν. ἔστί.—*κατὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος*=διὰ παντὸς τοῦ χρόνον=εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας, εἰς τὸ διηνεκές.—*οἱ ἐπιγιγνώμενοι*=οἱ μεταγενέστεροι.—*τὴν κρίσιν*=τὸν τρόπον τῆς κρίσεως (ἔμῳν).—*κατηγορία*=τίτλος κατηγορίας (ὁ ὁποῖος νὰ περιλαμβάνῃ τὸ σύνθετον ἀδίκημα τοῦ Λεωκράτους (προδοσίαν, δῆμον καταλύσιν, ἀσέβειαν κλπ.).—*ἐνδέχεσθαι*· ἀπροσώπως=δυνατὸν εἶναι.—*ἐκλείπω τὴν πατρίδα*=ἐγκαταλείπω τὴν πατρίδα καὶ φεύγω.—*πατρῶα ἱερὰ*=τὰ ἱερὰ τῆς οἰκογενείας, οἱ ἄλλως ἐφέστιοι θεοὶ καλούμενοι.—*θήκη*=τάφος.—*τίμημα*=τιμωρία.—*θάνατος*· παράθεσις εἰς τὸ μέγιστον... *τῶν τιμημάτων*.—*ἐπιτίμιον*=ποινή, τιμωρία.—*ἐπιτίμιον*· ἔνν. *καθέστηκε*.—*καθέστηκε*=ἔστί.

§ 9

παρεῖσθαι· ἄορ. β' τοῦ *παρίεμαι*=παραμελοῦμαι, παρορῶμαι.—*ὑπὲρ*=περὶ.—*τοιούτων*· δηλ. ἀδικημάτων, οἷον τὸ ἀδίκημα (ἢ προδοσία) τοῦ Λεωκράτους.—*ῥαθυμία*=ἀμέλεια, ἄλλειψις προνοίας.—*ἐπίδοξόν ἐστί τι*=ἀναμένεται, θεωρεῖται πιθανόν τι.—*ῥα*· αἰτ. τοῦ κατὰ τι=ὡς πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα.—*διορίζω*=ὀρίζω ἀκριβῶς, λεπτομερῶς.—*κανόνι*· κατηγορ. τοῦ *τούτῳ*

(δηλ. τῷ νόμῳ).—*ὅσα δὲ μὴ... περιεῖληφεν... ἔνοχος ἐστίν*== δι' ὅσα (ὅσα· αἰτιατ. τοῦ κατά τι) ὅμως (ἀδικήματα) δὲν ἔχει περιλάβει (: προβλέπει ὁ νόμος) λεπτομερῶς, χαρακτηρίσας αὐτὰ μὲ ἓνα ὄνομα, καὶ ὅσα κανεῖς ἔχει διαπραῖξει μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ (δηλ. τὰ ὑπὸ ἓνα ὄνομα) ἐγκλήματα καὶ εἶναι ἔνοχος ἕξ ἴσου εἰς ὅλα αὐτά.—*κρίσις*==ὁ τρόπος τῆς κρίσεως.—*παράδειγμα*· κατηγορούμενον τοῦ ἀντικειμ. κρίσιν.

§ 14—15

περὶ μὲν γὰρ ἀγνώτος ἀνθρώπου τοῖς Ἑλλησι—εἰ μὲν γὰρ ἐψηφίζεσθε περὶ ἀγνώτος τοῖς Ἑλλησιν ἀνθρώπου.—*ἀγνώως*—ἀγνωστος.—*ἐν ὑμῖν αὐτοῖς ἐδοκεῖ*· ἂν καλῶς ἢ φανύλως ἐψηφίσθαι—ἢ κρίσις περὶ τοῦ ἂν ἔχετε ἐκδώσει καλὴν ἢ κακὴν ἀπόφασιν θὰ περιωρίζετο μεταξύ σας—εἰς τὸν στενὸν κύκλον ὑμῶν (τῶν Ἀθηναίων) θὰ ἐσχολιάζετο ἢ ὀρθῇ ἢ ἐσφαλμένη ἀπόφασίς σας.—*παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλησιν ἔσται λόγος*== ὅλοι οἱ Ἕλληνες θὰ συζητήσουν.—*ἐπιφανής*—ἐξακουστός, πασίγνωστος.—*διὰ τὸν ἔκπλουν τὸν εἰς Ῥόδον κλπ*· ἴδε εἰσαγ. σ. 6.—*ἀπαγγελίαν ποιοῦμαι πρὸς τινα* (ἢ τινί)—ἀναγγέλλω, φέρω εἰδήσεις εἰς τινα.—*καθ' ὑμῶν*—πρὸς βλάβην σας, τῶν συμφερόντων σας.—*ἐργασία*—τὸ ἐκ τῆς ἐργασίας προερχόμενον κέρδος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐργασία, ὅπως ἐδῶ—ἐμπόριον.—*οἱ*· εἰς τὸ οἰκουμένην κατὰ τὸ νοούμενον, δηλ. οἱ κάτοικοι τῆς οἰκουμένης.—*τούτῳ*· ποιητικὸν αἴτιον.—*περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι τι*—ἐνδιαφέρομαι, φροντίζω πολὺ διὰ τι.—*ᾧ πλεῖστον διαφέρετε...* τούτου πλεῖστον ἀμελεῖν δόξαιτ' ἂν· ἢ πλοκή—δόξαιτ' ἂν πλεῖστον ἀμελεῖν τούτου, ᾧ (=καθ' ὃ) πλεῖστον διαφέρετε τῶν ἄλλων ἀνθρώπων (δηλ.) τῷ πρὸς τε τοὺς θεοὺς εὐσεβῶς (ἔχειν) (=τῇ πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσεβείᾳ) καὶ πρὸς τοὺς γονεάς δσιῶς (ἔχειν) (=τῇ πρὸς τοὺς γονεάς ὀσιότητι (=φιλοστοργίᾳ) καὶ πρὸς τὴν πατρίδα φιλοτιμῶς ἔχειν (=τῇ πρὸς τὴν πατρίδα φιλοτιμίᾳ (=φιλοπατρίᾳ).—*διαφέρω τινός*—ὑπερέχω τινός.—*δσιῶς ἔχω πρὸς τινα*—τηρῶ τὰς ὑπὸ τοῦ θεοῦ δικαίου ἐπιβαλλομένας ὑποχρεώσεις μου πρὸς τινα (ὅπως τὴν φιλοστοργίαν).—*φιλοτιμῶς ἔχω πρὸς τινα*—φιλοδοξῶ νὰ προσφέρω τὰς ὑπηρεσίας μου εἰς τινα. Προκειμένου περὶ πατρίδος==

εἶμαι φιλόπατρις.—*τῷ πρὸς τε τοὺς θεοὺς εὐσεβῶς ἔχειν* κλπ. οἱ Ἀθηναῖοι, ἰδίως τῶν πρὸ τοῦ Λυκούργου χρόνων, ἐφημίζοντο διὰ τὴν εὐσέβειαν πρὸς τοὺς θεοὺς, τὴν ἀφροσύνην πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα.

§ 16

διὰ τέλους—μέχρι τέλους.—*τότε* δηλ. μετὰ τὴν ἐν Χαιρώνειά μάχην (338 π.Χ.).—*τοῖς αἰτίοις*—*τῷ αἰτίῳ* (δηλ. τῷ Λεωκράτει).—*καὶ δι' οὓς* ἐνν. τοὺς δικηγόρους τοῦ Λεωκράτους.—*γεγενημένης γάρ* ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου τούτου ὁ δῆτωρ εἰσέρχεται εἰς τὴν καλουμένην *διήγησιν*.—*κατακομίζω τινὰ εἰς τὰ τεῖχη*—μεταφέρω τινὰ ἐκ τῆς ὑπαίθρου ἐντὸς τῶν τειχῶν πρὸς ἀσφάλειαν.—*τάττω εἰς τὰς φυλακὰς*—τοποθετῶ πρὸς φρουρήσιν, ὀρίζω φρουράς.—*τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων* αἱ γενικαὶ διαίρετικαὶ εἰς τὸ *τάττειν*.—*τῶν οἰκούντων Ἀθήνησιν* δηλ. τῶν μετοίκων καὶ ξένων.—*καθ' ὅτι* (=ὅπως) *ἂν αὐτοῖς δοκῇ* εἶναι αὐτὴ ἡ φράσις τοῦ ψηφίσματος—ὅπως αὐτοὶ νομίζουσι καλόν.

§ 17

φροντίζω τινός—σκέπτομαι, σκοτίζομαι διὰ κάτι.—*συσκευάζομαι τὰ χρήματα*—ἐτοιμάζω τὰ πράγματά μου.—*μετὰ τῶν οἰκετῶν*—μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν ὑπηρετῶν.—*τὸν λέμβον* (ἡ λέμβος εἶναι νεώτερον, κατὰ τό : ἡ βάρκα) ἐννοεῖται ἡ λέμβος τοῦ πλοίου, τὸ ὅποῖον ἦτο ἠγχυροβολημένον εἰς τὴν ἄκτῃν.—*περὶ τὴν Ἀκτὴν* οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ δεξιῶν τῶν εἰσπλέοντι εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς τμήμα τῆς περαιαῖκῆς χερσονήσου.—*ἐξορμέω-ω*—προεκπλέω ἔξω τοῦ ὄρου (τοῦ ἀγχυροβολίου) καὶ περιμένο.—*δειλὴν ὄψιαν*—κατὰ τὰς τελευταίας ἀπογευματινὰς ὥρας, τὸ βράδυ-βράδυ. Οἱ ἀρχαῖοι διήρουν τὴν ἡμέραν εἰς τέσσαρα μέρη : 1) εἰς *πρωί*, περιλαμβάνον τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς ἐνάτης περὶπου πρωινῆς, 2) εἰς *ἀμφί* ἢ *περὶ ἀγορὰν πλήθουσιν* (9-12), 3) εἰς *μέσον ἡμέρας* ἢ *μεσημβριαν* (12-2) καὶ 4) εἰς *δειλὴν*, ὑποδιαρομένην εἰς *δειλὴν πρωίαν* (2-4) καὶ *δειλὴν ὄψιαν* (4-6).—*κατὰ μέσην τὴν Ἀκτὴν*—εἰς τὸ κεντρικὸν σημεῖον τῆς Ἀκτῆς τὸ μέσην κατηγορηματικὸς προσδιορισμός.—*διὰ τῆς πυλίδος* δηλ. τοῦ

τείχους τοῦ Πειραιῶς.—*ἐλεῶ τινα*—αἰσθάνομαι λύπην, οἶκτον πρὸς τινα.—*ἀνάγομαι*—ἐκπλέω.—*φυλακῆ*—φρουρήσις.—*τὸ καθ' αὐτὸν μέρος*—ὅσον ἐξηγοῦτο ἀπὸ αὐτόν, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὸν ἑαυτόν του.—*καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Διὸς τοῦ Σωτήρος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς Σωτείρας* τὸ μὲν πρῶτον εὐρίσκειτο εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὸ δὲ δεύτερον ἀντικρὺ τῆς Σαλαμίνος κατὰ τὸν δῆμον Κορυθαλλέων. Κατ' ἄλλους πρόκειται περὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἱερῶν. Φαίνεται πάντως, ὅτι τὰ ἱερά ταῦτα ἐτιμῶντο ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ Λεωκράτους, διὸ καὶ λέγει ὁ δῆτωρ, ὅτι ὁ κατηγορούμενος θὰ ἐπικαλεσθῆ ἄσφαλῶς κατὰ τὴν ἀπολογίαν του τὴν βοήθειάν των.—*ἀφορῶ*—βλέπω μακρόθεν, ἀντικρῦζω.—*φοβοῦμαι*—αἰσθάνομαι δέος, ὄγος.—*ἐφοβήθη* παρατηρητέα ἢ σύνδεσις μετοχῶν πρὸς ὄημα.—*αὐτίκα* ἐπίρρ.—εὐθύς ἀμέσως, μετ' ὀλίγον.

§ 18—19

κατάγομαι—καταπλέω εἰς λιμένα.—*ἀφικνοῦμαι* ἔδῶ—ἀποβιβάζομαι.—*εὐαγγελίζομαι εὐτυχίας*—ἀγγέλλω, φέρω χαρμοσύνης εἰδήσεις δι' εὐτυχῆ γεγονότα.—*τῇ πατρίδι*—διὰ τὴν πατρίδα.—*τὸ ἄστυ τῆς πόλεως*—τὸ κατοικημένον μέρος τῆς πόλεως (δηλαδὴ αἱ Ἀθῆναι).—*πληρῶ τριήρεις*—ἐξοπλίζω τριήρεις, ἐπιβιβάζω πληρώματα ἐπὶ πολεμικῶν πλοίων.—*τὰ πλοῖα* δηλ. τὰ ἐμπορικά, τὰ ἄλλως *δλκάδες* καλούμενα—*κατάγω τὰ πλοῖα*—ὀδηγῶ τὰ πλοῖα εἰς τὸν λιμένα.—*ναύκληρος*—ὁ ἰδιοκτῆτης καὶ κυβερνήτης πλοίου.—*δεῦρο πλεῖν* δηλ. εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἐπέβαλλεν ὁ περὶ σίτου νόμος (πρβλ. τὸν *κατὰ σιτοπωλῶν* λόγον τοῦ Λυσίου).—*αὐτοῦ* δηλ. ἐν Ῥόδῳ.—*ἐξαιροῦμαι τὸν σῖτον*—ἐκφορτώνω τὸν σῖτον.—*χρήματα*—πράγματα, ἐμπορεύματα.—*διὰ τοῦτον*—ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ κυρίου (τοῦ Λεωκράτους).—*καὶ ὅτι ταῦτα ἀληθῆ λέγω*—*καὶ ὅτι ταῦτα, ἃ λέγω, ἀληθῆ ἐστίν*—καὶ εἰς ἀπόδειξιν ὅτι αὐτά, πὸν λέγω, εἶναι ἀληθινά.—*ἀναγνώσεται* δηλ. ὁ γραμματεὺς τῆς πόλεως ὁ καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἐκλεγόμενος.—*τῶν ἐν τῷ τόπῳ* δηλ. εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Λεωκράτους.—*τῶν παραγενομένων εἰς Ῥόδον*—*τῶν παραγενομένων εἰς Ῥόδον καὶ ἐν Ῥόδῳ ὄντων*.—*Φυρκίνου* ὁ Φύρκινος ἦτο προϊστάμενος τῆς εταιρείας, ἣ

ὅποια εἶχεν ἐνοικιάσει τὸν φόρον τῆς πεντηκοστῆς. — *ἐν τῷ δήμῳ* = ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. — *καί' ἐπιτατικός.* — *μεγάλα καταβεβλαφῶς* = *μεγάλην βλάβην καταβεβλαφῶς* = ὅτι εἶχε γίνει πρόξενος μεγάλων ζημιῶν. — *τὴν πεντηκοστὴν* (ἐνν. *μερίδα ἢ μοῖραν*) *πεντηκοστὴ* ἦτο φόρος ($\frac{1}{50}$ ἤτοι 2 οἶο) εἰσπραττόμενος ἐπὶ παντὸς ἐξαγομένου ἢ εἰσαγομένου εἴδους, π.χ. σίτου κλπ. Τὴν εἴσπραξιν τοῦ φόρου τούτου ἀνελάμβανεν ἀντὶ ὀρισμένου ποσοῦ καταβαλλομένου εἰς τὴν πολιτείαν ἑταιρεία, ὁ προϊστάμενος τῆς ὁποίας ἐλέγετο *ἀρχώνης* ἢ *τελωνάρχης*, τὰ δὲ μέλη *πεντηκοστολόγοι* ἢ *τελώναι*. Τοιοῦτος τελώνης ἦτο καὶ ὁ Λεωκράτης. — *μετέχων αὐτῆς* = μολονότι ἦτο μέτοχος εἰς τὴν ἑταιρείαν τῆς εἰσπράξεως αὐτῆς.

§ 43—44

ἐν τοῖς τοιοῦτοις φόβοις = εἰς τοιαύτας τρομερὰς στιγμὰς. — *ἐν τοῖς τοιοῦτοις φόβοις... κινδύνοις... καί... αἰσχύνῃ* ἐννοοῦνται οἱ φόβοι καὶ οἱ κίνδυνοι καὶ ἡ ταπεινώσις, τὰ ὅποια εἶχε προκαλέσει εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης τῆς Χαιρωνείας. — *ὄπλα τίθεμαι ὑπέρ τινος* = λαμβάνω τὰ ὄπλα πρὸς υπερασπισίην τινος. — *τὸ σῶμα* = τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, ἑαυτόν. — *τάξαι* = ἵνα τοποθετήσουν αὐτὸν εἰς στρατιωτικὴν τινα ὑπηρεσίαν. — *καὶ εὐσεβεῖν* δηλ. *εἰς τοὺς θεοὺς*. — *ἀπολύω τινὰ* = ἀθρώνω τινά. — *κληθεῖς* διότι οἱ κατηγορούμενοι εἰς τὸ τέλος τῆς ἀπολογίας τὸν *ἐκάλουν* ἢ *παρεκάλουν*, ὅπως ἐλέγετο εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν, ὡς συνηγόρους αὐτῶν ῥήτορας. — *βοηθῶ τινί* ἐπὶ κατηγορουμένου = υπερασπίζω τινά, συνηγορῶ ὑπὲρ τινος. — *τολμῶ* = ἔχω τὸ ψυχικὸν σθένος, βαστᾶ ἢ καρδιά μου. — *συμβάλλομαι* = συνεισφέρω, παρέχω τὴν συμβολὴν μου. — *οὐκ ἔστιν ἡμῖς οὐ* = δὲν ὑπάρχει καμμία, ποῦ νὰ μὴ ἐπομένως = *πάσα*. — *οὐκ ἔστιν ἡμῖς ἡλικία οὐ* ἀφοῦ καὶ οἱ γέροντες ἀκόμη ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀρχῶν, ἵνα προσφέρουν τὰς πρὸς τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα ὑπηρεσίας των. — *ἡ χώρα* = *οἱ χωροί* = οἱ ἀγροί. — *ἡ χώρα τὰ δένδρα συνεβάλλετο* διὰ τὴν περισταύρωσιν (πασσάλωσιν) τῶν χαρακωμάτων. — *τὰς θήκας* διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἀφῆρουν ἐκ τῶν μνημείων τοὺς λίθους καὶ ἐχρησιμοποιοῦν αὐτοὺς εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ ἐπισκευὴν τῶν

τειχῶν.—οἱ νεῶ τὰ ὄπλα· τὰ ὁποῖα ἀφιερῶντο εἰς αὐτοὺς ἐκ τῶν πολεμικῶν λαφύρων (πρβλ. τὴν ἀνάθεισιν τῶν ἀσπίδων τῶν Περσῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν Παρθενῶνα μετὰ τὴν μάχην τοῦ Γρανικοῦ).—*χαράκωσις*=ὀχύρωσις διὰ προχείρων χαρικωμάτων.—*ἐφ' ὧν* ἔνν. ἔργων.—*τὸ σῶμα τὸ ἑαυτοῦ*=*ἑαυτόν*.—*τάτιω*=τοποθετῶ.

§ 45

ῶν=*τούτων δὲ* (πάντων).—*συνεπενεγκεῖν* ἀπαρέμφ. ἄορ. β' τοῦ *συνεπιφέρω*=προσφέρω μαζί με ἄλλους εἰς τὸν νεκρὸν ἐναγίσματα (ἄνθη, ἀρώματα κλπ.).—*τὸν μηδὲ συνεπενεγκεῖν...* *ἀξιόσαντα*=αὐτόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔκρινεν ἄξιον ἑαυτοῦ (: δὲν κατεδέχθη) νὰ προσφέρῃ μαζί με τοὺς ἄλλους ἐναγίσματα εἰς τοὺς νεκρούς.—*μηδ' ἐπ' ἐκφορὰν ἐλθεῖν*=οὔτε νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐκφορὰν, τὴν κηδείαν.—*ζημιῶσαι* τὸ ἀπαρέμφ. ἐκ τοῦ *εἰκός* (ἔστι).—*ὡς γεγεννημένων*=μὲ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἔχουν μείνει.—*τὸ ἐπὶ τούτῳ μέρος*=τὸ καθ' ἑαυτόν, ὅσον ἐξηρητάτο ἀπὸ αὐτόν.—*ὀγδόω ἔτι*=μετὰ ὀκτῶ ἔτη.—*προσαγορεύω τινα*=*χαιρετίζω τινα*.

§ 46—48

περὶ ὧν δηλ. ἀνδρῶν=*περὶ τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν*. Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὁ ῥήτωρ κάμνει τὴν λεγομένην εἰς τὴν δημοτικὴν *παρέκβασιν*, ἣ ὁποῖα κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου, πράγματι ὅμως συντελεῖ εἰς τὴν ἐποικοδόμησιν αὐτῆς.—*μικρῶ πλείω*=ὀλίγον περισσότερα.—*διέροχομαι*=διεξέροχομαι, λέγω.—*ἀλλότριος*=ξένος, ἄσχετος.—*εὐλογία*=ἔπαινος, ἐγκώμιον.—*ποιοῦσι τὸν ἔλεγχον σαφῆ κατὰ τῶν τἀναντία ἐπιτηδευόντων*=καθιστοῦν σαφῆ (εὐκόλον) τὸν ἔλεγχον (=ἀποτελοῦν ἀμείλικτον κατηγορητήριον) κατ' ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι πράττουν τὰ ἀντίθετα (=ἐπιδεικνύουν ἀντίθετον διαγωγὴν).—*καὶ δίκαιον* ἔνν. ἔστι.—*τῶν κινδύνων* δηλ. τῶν πολεμικῶν.—*ψυχῆ*=ζωή.—*ἀνάλωσαν* (καὶ *ἀνήλωσαν*) τοῦ *ἀναλώω*-ω (ἢ *ἀναλίσκω*)=δαπανῶ ἐπὶ τῆς ζωῆς=θυσιαίζω.—*τοῖς πολεμίοις*· δηλ. τοῖς Μακεδόσι.—*ἀπαντιῶ τινα*=ἐξέροχομαι πρὸς συνάντησιν, ἀντιμετώπισίν τινος.—*ἐπὶ τοῖς ὀρίοις τῆς*

Η. Φραγκίσκου, Λυκούργου λόγος κατὰ Λεωκράτους

3

Βοιωτίας· παρὰ τὴν Χαϊρώνειαν.—*ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας*· τοιαύτην ἀντίληψιν εἶχε καὶ ὁ Λυκοῦργος, ὅπως καὶ ὁ Δημοσθένης, περὶ τῶν κατὰ τοῦ Φιλίππου ἀγώνων.—*τὴν χώραν* δηλ. *τὴν ἑαυτῶν* (τὴν Ἀττικὴν).—*κακῶς ποιῶ τινα*=βλάπτω, καταστρέφω τινά.—*προέμενοι τοῦ προῖεμαί προῖεμαί τί τινα*=ἀφήνω τι εἰς τὴν διάκρισίν τινος.—*φυλακὴν* ἔνν. τῆς χώρας.—*λιθίνων περιβόλων*· δηλ. τῶν τειχῶν.—*τὴν θρέψασαν* ἔνν. χώραν.—*περιορῶ*=ἐπιτρέπω, ἀνέχομαι.—*πορθοῦμαι*=καταπατοῦμαι, λαφυραγωγοῦμαι.—*πορθουμένην* ἢ μετοχὴ κατηγορηματικὴ (ἐκ τοῦ *περιορᾶν* ὡς ἀνοχῆς σημαντικοῦ).—*οἱ φύσει γεννήσαντες*=οἱ φυσικοὶ πατέρες.—*ποιητὸς πατήρ*=θετὸς πατήρ.—*ἔχω πρὸς τινα*· μετὰ τροπικοῦ ἐπιρρημάτος=διάκειμαι πρὸς τινα.—*ταῖς εὐνοίαις*· τοῦ κατὰ τι=ὡς πρὸς τὴν ἀγάπην, ἀπὸ ἀπόψεως ἀγάπης.—*προσηκούσας*· ἔνν. αὐτοῖς.—*ὁ μὴ φύσει προσήκων τινὶ*=ἐκεῖνος, ὅστις δὲν συνδέεται πρὸς τινα διὰ φυσικῆς συγγενείας, διὰ φυσικοῦ δεσμοῦ.—*πρὸς τὰς χώρας τὰς μὴ φύσει προσηκούσας*· ἔνν. ἢ Ἀττικὴ φύσει προσήκε τοῖς Ἀθηναίοις, οἱ ὅποιοι καὶ ἔκανχῶντο, ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες.—*χώραι ἐπικτήτοι γενόμενα ὕστερον*=χώραι ἀποκτηθεῖσαι κατόπιν.—*καταδεέστερον διάκειμαι πρὸς τινα*=τρέφω πρὸς τινα μικροτέραν στοργήν, δὲν ἀγαπῶ τινα ἐπαρκῶς.—*οὕτω καὶ πρὸς τὰς χώρας...* *διάκεινται*· ἢ ἔννοια : οἱ Ἀθηναῖοι ἐξῆλθον εἰς τὰ σύνορα τῆς Βοιωτίας πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἔχθρῶν, διότι ἀγαπῶντες τὴν Ἀττικὴν ὡς φυσικὴν πατρίδα των περισσότερον ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν συνεδέθησαν δι' ἐπικτήτου δεσμοῦ, δηλ. τῆς συμμαχίας, δὲν ἠνείχοντο νὰ ἀναμείνουν τοὺς πλεμίους εἰς τὰ ἐδάφη αὐτῆς, τὰ ὅποια κατ' ἀνάγκην θὰ ὑφίσταντο μοιραίας καταταστροφάς.—*τοιαύταις γνώμαις χρησάμενοι*=μολονότι τοιοῦτων ἀντιλήψεων ἐνεφοροῦντο, ὑπὸ τοιοῦτων ἰδανικῶν ἐνεπένοντο.—*τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσιν*· ἔννοεῖ τοὺς ἀγωνιστὰς τῶν παλαιότερων πολέμων.—*οὐχ ὁμοίως (τοῖς ἀρίστοι ἀνδράσιν) τῆς τύχης ἐκοινώνησαν*=δὲν ἀπέλασαν τῆς ἰδίας πρὸς ἐκεῖνους εὐτυχίας, δὲν εἶχον τὴν ἰδίαν τύχην μὲ ἐκεῖνου [ὡς λ.χ. μὲ τοὺς ἐν Μαραθῶνι ἀγωνιστὰς, οἵτινες πλὴν ὀλίγων ἐπέζησαν καὶ ἀπέλασαν ζῶντες τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης διὰ τὴν ἀνδρείαν των].—*τῆς ἀρετῆς*=τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνδρείας

των, τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης διὰ τὴν ἀνδρείαν των.—*αὐνῶ ὑπέρ τινος*—ἀγωνίζομαι ὑπέρ τινος.

§ 49—50

τὰ *ἄθλα τοῦ πολέμου*—τὰ κέρδη τοῦ πολέμου.—*ἀρετῆ*—τιμὴ καὶ δόξα.—*τοῖς τελευτήσασιν*—δηλ. ἐν τῇ μάχῃ τῆς Χαίρωνείας.—*οὐδ' οἷόν τ' ἐστίν*—οὐδ' ἔξεστιν—οὐδὲ ἐπιτρέπεται.
διάνοια—ψυχὴ, φρόνημα.—*πήσσω φόβον* (σύστοιχον ἀντικείμενον)—αἰσθάνομαι φόβον, κάμπτομαι πρὸ τοῦ φόβου.—*οἱ ἐπιόντες*—οἱ ἐχθροί.—*καλῶς*—ἐντίμως, ἔνδοξως.—*οὐδέ... εἰς*—πρὸς ἔμφρασιν ἀντὶ *οὐδεις*—οὔτε ἓνας ἀπολύτως (ἄνθρωπος).—*φεύγοντες*—ἐνεστώσως τῆς προσπαθείας.—*ἐδήλωσε*—ἀμεταβάτως—*δήλη ἐγένετο*—ἐφάνη, κατεδείχθη.—*ἐδήλωσε δέ... ἀρετῆ*—ἐνν. *ἐκ τοῦδε*—ἀπὸ τοῦ ἐξῆς γεγονός.—*τῶν ἀπάντων*—δηλ. Ἑλλήνων.—*μεταλλάττω τὸν βίον*—ἀποθνήσκω.—*τὰ τῆς Ἑλλάδος*—δηλ. *πράγματα*—ἡ Ἑλλάς.—*ιδίᾳ*—πρὸς ἰδίαν ὠφέλειαν, πρὸς ἰδιοτελεῖς σκοπούς.—*πολεμοῦντες... προκινδυνεύοντες*—αἱ μετοχαὶ ἐκ τοῦ *φανερὸν ἐποίησαν* (κατηγ. μτχ.).—*στέφανος*—τιμὴ.

§ 51

καὶ δι' αὐτῶν ἐπετήδευον—καὶ ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ὄχι ἀδικαιολογήτως ἔδειξαν ἀνδρείαν, εἶναι ἡ ἐξῆς.—*ἐπίστασθε* κλπ. ἀσυνδέτως πρὸς τὰ προηγούμενα ὡς ἀποτελοῦντα ἐπεξηγήσιν αὐτῶν.—*παρὰ τοῖς ἄλλοις*—δηλ. ἀνθρώποις, Ἑλλήσιν.—*εὗρησσετε δέ*—ὁ δὲ ἔδωκε—ἔθεν, διὰ τοῦτο.—*ἀθλητὰς ἀνακειμένους*—ὅτι εἶναι ἰδρυμένοι ἀνδριάντες ἀθλητῶν. Εἰς τοὺς νικητὰς τῶν πανελληνίων ἀγῶνων καὶ δὴ τῶν Ὀλυμπίων αἱ πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων κατήγοντο, ἐφιλοτιμοῦντο ἐκτὸς τῶν ἄλλων νὰ ἀνεγείρουν ἀνδριάντας.—*στρατηγούς ἀγαθούς*—ὅπως λ.χ. τοῦ Κόνωνος καὶ Τιμοθέου. *τοὺς τὸν τύραννον ἀποκτείναντας*—τοὺς τυραννοκτόνους Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, τῶν ὁποίων οἱ χαλκοὶ ἀνδριάντες ἦσαν ἰδρυμένοι εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηναίων. *τοιούτους ἀνδρας*—ὁποῖοι οὐκ ἀγαθοὶ στρατηγοὶ καὶ οἱ τυραννοκτόνοι.—*οὐδ'... ὀλίγους εὗρεῖν ῥάδιον*—καὶ ὀλίγους ἀκόμη νὰ εὗρη κανεῖς δὲν εἶναι εὐκόλον.—*στεφανίτας ἀγῶνας*—*στεφανίτης ἀγῶν*—ἐκαλεῖτο ὁ ἀθλητικὸς ἀγῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ὡς ἔπα-

θλον ἐδίδετο στέφανος (σελίνου, Ἴσθμια, Νέμεια—πίτυος, Ἴσθμια ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων—κοτίνου Ὀλύμπια—δάφνης, Πύθια).—*εὐπειῶς*=εὐκόλως.—*ἔστι* μετ' ἀπαρεμφ.=εἶναι δυνατόν.—*γεγονότας* ἢ μετοχή ἐκ τοῦ *ιδεῖν*.—*πολλαχόθεν γεγονότας*=ἐκ πολλῶν πόλεων προερχομένους, ἔλκοντας τὴν καταγωγὴν.

§ 59—62

ἤξει... φερόμενος=θὰ φθάσῃ δὲ ἴσως (ὁ Λεωκρ.) ἐν τῇ φορᾷ τοῦ λόγου του εἰς ἐκείνην τὴν δικαιολογίαν=θὰ προβάλλῃ ἴσως μὲ τὸν κατήφορον, τὸν ὁποῖον θὰ ἔχη πάρει, τὸ ἐπιχείρημα.
νεώριον=ναύσταθμος.—*κύριος* ἔνν. *ἦν*=εἶχεν εἰς χεῖρας του, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του.—*οὔτε γὰρ νεωρίων... οὔτε στρατοπέδων* κλπ' προβλ. τὰ περὶ *εἰσαγγελίας* λεγόμενα ἐν § 1-2, σελ. 27.—*δλωσ*=ἐν γένει, μὲ ἓνα λόγον.—*τῶν τῆς πόλεως* ἔνν. *πραγμάτων*=τῶν πολεμικῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας διαθέτει ἡ πόλις.
ἐκδοτον ποιῶ τὴν πόλιν=ἐκδίδωμι τὴν πόλιν=προδίδω τὴν πόλιν.—*οἱ μὲν* δηλ. κύριοι *τῶν νεωρίων, στρατοπέδων* κλπ.—*ἀδικῶ τινα*=βλάπτω τινά.—*τὰ πατρια νόμιμα*=αἱ πατροπαράδοτοι συνήθειαι.—*ἀποστρωῶν* ἢ μετοχ. τροπική.—*τῶν πατριῶν νομίμων ἀποστρωῶν* διότι δὲν ἔξετέλει τὰς δημοσίας θυσίας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπεχρεοῦτο πᾶς ἀθηναῖος πολίτης (προβλ. § 1-2), καὶ δὲν προσέφερε τὰς νενομισμένας τιμὰς εἰς τοὺς νεκροὺς (*χοάς, ἐναγίσματα* κλπ.), τὰς ὁποίας κατὰ παράδοσιν ἀπένεμον εἰς αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι εἰς ὠρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους (προβλ. § 97, σελ. 42).—*ὑπὸ ἐκείνων* δηλ. *τῶν κυρίων τῶν νεωρίων* κλπ.—*προδοθεῖσαν*=εἰ προδύθη.—*ἐξέλιπεν* ἔνν. αὐτήν, τὴν πόλιν.—*ἀοίκητος*=ἀκατοίκητος.—*κακῶς πράττω*=δυστηγῶ.—*μεταβολῆς τυχεῖν ἐπὶ τὸ βέλτιον εἰκός ἐστιν*=εἰκός ἐστι τυχεῖν (τὰς πόλεις) μεταβολῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον.—*εἰκός ἐστιν*=εἶναι πιθανόν, ὑπάρχει ἐλπίς.—*ἀνάστατον* δηλ. πόλιν τινά.—*ἀνάστατος γίγνομαι*=καταστρέφομαι, ἐρημιῶμαι.—*στερηθῆναι* τὸ ἀπαρ. ἐκ τοῦ *εἰκός ἐστιν*=εἶναι φυσικόν, ἐπόμενον.—*ζῶντι* ἢ μετοχή χρονική.—*ἐλπίς* ἔνν. *ἐστιν*.—*μεταπεσεῖν*=*μεταβολῆς τυχεῖν ἐπὶ τὸ βέλτιον*.—*συναναίρεται*=σὺν τῷ βίῳ *ἀναίρεται*=μαζὶ μὲ τὴν ζωὴν του ἐξαφανίζονται, κάμνουν περὰ.—*πέρας ἔχει τὴν ἀτυχίαν*=να φθάσῃ εἰς τὸν ἀνώτατον

βαθμόν, εἰς τὸ μὴ περαιτέρω ἢ ἀτυχία. — *τεκμήριον δὲ μέγιστον* ἐνν. *τόδε ἐστίν*. — *ὑπὸ τῶν τυράννων* δηλ. τοῦ Πεισιστράτου καὶ τῶν υἱῶν του (560-510 π.Χ.). — *ὑπὸ τῶν τριάκοντα* δηλ. τῶν 30 ὀλιγαρχικῶν (τυράννων), οἵτινες ἐγκατασταθέντες εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων παρέμειναν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 404 π.Χ. μέχρι τέλους Ἀπριλίου τοῦ 403. — *καθαιρεῖται τὰ τεῖχη* = κρημνίζονται τὰ τεῖχη. — *ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων τὰ τεῖχη καθηρέθη* διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 404 π.Χ., ἢ ὅποια ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεχρεώθησαν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων νὰ κρημνίσουν τὰ λεγόμενα *μακρὰ τεῖχη* καὶ τὰ *περὶ τὸν Πειραιᾶ*. — *ἀμφοτέρων* δηλ. τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀφ' ἐνός, τῶν τριάκοντα καὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Λακεδαιμονίων ἀφ' ἑτέρου. — *ἠλευθερώθημεν καί... ἠξιώθημεν προστάται γενέσθαι* ἐκ μὲν τῶν πρώτων ὑπὸ τῶν τυραννοκτόνων, ἐκ δὲ τῶν δευτέρων ὑπὸ τοῦ Θρασιβούλου καὶ τοῦ Κόνωνος, ὅστις, νικήσας ὡς ναύαρχος τῶν περσικῶν ναυτικῶν δυνάμεων τὸν στόλον τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὴν Κνίδον (ἀκρωτήριο τῆς Μ. Ἀσίας ἀπέναντι τῆς Ῥόδου) τὸ 394 π.Χ. καὶ κυριαρχήσας τῆς θαλάσσης, καὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἀφκοδόμησε καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῶν πρόην συμμάχων αὐτῶν ἀποκατέστησεν. — *ἀλλ' οὐχ ὅσαι = ἀλλ' οὐ ταῦτα ἐπραξαν, ὅσαι*. — *τοῦτο μὲν... τοῦτο δὲ* = οὕτω λ.χ., οὕτω ἐπίσης. — *εἰ καὶ παλαιότερον εἰπεῖν ἐστι* = ἂν καὶ εἶναι ὀλίγον παλαιὸν διὰ τὰ ἀναφέρῃ κανεῖς. — *τὴν Τροίαν τίς οὐκ ἀκήκοεν, ὅτι πρόληψις = τίς οὐκ ἀκήκοεν, ὅτι ἡ Τροία*. — *ἐπάρχω τινός* = ἔχω ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου, τὴν κυριαρχίαν μου τινά. — *πάσης ἐπάρξασα τῆς Ἀσίας* κατὰ ῥητορικὴν ὑπερβολὴν, διότι οὐδέποτε συνέβη τοῦτο. — *τὸν αἰῶνα* = εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. — *συνοικισθεῖσαν* ἢ μετχ. ἐκ τοῦ *ἀκήκοεν* ἄξια παρατηρήσεως ἢ ἀντικατάστασις τῆς εἰδικῆς προτάσεως ([*ἀκήκοεν*], *ὅτι*) διὰ κατηγορηματικῆς μετοχῆς. — *Μεσσήνην πεντακοσίοις ἔτεσιν ὕστερον ἐκ τῶν τυχόντων ἀνθρώπων συνοικισθεῖσαν* ὃ ἤτις, μὴ ἱστορῶν ἄλλως γεγονότα, ἀλλ' ἀναφέρων ἀπλῶς ταῦτα εἰς τὸν λόγον του, δὲν ἀκριβολογεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὰς χρονολογίας ἀναφέρων συνήθως στρογγύλους ἀριθμούς. Τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐδῶ. Διότι εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι ἡ Μεσσήνη συνφ-

κίσθη ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου τὸ 369 π.Χ., δηλαδή κατὰ τὴν πρῶτην αὐτοῦ εἰσβολὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐπομένως ἀπὸ μὲν τοῦ α' μεσσηνιακοῦ πολέμου (743 π.Χ.), τὸν ὁποῖον ἔχει προφανῶς ὑπ' ὄψει ὁ Λυκοῦργος, ἐμεσολάβησαν 375 ἔτη, ἀπὸ δὲ τοῦ γ' καὶ τελευταίου (464 π.Χ.) μόνον 95.

§ 75—77

καίτοι ἀντιθετικός. — **ὑμεῖς** = ὑμεῖς αὐτοί. — **νομίζω** ἔδῶ = σινηθίζω καὶ νομοθετῶ. — **περὶ τούτων** δηλαδή σχετικῶς πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν καὶ τὴν ἀμυναν τῆς πατρίδος. — **ἔχετε ταῖς διανοαίαις** = σκέπτεσθε. — **θεωρῶ** = παρατηρῶ, σκέπτομαι. — **ἄξιον γάρ...** τὸ πλήρες **ἄξιον γάρ ἐστι, καίπερ πρὸς εἰδότας λέγοντα, ὅμως διελθεῖν** (= νὰ διηγηθῶ λεπτομερῶς). — **ἔθος** = ἔθιμον, ἄγραφος νόμος. — **κατασκευάζω τι** = κανονίζω κάτι. — **ταῦτα** δηλ. τὰ ὁποῖα ἀνωτέρω ἐξέφρασε διὰ τοῦ **περὶ τούτων**. — **οἷς** δηλ. **νόμοις καὶ ἔθεσι**. — **σεμνός** = σεβαστός. — **γάρ** ἐπεξηγηματικός. — **γραμματεῖον** = τὸ ἐφ' οὗ γράφει τις. — **ληξιαρχικὸν γραμματεῖον** ἐν Ἀθήναις οἱ νέοι εἰσερχόμενοι εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν (18 ἔτος) ἐνεγράφοντο ὑπὸ τῆς συνελύσεως τοῦ δήμου εἰς κατάλογον, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο **ληξιαρχικὸν γραμματεῖον** (πρβλ. τὸ σημερινὸν δημοτολόγιον) φυλασσόμενον ὑπὸ τοῦ οἰκείου δημάρχου. Μόνον ἀπὸ τῆς ἐπισήμου ταύτης πράξεως καὶ ἐντεῦθεν ἠδύνατο οἱ νέοι νὰ τύχουν τῆς πατρικῆς κληρονομίας (**ἄρχειν τῆς λήξεως**). — **λείπω τὴν τάξιν** = ἐγκαταλείπω τὴν θέσιν μου. — **ἀμύνω τινί** = βοηθῶ τινά. — **εὐθὺς** = ἀμέσως, δηλ. μόλις ἀπέφυγε τὸν ὄρκον. — **ἀν' ὧν** = διὰ τὰ ὁποῖα (δηλ. τὴν ἐπιτορκίαν ἢ τὴν σκόπιμον ἀποφυγὴν τοῦ ὄρκου). **παραστάτης** = ὁ παραπλεύρως ἰστάμενος, ὁ σύντροφος μάχης. — **στοιχῶ** (στοιχος) ἔδῶ = βαίνω ἢ ἴσταμαι εἰς τάξιν μάχης. — **ὄτω ἂν στοιχῆσω** = μὲ ὅποιον καὶ ἂν ταχθῶ εἰς τὴν γραμμὴν. — **ἀμύνω** ἀμεταβάτως = ἀμύνομαι. — **ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὁσίων ἱερὰ** = τὰ καθιερωμένα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, δηλαδή ναοὶ κλπ. **ῥοσια** = τὰ καθιερωμένα κατὰ τοὺς θεοὺς κανόνες, δηλαδή θρησκευτικαὶ διατάξεις καὶ συνήθειαι. ὅθεν **ῥοσια καὶ ἱερὰ** = τὰ κατὰ θεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην διάταξιν καθωρισμένα. — **ἀρείων** ἐν χρήσει ὡς συγκρ. τοῦ **ἀγαθός** = ἰσχυρότερος. — **εὐηκοῶ** = ὑπα-

κοῖω προθύμως.—*εὐηκοήσω τῶν ἀσὶ κρινόντων*—θὰ ὑπακούω προθύμως εἰς τοὺς ἐκάστοτε δικάζοντας, εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων.—*ιδρύω*—θέτω, θεσπίζω.—*ιδρυμένοι θεσμοὶ*—οἱ κείμενοι νόμοι.—*δμοφρόνως*—συμφώνως, ἀπὸ κοινοῦ.—*ἀναιρῶ*—κατάλυω, ἀνατρέπω.—*ἴστωρ (οἶδα)*—κριτής, μάρτυς.—*ἴστορες* ἔνν. ἔστων.—*Ἀγλαυρος*· θυγάτηρ τοῦ Κέκροπος, ἡ ὁποία ἐθυσίασεν ἑκουσίως κατὰ χρησμὸν πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως τὴν θυγατέρα τῆς Ἀλκίπλην καὶ ἠξιώθη θείων τιμῶν.—*Ἐννάλιος*· ἐπίθετον τοῦ Ἄρεως.—*Θαλλώ*· μία τῶν Ὁρῶν. Ὁραι δὲ ἦσαν αἱ θεαὶ τῶν κανονικῶν τοῦ ἔτους τροπῶν, αἱ ὁποῖαι διὰ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν ἐπιφέρουσι τὴν αὔξησιν τῶν φυτῶν καὶ τὴν εὐφορίαν.—*Δύξω, Ἡγεμόνη*· δύο ἐκ τῶν Χαρίτων· αἱ δὲ Χάριτες ἦσαν θεαὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ τελοῦ καὶ εὐθυμοῦ εἰς τὸν βίον.

§ 78

δοσιος—εὐσεβής, πλήρης εὐλαβείας.—*προδοσία*—διὰ τῆς προδοσίας του.—*τὸ τούτου μέρος*—ὅσον ἐξήρατο ἀπὸ αὐτόν.—*ἐκλείπω*—ἐγκαταλείπω.

§ 79—81

καὶ μὴν—πρὸς τοῦτοις, ἀκόμη.—*συνέχω*—συγκρατῶ, σώζω.—*τρία*· δηλ. μόρια, στοιχεῖα.—*ἡ πολιτεία συνέστηκε*—ἔχει γίνεαι, συγκροτηθῆ ἡ πολιτεία.—*ταύτην*· καθ' ἕλξιν πρὸς τὸ κατηγ. *πίστιν* ἀντὶ τοῦ *τοῦτον* (τὸν ὄρκον)· οὕτω καὶ κατωτέρω *ταύτην πίστιν ἔδωσαν αὐτοῖς*—*πίστις*—ἐγγύησις.—*ταύτην πίστιν δίδωσίν*· πλὴν τῶν ἰδιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ὠρκίζοντο τὸν ἐν § 77 ὄρκον, καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ δικασταὶ ὤμνουν, ὅτι θὰ ἐκπληροῦν πιστῶς τὰ καθήκοντά των.—*ἀπολύομαι*—ἀπαλλάσσομαι, γλυτώνω.—*ἐπιορκήσας*—εἰ ἐπιορκήσεις· τούτου ἀπόδοσις οὐτ' ἂν λάθοι οὐτ' ἂν ἐκφύγοι.—*εἰ μὴ αὐτός*· δηλ. *δίην δώσει*—θὰ τιμωρηθῆ.—*γε*—τοῦλάχιστον.—*ἔδωσαν αὐτοῖς*—ἔδωκαν ἀναμεταξύ των, ὠρκίσθησαν.—*παρ' αὐτῶν*—ἀπὸ τὸν ἑαυτῶν, ἀπὸ ἰδικῆν των ἔμπνευσιν.—*τὸν παρ' ὑμῖν*· δηλ. τὸν ὄρκον τῶν ἐφήβων (§ 77).—*ἀτεχνῶς* (ἐκ τοῦ *ἀτεχνῆς*—ἀνεπιτήδευτος, ἀπλοῦς)—ἀκριβῶς, σαφῶς.—*(καὶ) μοι*· δοτ. χαριστικῆ—*παρακαλῶ*.—*περὶ πλείονος ποιοῦμαί τι*· ἴδε § 14—15, σελ. 29.—

τοὺς τελευτήσαντας=οἱ ἂν τελευτήσωσι.—κρατῶ τινα=νικῶ τινα (ἐνῶ κρατῶ τινος=γίνομαι κύριος).—τῷ πολέμῳ=διὰ τοῦ πολέμου, εἰς τὸν πόλεμον.—ἀνάστατον ποιῶ=καταστρέφω, ἐρημῶν.—προαιροῦμαι τὰ τοῦ βαρβάρου=προτιμῶ τοὺς βαρβάρους, πηγαίνω μὲ τὸ μέρος τῶν βαρβάρων.—δεκατεύω τινά=ὑποχρεῶνω τινά νὰ πληρώνη τὸ δέκατον τῶν προσόδων του, τὸν καθιστῶ φόρου ὑποτελῆ.—καταβάλλω=κρημνίζω, μεταβάλλω εἰς συντρίμματα.—ὑπόμνημα=ἀνάμνησις, ἐνθύμιον.—ἐν τούτῳ δηλ. τῷ ὄρκῳ.

§ 82

γενομένων ἢ μετοχ. ἐναντιωματική.—γίνομαι ἀγαθὸς πρὸς τὸν κίνδυνον=ἀντιμετωπίζω μὲ γενναιότητα τοὺς κινδύνους.—εὐδοκιμῶ=ἔχω καλὴν φήμην, διακρίνομαι.—δ' ἀναφέρεται εἰς τὰ ἐπόμενα=τοῦτο δέ, τὸ ἐξῆς.—ὥστε μὴ=ἵνα μὴ.—ἀδοξῶ ἄ-μεταβ.=περιέρομαι εἰς ἀδοξίαν, ἀνυποληψίαν=χάνω τὴν φήμην μου.—περιορῶ=παραβλέπω, ἀφήνω.—μετὰ πολλῶν ἔνν. κινδύνων.—εὐκλεία=καλὴ φήμη, δόξα.

§ 83—84

οὐκ ἔστιν ὑμῖν περιδεῖν=δὲν δύνασθε νὰ παραβλέψετε σεῖς.—οὐδὲν τούτων δηλ. τῶν ἀδικημάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς πατρίδος.—διελθεῖν=διεξελθεῖν, διηγῆσασθαι.—περὶ τούτων δηλ. τῶν ἀδικημάτων τοῦ Λεωκράτους.—διαφέρω τινός=ὑπερέχω, ἀναδεικνύομαι ἀνώτερός τινος.—γάρ' ἐπεξηγηματικός.—ἐξανίστημί τινα=ἐκδιώκω τινά.—ἀναιρῶ ἐπὶ μαντείου=δίδω χρησμόν.

§ 85—87

Δελφός=ὁ κάτοικος τῶν Δελφῶν.—χρηστήριον=χρησιμός. δι' ἀπορρήτων=μυστικῶς, κρυφίως.—ἐκδοτον τὴν θρεψαμένην (ἐνν. γῆν) παραδίδωμι=παραδίδω τὴν θρέψασάν με χώραν (=τὴν πατρίδα μου) εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν.—διακαρτερῶ=ὑπομένω μέχρι τέλους, ὑποφέρω μὲ καρτερίαν.—εἰς τὴν πατρίδα ὁ προσδιορισμὸς νὰ συναφθῆ πρὸς τὴν μετοχὴν κατακλεισθέντες.—ἐτέραν μεταλλάξαι τὴν χώραν=νὰ ἀνταλλάξουν μὲ ἄλλην τὴν χώραν των, νὰ μεταβοῦν εἰς ἄλ-

λην χώραν.—*γοῦν*=τοῦλάχιστον.—*προσέχειν* διὰ τὴν κάμουν δηλαδὴ ὅ,τι χρειάζεται, ὅταν τὸν εὔρουν νεκρόν.—*πρωχική στολή*=ἐνδυμασία ἐπαίτου, ζητιάνου.—*ὄπως ἂν ἀπατήσῃ*=ἵνα, ἂν δυνήθῃ, ἀπατήσῃ.—*ὑποδύομαι κατὰ τὰς πύλας*=ἐξέρχομαι κρυφίως (=ὑπὸ) διὰ τῶν πυλῶν.—*ἀποκτεῖναι... προσπεσόντα* ἢ σύνταξις=(*φασίν*) ἀποκτεῖναι (*Κόδρον* ὑποκείμεν.) *προσπεσόντα* (*αὐτῷ, τῷ ἐτέρῳ*).—*προσπίπτω τινί* (ἢ *πρὸς τινά*)=ἐπιπίπτω, ὀρμῶ κατὰ τινος.—*περιλείπομαι*=ὑπολείπομαι, ἐπιζῶ.—*παροξύνομαι*=ἐξοργίζομαι.—*πρωχός*=ἐπαίτης.—*σπῶ (σπάω) τὸ ξίφος*=σύρω τὸ ξίφος ἀπὸ τὴν θήκη.
ἀποκτεῖναι ἐκ τοῦ *φασί*.—*Πρωτανεῖω* τὸ Πρωτανεῖον ἦτο δημόσιον κατάστημα κείμενον ὑπὸ τὰς βορείους κλιτύς τῆς Ἀκροπόλεως πλησίον τῆς ἀγορᾶς. Ἦτο ὁ τόπος, εἰς τὸν ὅποιον συνήρχοντο οἱ πρωτάνεις, διεσκέπτοντο καὶ ἐσιτοῦντο. Εἰς αὐτὸ ἐπίσης ἐφιλοξενοῦντο οἱ ξένοι τῆς πόλεως καὶ ἐσιτοῦντο οἱ ἔξοχοι τῶν πολιτῶν, ὅσοι ἠξιώθησαν αὐτῆς τῆς τιμῆς δι' ἰδικὰς τῶν ἢ τῶν προγόνων τῶν εὐεργεσίας πρὸς τὴν πόλιν. Ἡ εἰς τὸ Πρωτανεῖον σίτησις ἦτο μεγίστη τιμῆ, ἐδίδεται δὲ ἢ ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον ἢ εἰς τὸ διηνεκές (*ἀείσιτοι*). Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κλεισθέους (508 π.Χ.) αἱ συσκέψεις καὶ ἡ σίτησις τῶν πρωτάνεων ἐγένοντο εἰς τὴν Θόλον, θολωτὸν δηλ. οἰκοδόμημα παρὰ τὴν ἀγοράν. Σημειωτέον, ὅτι Πρωτανεῖον εἶχε πᾶσα ἑλληνικὴ πόλις, ἐθεωρεῖτο δὲ τοῦτο ὡς τὸ συμβολικὸν κέντρον τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς.

§ 88—89

ψυχῇ=ζωή.—*ἀντικαταλλάττομαι τι ἀντί τινος*=δίδω τι εἰς ἀντ' ἀλλαγῆς ἄλλου τινός.—*τοιγαροῦν*=διὰ τοῦτο λοιπόν.—*μονώτατος* ὑπερθ. τοῦ *μόνος*=ἐντελῶς *μόνος*, *μόνος* καὶ *μοναχός*.—*ἐπωνύμοι τῆς χώρας εἰσί*=ἔχουν δώσει τὸ ὄνομα τῶν εἰς τὴν χώραν. Ἔννοεῖ τοὺς 10 ἐπωνύμους ἥρωας τῆς Ἀττικῆς (ἴδε σημειώσεις § 1-2, σελ. 26), ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔλαβον τὰ ὀνόματα ὕστερον αἱ φυλαὶ τῶν Ἀθηναίων (Αἰαντίς, Αἰγηίς, Ἀχαμαντίς, Ἀντιοχίς, Ἐρεχθίδίς, Ἰαποθωοντίς, Κεκρολίς, Λεωντίς, Θίνης καὶ Πανδιονίς). Εἰς τοὺς ἥρωας τούτους ὁ Λυκοῦργος συγκαταλέγει καὶ τὸν Κόδρον διὰ τὴν αὐτοθυσίαν του. Οἱ ἀνδριάντες

τῶν ἐπωνύμων εἶχον ἰδρυθῆ πλησίον τοῦ βουλευτηρίου.—*ἰσοθέων τιμῶν* διότι καὶ οἱ ἥρωες ἐτιμῶντο ὡς οἱ θεοί.—*ὑπὲρ ἧς* δηλ. χώρας.—*σπουδάξω ὑπὲρ τινος* (ἢ *περὶ τινος*)=ἐνδιαφέρομαι, ἐνεργῶ ὑπὲρ τινος.—*ἐκληρονόμουν* διότι ὡς φέροισαι τὰ ὀνόματα τῶν ἐθεωρεῖτο κληρονομία τῶν.—*οὐ καλὸν*=δὲν εἶναι εὐπρεπές.—*τὴν αὐτήν* δηλ. γῆν.—*τῇ ἀρετῇ* δοτ. τοῦ κατὰ τι.—*διαφέρων* ἰδ. § 83-84, σελ. 40.

§ 94

ἐπισκοπῶ=ἐπιβλέπω, παρακολουθῶ.—*ἀγαθὰ πάσχω*=εὐεργετοῦμαι.—*μὴ ὅτι ἀμαρτεῖν... ἀλλ' ὅτι... ἀσέβημά ἐστι*=ἔχει μόνον τὸ νὰ ἀμαρτήσωμεν (εἰς τοὺς γονεῖς), ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μὴ καταναλώσωμεν (=ἀφιερῶσωμεν) τὴν ζωὴν μας εὐεργετοῦντες αὐτοὺς εἶναι μεγίστη ἀσέβεια.

§ 95—96

γοῦν=τοῦλάχιστον, παραδείγματος χάριν.—*μυθωδέστερον*=κάπως μυθῶδες.—*θύακα γενέσθαι*=ὅτι ἐξεχθη θύαξ (λάβρα)—*καὶ δὴ καὶ*=καὶ μάλιστα.—*πόλιν τινά* τὴν Κατάνην.—*ἓνα δὲ τινα*=ἓνας δὲ κάποιος, ἄγνωστός τις.—*νεωτέρων*—*πρεσβύτερον* ἄνευ συγκριτικῆς ἐννοίας.—*δρῶντα* αἰτιολ. μετοχή.—*ἐγκαταλαμβάνομενον* κατηγορ. μετ.—*ἐγκαταλαμβάνομαι*=καταλαμβάνομαι ἐν τινι τόπῳ, προφθάνομαι.—*οἶμαι* ἄ: ἐρμηνευθῆ ὡσάν ἦτο=ὡς τὸ εἰκός.—*ὄθεν δὴ καὶ ἄξιον... θεωρῆσαι τὸ θεῖον*=ἐκ τούτου δὲ κυρίως ἀξίζει νὰ κρίνη κανεῖς τοὺς θεοὺς.—*τὸ θεῖον* κατὰ πρόληψιν ἀντί: *ὅτι τὸ θεῖον* κλπ.—*εὐμενῶς ἔχω*=διάκειμαι εὐμενῶς, μὲ συμπάθειαν.—*προσαγορεύεσθαι* ἢ ἐξάρτησις ἐκ τοῦ λέγεται.—*ἅπαντας* νὰ συναφθῆ μὲ τὸ ἀπολέσθαι.

§ 97

ὁμογνωμόνας=ὁμοφώνως.—*κατὰ τὸ ἑαυτοῦ μέρος*=ὅσον ἐξηριᾶτο ἀπὸ αὐτόν.—*τῶν νομίμων*=τῶν συνήθων τιμῶν (δηλ. χαῶν, ἐναγισμάτων, τὰ ὅποια ἦσαν ὑποχρεωμένοι οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀποθανόντος νὰ προσφέρουν εἰς ὄρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους Περβλ. § 59).—*εἶασε* τοῦ *εἶω-ω*=ἀφήνω, ἐπιτρέπω.

§ 102—103

τῶν Ὀμήρου ἐπῶν ἔνν. τι=ἀπόσπασμά τι.—*Παναθηναίων* τὰ Παναθηναία διεκρίνοντο εἰς *μεγάλα* ἢ *πεντητηρικὰ* καὶ εἰς *μικρὰ* ἢ *κατ' ἐνιαυτόν* ἀμφότερα ἐτελοῦντο κατὰ μῆνα Ἐκατομβαιῶνα (15 Ἰουλίου—15 Αὐγούστου), ἀλλὰ τὰ μὲν *μεγάλα* διήρκουν 12 ἡμέρας, τὰ δὲ *μικρὰ* 4. Τὰ Π. ἐγίνοντο πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Θησέως γενομένης πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς ἐνώσεως τῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς. Κατὰ τὰ *μεγάλα* πλὴν τῶν γυμνικῶν καὶ μουσικῶν ἀγώνων ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ τῶν ῥαψωδῶν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη εἰσαχθείσης τῆς συνηθείας αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἰππάρχου τοῦ υἱοῦ τοῦ Πεισιστράτου.—*ῥαψωδῶ*=εἶμαι ῥαψωδός, ἀπαγγέλλω τὰ ποιήματα ἄλλον, μάλιστα δὲ τοῦ Ὀμήρου τὸ παθητ. ἐπὶ ποιημάτων=ἀπαγγέλλομαι ὑπὸ ῥαψωδῶν.—*ἐπίδειξιν ποιοῦμαι*=δεικνύω.—*μιμοῦμαι τὸν ἀνθρώπινον βίον*=περιγράφω λεπτομερῶς τὸν ἀνθρώπινον βίον.—*ἐκλέγομαι*=ἐκλέγω.—*ἐκλεξάμενοι* διότι οἱ ἀρχαῖοι ἀπῆτουν παρὰ τῆς ποιήσεως ἠθικὸν σκοπὸν.—*μετὰ λόγου καὶ ἀποδείξεως*=διὰ λόγου στηριζομένου εἰς τὰ πράγματα, εἰς παραδείγματα.—*συμπείθω*=καταλείθω.—*ἀλλά* μετὰ προστακτ. εἶναι παρακελευσματικὸς=ἐμπρός.—*διαμπερὲς*=πέρα πέρα, ἀδιακόπως.—*κεν*=ἄν.—*βλήμενος* μετ. μέσου ἄορ. μετ. παθητ. σημασίαν τοῦ *βάλλω*—*τυπείς* μετ. παθ. ἄορ. β' τοῦ *τύπτω* *βλήμενος* ἢ *τυπείς*=κτυπηθεὶς ἀπὸ μακρὰν ἢ ἐκ τοῦ πλησίον.—*πότμος*=ἡ μοῖρα, τὸ πεπωμένον.—*ἐπίσπῃ* ἄορ. β' (ἐπέσπον) τοῦ *ἐφέπω*=ἀκολουθῶ, εὐρίσκω.—*τεθνάτω* γ' ἔν. πρόσ. προστακτ. παρακ. τοῦ θνήσκω τὰ ἄλλα πρόσωπα ἐλλείπουν.—*οἷ*=αὐτῷ.—*ἀεικῆς*=ἀπρεπῆς, ἀνάρμοστος.—*τεθνάμεν*=*τεθνάσαι*.—*ἄλοχος*=σύζυγος.—*σὴ* ἔνν. ἐστί.—*σὴ* (τὸ ἄρσεν. σόος)=σῶα.—*κλήρος*=περιουσία.—*ἀκήρατος*=ἄθικτος, ἀβλαβής.—*εἶ κεν*=εἴθε μόνον, ἀρκεῖ μόνον.—*οἶχομαι*=φεύγω, ἀναχωρῶ.—*φίλην ἐς γαῖαν*=εἰς τὴν πατρίδα των.

§ 104

οὕτως ἔσχον πρὸς ἀρετὴν=τόσην γενναιότητα ἐπέδειξαν.—*γούνη*=παραδείγματος χάριν.—*στόλος*=στρατός.—*κρατῶ τινα*=

καταβάλλω, νικῶ τινα (ἐνῶ κρατῶ τινος = ; πρβλ. § 79—81, σ. 40).—*ἄδεια*=ἀσφάλεια.—*ἄλλ' ἐπὶ τῷ... πράττειν*=ἄλλα (μέγα φρονούντες) ἐπὶ τῷ πράττειν ἄξια ταύτης (δηλ. τῆς δόξης).—*ἐπιτηδεύω*=ἀσκῶ.

§ 108—109

περιγίγνομαι τινος=εἶμαι ὑπέρτερός τινος.—*τὴν ἀρετὴν τοῦ πλήθους περιγίγνομένην* ἐνῶ οἱ Πέρσαι, ὡς παραδίδει ὁ Ἡρόδοτος, ἐδόξαζον, ὅτι ὁ ἀριθμητικὸς ὄγκος ἐπιβάλλεται.—*οὐχ ὁμοίως ἐχρήσαντο ταῖς τύχαις*=δὲν ἠννοήθησαν ἀπὸ τὴν τύχην ὁμοίως, δὲν ἐδείχθησαν (=ἐστάθησαν) ἐξ ἴσου τυχηροί.—*διήνεγκαν* ἄορ. α' τοῦ διαφέρω.—*διαφέρω τινός* ἰδὲ § 83—84.—*ἡρίον* (τὸ)=τάφος.—*πρὸς τοὺς Ἕλληνας*=διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐκείνοις=πρὸς χάριν ἐκείνων.—*νόμιμα*=νόμοι.—*προμαχῶ τινος*=μάχομαι ὑπὲρ τινος.—*Μαραθῶνι* δοτ. τοπική.—*χρυσόφορος*=ὁ φορῶν χρυσᾶ κοσμήματα *χρυσόφορους* ἐκάλουν περιφρονητικῶς οἱ Ἕλληνες τοὺς Πέρσας διὰ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα, τὰ ὅποια ἐφόρουν (ψέλια, στρεπτοὺς (colliers) κλπ.).—*ἐστόρθεσαν* ἄορ. τοῦ *στόρνυμι* ἢ *στρώννυμι*=στρώνω, καταβάλλω.

§ 110

ταῦτα δηλ. τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Σιμωνίδου κατορθώματα.—*ἐξ ἅπαντος τοῦ αἰῶνος*=ἀπὸ πολλὰ χρόνια.—*ἀποστερήσετε* ἐφ' ὅσον δὲν θὰ τιμᾶται πλέον ἢ ἀρετὴ αὐτῶν.—*μεγάλα* οὐστοιχὸν ἀντικ. τοῦ *βλάψετε*.—*ἐκείνα*=τὰ ἐκείνων ἔργα.—*παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκιμεῖν*=ὅτι ἐξετιμῶντο ἀπὸ τοὺς παλαιούς.—*κέκριμαι*=θεωροῦμαι.—*κάλλιστον*=ὄραιότατον παρῴσημον.

§ 120—121

λαβέ ἐνν. καὶ ἀνάγνωθι εἰς τοῦτο τὸ αὐτοῖς, δηλαδή τοῖς δικάζουσιν ἐκκλησιασταῖς.—*μεθίσταμαι* ἐνταῦθα = αὐτομολῶ, δραπετεύω.—*Δεκέλειαν* ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε οἱ Σπαρτιᾶται κατέλαβον τὴν Δεκέλειαν (413 π.Χ.), πολῖται Ἀθηναῖοι, ἰδίως ὀλιγαρχικοί, κατέφυγον εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν, ἐκτός δὲ τούτων καὶ πλῆθος δούλων.—*εἰδῶσιν* ὑποτακτ. τοῦ οἶδα.—*ἀκόλουθος*=σύμφωνος.—*καταγιγνώσκω τινός*=κατα-

δικάζω τινά.—*ἐπανιών* τοῦ ἐπανέρχομαι.—*ἀπαγαγεῖν* δηλ. αὐτόν *ἀπάγω* ὡς δικανικός ὄρος=συλλαμβάνω καὶ φέρω ἐνώπιον ἄρχοντος κατηγορούμενον.—*θεσμοθέτας* θεσμοθῆται ἐκαλοῦντο οἱ ἕξ νεώτεροι ἐκ τῶν 9 ἀρχόντων· οὗτοι ἐδίκάζον ὑποθέσεις μὴ ἀνηκούσας εἰς ἴδιόν τι δικαστήριον καὶ εἶχον τὸ καθῆκον νὰ ἐξετάζουν καὶ συναρμολογοῦν τοὺς νόμους, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχουν εἰς αὐτοὺς ἀντιφάσεις ἢ πλεονασμοί.—*παραλαβόντας* ἔνν. αὐτὸν μετὰ τὴν σχετικὴν διαδικασίαν.—*ὁ ἐπὶ τοῦ δρύγματος*=ὁ ἐπιστάτης τοῦ δρύγματος (τοῦ βαράθρου), δηλ. ὁ *δήμιος* (ἢ *δημόκοινος*). Οὗτος ἔργον εἶχε νὰ κατακρημνίσῃ ἐντὸς χάσματος βαθεὸς καὶ σκοτεινοῦ τοὺς καταδίκους.—*ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ* δηλ. ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς, διότι ἡ Δεκέλεια ἦτο δῆμος αὐτῆς.

§ 122

τοίνυν ἔδω μεταβατικός=δέ.—*τελευτήσαντος* δηλ. τοῦ Λυκίδου. Οὗτος βουλευτὴς ὢν συνέστησεν εἰς τοὺς προσφυγόντας εἰς τὴν Σαλαμίνα Ἀθηναίους νὰ δεχθοῦν τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου περὶ συμφιλίωσης πρὸς ἀποφυγὴν τῆς περαιτέρω καταιστροφῆς τῆς πόλεως. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐξοργισθέντες διὰ τὴν βέβηλεν σκέψιν τοῦ Λυκίδου ἐφόνευσαν αὐτὸν διὰ λίθων ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου.—*ἐγχειρέω-ῶ*=ἐπιχειρῶ, ἀποπειρῶμαι.—*περιελομένη* τοῦ ῥ. *περαιοῦμαι*=ἀφαιρῶ.—*τοὺς στεφάνους* κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν οἱ βουλευταὶ ἐφόρουσαν στέφανον ἐκ μύρτου· ἐπειδὴ ὅμως οἱ λιθοβολήσαντες τὸν Λυκίδην ἐνήργουν ἐκτὸς τῶν καθηκόντων των, ἀπέβαλον τοὺς στεφάνους. *αὐτοχειροῖ*=ἰδίαις χερσίν, ἰδιοχείρως.

§ 123

βουλομένοις ἢ μετοχὴ ὑποθετικῆ. — *πάτριον* = σύμφωνον μετὰ τὰς παραδόσεις τῶν πατέρων, τῶν προγόνων.—*ὁπότε*=ἀφοῦ.—*ἀνάστατον οὔσαν*=ὅτε ἦτο ἔρημος (λόγω τῆς φυγῆς τῶν κατοίκων εἰς Σαλαμίνα).—*λόγῳ* δοτ. τοῦ ὄργάνου=(μόνον) μετὰ τὸν λόγον, τὰ λόγια.—*οἰκουμένην* ἔνν. πόλιν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *ἀνάστατον*.—*ἐκλείπω*=ἐγκαταλείπω.—*ἄρα* ἔνν. οὐ προσήκει.—*ὑπερβάλλομαι τινα*=ὑπερβαίνω, ξεπερνῶ κάποιον.—*τῇ τιμωρίᾳ* δοτ. τοῦ κατὰ τι.

§ 127

ἐνθυμοῦμαι· μετὰ γεν. = μέμνημαι = ἔχω εἰς τὴν μνήμην μου. — *τῆς προνοίας ταύτης*· δηλ. τῶν προγόνων. — *τῶν ἔργων*· δηλ. τοῦ Λεωκράτους = τῶν ἀδικημάτων (τοῦ Λεωκράτους). — *ἀξίως* = ἐπαξίως, ὅπως ἀξίζει. — *τῇ ψῆφῳ* = κατὰ τὴν ὥραν τῆς ψηφοφορίας. — *οἶων ἀνδρῶν ἔκγονοί ἐστε*· πλαγ. ἔρωτ. πρότασις, ἀντικείμε τοῦ *ἐπιλανθάνεσθε*. — *παρακαλέεσθε ὑμῖν αὐτοῖς* = παρακινεῖτε ἀλλήλους, ὑποδεικνύετε πρὸς ἀλλήλους. — *ὅπως... ἔξιτε* (μέλ. τοῦ ἐξέρχομαι)· πλαγ. ἔρωτ. πρότ. = πῶς θὰ ἐξέλθετε. — *ἀκόλουθα* = συνεπῆ, σύμφωνα πρὸς τὰς ἀντιλήψεις ἐκείνων. — *ὑπόμνημα* = γραπτὴ ὑπόμνησις. — *διόμνυμι* = ὀρκίζομαι ἐπισήμως. — *τοῦ Δημοφάντου*· οὗτος μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν Ἀθήναις προσωρινῆς ἀρχῆς τῶν 400 καὶ τὴν καταδίκην εἰς θάνατον τοῦ ῥήτορος Ἀντιφῶντος (411 π.Χ.) εἰσήγαγε ψήφισμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐτιμωροῦντο διὰ θανάτου, ὅπως οἱ προδότες, οἱ δεχόμενοι ἀξιώματα τῆς πολιτείας παρὰ μὴ νομίμων κυβερνήσεων. — *οὐσία* = περιουσία. — *τῶν ὀρκῶν καὶ τῆς πίστεως* = τῆς ἐνόρκου διαβεβαίωσης. — *δηρον*· κατηγορούμενον = ὡς ἐγγύησιν. — *κοινης ἐὺ δαιμονίας*· δηλ. τῆς ἐλευθερίας. — *ταύτης δέ*· δηλ. τῆς πίστεως· ὁ δὲ ἀνακεφαλαιωτικὸς = αὐτῆς λέγω. Ἡ ἔννοια τῶν λόγων εἶδῶ εἶναι ἡ ἐξῆς : ὁ κληρονομῶν τὴν περιουσίαν τῶν πατέρων ἀναδέχεται καὶ τὰς ἠθικὰς αὐτῶν ὑποχρεώσεις.

§ 128—129

τοίνυν· μεταβατικὸς = δέ. — *οὕτως ἔχω* = τοιοῦτοτρόπως διέκειμαι, τοιαύτην στάσιν τηρῶ — *μὴ ἀχθεσθῆτε*· προλαμβάνων λέγει τοῦτο ὁ ῥήτωρ, διότι δὲν ἤκουον μὲ εὐμένειαν οἱ Ἀθηνοῦσι πᾶν ὅτι ἐλέγτο πρὸς ἔπαινον τῶν Λακεδαιμονίων. — *ἀχθομαί τι* = δυσσαρεστοῦμαι, θυμῶνῳ ἐναντίον τινός. — *εἰ μέμνημαι*· αἰτιολ. πρότασις εἰσαγομένη ἡπιώτερον (ἐπὶ τῶν ψυχ. πάθους σημαντικῶν ῥ.) διὰ τοῦ *εἰ* ἀντὶ τοῦ *οὕτως*. — *καλὸν* = ὀφείλιμον. — *τὰ δίκαια* = τὸ δίκαιον = ἡ δικαιοσύνη. — *τίθεμαι τὴν ψῆφον* = δίδωμι τὴν ψήφον μου. — *λαβόντες* = ἀντιληφθέντες, ἐννοήσαντες. — *ἔφθασε καταφυγῶν* = ἐπρόφθασε νὰ καταφύγῃ. — *ἀποικοδομῶ τι* = φράσσω τι διὰ τοίχου. — *ἀποσκενάζω τι* = ἀφαίρω τι. — *ἐπίσημος* = φανερός. — *οὐδέν... πρότερον ἀδικοῦσι... ἢ περὶ τοὺς*

θεοὺς ἀσεβοῦσι=καὲν (ἄλλο) ἀδίκημα δὲν διαπράττουν πρω-
 τύτερα παρὰ ἀσεβοῦν πρὸς τοὺς θεοὺς· καί ἔννοϊαν=ἐκτός ἀπὸ
 τὸ ἄλλο ἔγκλημα, τὸ ὁποῖον διαπράττουν, ἀσεβοῦν πρωτίστως καὶ
 εἰς τοὺς θεοὺς.—*τῶν ἐκεῖ* δηλ. ἐν Λακεδαιμονίᾳ.—*διαρρηθῆν*=
 ἤτῳ.—*εἰς αὐτὸ τοῦτο τὴν τιμωρίαν τάξαντες, εἰς δὲ μά-
 λιστα φοβούμενοι τυγχάνουσι*=ὄρισαντες τὴν τιμωρίαν (ταύ-
 την), ἢ ὁποῖα κατατείνει εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς (δηλ. τὸν θάνατον), εἰς
 τὸ ὁποῖον ἀποβλέποντες κυρίως (ὅσοι δὲν θέλουν νὰ κινδυνεύσουν
 ὑπὲρ πατρίδος) συμβαίνει νὰ φοβοῦνται.—*ὑπεύθυνον... μετ’
 αἰσχύνης*=ὑποκειμένην εἰς κίνδυνον παρακολουθούμενον ὑπὸ
 αἰσχύνης (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν τοῦ πολέμου κίνδυνον, τὸν ὁποῖον
 παρακολουθεῖ ἡ δόξα).—*φέρε*· καὶ ἀνάγνωθι.

§ 130

ἀναγκάσει· ἐνν. πάντα.—*θανάτῳ ζημιοῦμαι*=τιμωροῦμαι
 μεθ’ ἄνατον.—*ὑπομένω*=ἀντιμετωπίζω μετὰ θάρρους.—*ἐκλείπω
 τὴν πατρίδα*=ἐγκαταλείπω τὴν πατρίδα καὶ φεύγω.—*φιλοψυχῶ*
 =ἀγαπῶ τὴν ζωὴν μου ἐκ δειλίας, εἶμαι δειλός.—*ὑποκειμένην...
 ταύτην τιμωρίαν*=ὅτι τὸν περιμένει αὐτὸς ὁ θάνατος (=ταύ-
 την) ὡς τιμωρία.

§ 147—148

ὑπὲρ...τῶν ἀδικημάτων=περὶ...τῶν ἀδικημάτων.—*μίαν
 ψῆφον φέρειν*=ὅτι με μίαν (μόνην) ψῆφον ἀποφασίζετε, κρί-
 νετε.—*οἷς*· μεγίστοις δηλ. καὶ δεινोτάτοις ἀδικήμασι.—*ἔστι
 μετ’ ἀπαρεμφάτου*=εἶναι δυνατὸν νὰ.—*δήμου κατάλυσις*=κα-
 τάλυσις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.—*τέμενος*=; (§ 1—2, σελ.
 27).—*τέμενομαι*· ἐπὶ γῆς (ἐδάφους)=καταστρέφομαι, ἐρημώνο-
 μαί.—*τὸ καθ’ ἑαυτὸν*=ὅσον ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν.—*τοκεὺς*=
 γονεὺς.—*κάκωσις*=κακὴ μεταχείρισις.—*μνημεῖον*=πρᾶγμα ἀνα-
 κλοῦν εἰς τὴν μνήμην πρόσωπον ἢ πρᾶγμα (δηλ. ἀνδριάντες καὶ τά-
 φοι).—*τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἀφανίζων*· διότι, ὡς ἀναφέρει προη-
 γουμένως ὁ Λυκούργος, ὁ χαλκοῦς ἀνδριάς τοῦ πατρὸς τοῦ Λεω-
 κράτους, ὅστις ἀνέκειτο εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς Σωτήρος, κατεστρά-
 φη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν.—*τὰ νόμιμα*=αἱ συνήθεις τιμαί.—*λιποτά-
 ξιον* (τὸ)=λιποταξία.—*τὸ σῶμα*=ἑαυτόν.—*τάξει*= νὰ τὸν
 τοποθετήσουν, νὰ τοῦ ἀναθέσουν ὑπηρεσίαν.—*ἀποψηφίζομαι*

τινος = ἀθφώνω τινά. — *τὰ κατὰ προαίρεσιν ἀδικήματα* = τὰ ἐκούσια, τὰ ἐκ προθέσεως ἀδικήματα. — *προέσθαι* ἀπαρέμφ. β' ἄορ. τοῦ *προῖμαι προῖμαι τι* = ἀφήνω τι. — *προαιροῦμαι* = προτιμῶ. — *χάριν τίθεμαι* = χαρίζομαι, δεικνύομαι ἐπιεικής.

§ 149—150

ἀποδίδωμι τὸν ἀγῶνα = φέρω τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα εἰς πέρας (ἐκπληρῶν οὕτω τὸ καθήκον μου πρὸς τὴν πολιτείαν). — *ἔξω τοῦ πράγματος* *πρᾶγμα* εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν καλεῖται ἡ κατηγορουμένη ὑπόθεσις. — *καταψηφίζομαι τινος θάνατον* = καταδικάζω τινά εἰς θάνατον. — *δυοῖν καταδίσκοιν κειμένοιν* οἱ καδίσκοι ἦσαν εἶδος κληρωτίδων, εἰς τὰς ὁποίας ἔρριπτοντο ὑπὸ τῶν δικαστῶν αἱ ψῆφοι περὶ τῶν δικαζομένων. Ὁ εἰς ἕξ αὐτῶν ἦτο χαλκοῦς καὶ ἔκαλεῖτο *κύριος*, ὁ δ' ἕτερος ξύλινος καὶ ἐλέγετο *ἄκυρος*. Εἰς ἑκάτερον τῶν καδίσκων τούτων ἔρριπτον οἱ δικασταὶ ἀνά μίαν ψῆφον — χάλκινον δισκάριον φέρον εἰς τὸ μέσον προεξέχον σωληνάριον (*αὐλίσκον*) — ἐκ τῶν εἰς αὐτοὺς παραδιδομένων δύο, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν καταδικαστικὴ ἦτο τρυπημένη, ἡ δὲ ἀθφωτικὴ πλήρης. Οὕτως ἐπροστατεῖτο τὸ μυστικὸν τῆς ψηφοφορίας, διότι δὲν ἐγίνετο ἀντιληπτόν, ποίαν ψῆφον ἔρριπτεν ὁ δικαστὴς εἰς τὸν *κύριον* καδίσκον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου καθώριζε τὴν τύχην τοῦ δικαζομένου, καὶ ποίαν εἰς τὸν *ἄκυρον*. Κατὰ τὰς *εἰσαγγελίας* ὅμως, ὅπως ἡ παροῦσα, ὁ τρόπος τῆς ψηφοφορίας ἦτο κάπως διάφορος. Ἐγίνετο μὲν καὶ εἰς αὐτὰς χρῆσις δύο καδίσκων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἀθφωτικὸς (*ὁ ἀπολύων*) καὶ ὁ ἄλλος καταδικαστικὸς (*ὁ ἀπολλύς*), ἀλλ' ὁ δικαστὴς ἐχρησιμοποῖει μίαν μόνον ψῆφον (*κογχύλιον*), τὴν ὁποίαν ἔρριπτεν εἰς τὸν ἕνα ἐκ τῶν καδίσκων κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος ἐξησφάλιζε τὸ μυστικὸν τῆς ψηφοφορίας. — *τὰ κατηγορημένα* = τὰ εἰς τὴν ἔγγραφον καταγγελίαν ἀναφερόμενα ἀδικήματα (προδοσία, δῆμου κατάλυσις, ἀσέβεια, γονέων κίχωσις, λιποτάξιον, ἀστρατεία).

II

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

Α' ΚΑΙ Β' ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ίσοκράτους βίος.

Ὁ Ίσοκράτης ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 436 π.Χ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Θεόδωρος, πλούσιος ἀδλοποιός, ἐφρόντισεν ἐνωρὲς διὰ τὴν ἀρίστην ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ του. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Ίσοκράτους ἡ φύσις ἐβοήθησε πολὺ τὴν προσπάθειαν τοῦ πατρὸς, διότι καὶ ὀξεῖαν ἀντίληψιν εἶχεν οὗτος καὶ ἰδιάζουσαν ἀγάπην ἠσθάνετο πρὸς τὰ γράμματα. Ἡκροάσθη τοὺς σοφιστὰς Πρωταγόραν, Πρόδικον, Γοργίαν καὶ τὸν φιλόσοφον Σωκράτη, τῶν ὁποίων ἡ διδασκαλία τόσον εὐχάριστον ἀνάμνησιν ἐχάραξεν εἰς τὴν ψυχὴν του, ὥστε γέρον ἤδη ὠμίλει μὲ νοσταλγίαν περὶ τῶν μαθητικῶν του χρόνων.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ κατόπιν τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του εὗρέθη καὶ ὁ Ίσοκράτης, ὅπως ἄλλοι πολλοί, ἄνευ περιουσίας καὶ χρημάτων. Ἠναγκάσθη ὡς ἐκ τούτου νὰ ἐργασθῆ πνευματικῶς διὰ τὴν συντήρησίν του. Κατ' ἀρχὰς ἤσκησε τὸ ἔργον τοῦ λογογράφου καὶ τοῦ διδασκάλου τῆς ἑητορικῆς. Ἀργότερον (391 π.Χ.) ἴδρυσεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἑητορικὴν σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδασκεν ὄχι μόνον τὴν ἑητορικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως «φιλοσοφία» δὲν ἐνόει ὁ Ίσοκράτης τὴν θεωρητικὴν ἔρευναν μεταφυσικῶν προβλημάτων, πρὸς τὰ ὁποῖα ἠσθάνετο ἀντιπάθειαν, ἀλλὰ καλλιέργειαν τοῦ ὅλου πνεύματος, πλουτισμὸν τῆς διανοίας διὰ πολιτικῶν καὶ παντὸς εἶδους ἄλλων γνώσεων, ἐνίσχυσιν τοῦ χαρακτῆρος, σχηματισμὸν ὀρθῆς κρίσεως καὶ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο ἀνάπτυξιν τοῦ ὑψίστου τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν, τῆς γλώσσης.

Λόγω τῆς εὐρύτητος τοῦ προγράμματός της ἡ σχολὴ τοῦ Ἰσοκράτους ἀπέβη ταχέως πραγματικὸν πανεπιστήμιον τῆς Ἑλλάδος, διότι προσεῖλκεν ὄλους ἐκείνους τοὺς νέους, οἱ ὅποιοι ἐπεθύμουν νὰ τύχουν γενικωτέρας μορφώσεως. Ὅλοι οἱ ἀριστεῖς τῆς πολιτικῆς, τῆς ποιήσεως, τῆς ἱστοριογραφίας, τῆς ὀητορικῆς κατὰ τὴν ἐπομένην γενεὰν ἐξῆλθον ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Ἰσοκράτους, ἀφοῦ ἐμαθήτευσαν πλησίον του 3 καὶ 4 ἔτη. Καὶ πρὸς ἀξιολογωτάτους δὲ καὶ ἰσχυροτάτους ἄνδρας ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων, ἔπως τὸν βασιλέα τῆς Κύπρου Εὐαγόραν, τὸν Ἀρχίδαμον τῆς Σπάρτης, τὸν Φίλιππον τῆς Μακεδονίας, συνῆψε σχέσεις ὁ Ἰσοκράτης διὰ τοῦ σχολείου του. Μερικοὶ μάλιστα ἀντήμειβον αὐτὸν πλουσιοπαρόχως διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἔπεμπε πρὸς αὐτούς.

Εἰς τὴν πολιτικὴν δὲν ἀνემείχθη καθόλου ὁ Ἰσοκράτης ἕνεκα τοῦ μετριοπαθοῦς χαρακτῆρος του, ὅστις ἀπεστρέφετο τὰς δξύτητας τῶν πολιτικῶν ἀγώνων, τῆς δειλίας του καὶ τῆς ἰσχνότητος τῆς φωνῆς του. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ δὲν ὑπέστη τὰς περιπετείας, τὰς ὁποίας ἐδοκίμασαν ἀργότερον ἄλλοι διάσημοι ὀητορες, ὅπως ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Ὑπερείδης. Εἰς τὴν πραγματικότητα ἐν τούτοις ὑπῆρξε πρὸ πάντων π ο λ ι τ ι κ ὸ ς· διότι εἶτε γράφων εἶτε διδάσκων παρῆχε πάντοτε ὑψηλὰς πολιτικὰς παρααινέσεις ὄχι μόνον πρὸς τοὺς συμπολίτας του, ἀλλὰ πρὸς ὄλους γενικῶς τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ἰσοκράτης εἶναι ὁ μεγαλόστομος κῆρυξ τῆς πανελληνίου συναδελφώσεως, ὁ ἀκαταλόγητος καλλιεργητῆς τῆς ἰδέας τῆς ἐθνικῆς ἐνώσεως. Διὰ τοῦτο δὲ ἀκριβῶς καὶ ἡ θέσις, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἀπέναντι τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου, ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ἀσκουμένην πολιτικὴν. Ὁ Ἰσοκράτης ἔβλεπεν, ὅπως καὶ ὁ Δημοσθένης, διὸ ὁ Φίλιππος ἦτο ἡ διαρκῶς ἀξαναγομένη δύναμις· ἀλλὰ τὴν δύναμιν αὐτὴν δὲν ἐθεόρει, ὅπως ἐκεῖνος, ἐχθρὰν καὶ ἐπικίνδυνον διὰ τὴν Ἑλλάδα. Τοῦναντίον μετὰ τὴν συνεχίζομένην κατάρρουν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας ἐοτήριζε τὰς ἐλπίδας του διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἰδανικοῦ του. Ὅθεν ἐστράφη πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ συνῆψε πρὸς αὐτὸν φιλίαν, διὰ τῆς ὁποίας προσεπάθει ἀφ' ἑαυτοῦ μὲν νὰ μετριάσῃ τὰς συμφορὰς τῆς παιδείδος του, αἱ ὁποῖαι

προήρχοντο ἐκ τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἀντιμαχίας, ἀφ' ἑτέρου γὰρ καλλιεργῆ παρὰ τῷ Φιλίπῳ τὴν ἰδέαν, διὰ τότε μόνον θὰ ἀποκτήσῃ «δόξαν μεγάλην καὶ καλήν», ἂν συμφιλιωθῇ πρὸς τὰς ἑλληνίδας πόλεις καὶ ἡγηθῇ πανελληνίου ἐκστρατείας κατὰ τῶν Περσῶν.

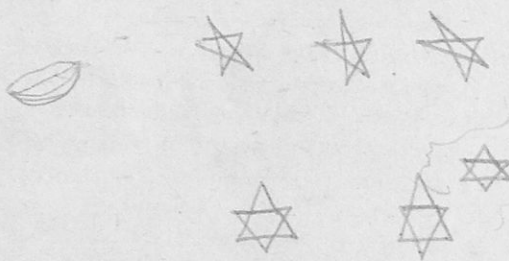
Ἄλλ' ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας (338 π.Χ.) ἀπέδειξε ματαίαν τὴν ἐλπίδα τοῦ ῥήτορος. Ὀλίγας λοιπὸν ἡμέρας μετ' αὐτὴν ἀπέθανεν ἐκ τῆς θλίψεως.

Ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία ἀναγνωρίζουσα τὰς πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσίας τοῦ Ἰσοκράτους τὸν ἐκήδευσεν δημοσίᾳ δαπάνῃ.

2. Ἰσοκράτους λόγοι καὶ ἐπιστολαί.

Εἰς τὸν Ἰσοκράτη ἀποδίδονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν 25 λόγοι. Εἰς ἡμᾶς περιῆλθον οἱ 21 καὶ μερικὰ λείψανα τῆς ῥητορικῆς τέχνης, τὴν ὁποίαν συνέγραψεν. Ἀπὸ τούτων λόγους αὐτοὺς 6 μόνον εἶναι δικανικοὶ καὶ 3 παραινετικοί. Οἱ λοιποὶ εἶναι ἐπιδεικτικοὶ καὶ πολιτικοί, ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως οὐδένα ἐξεφώνησε διὰ τὴν ἀτολίμειαν καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς φωνῆς του.

Διεσώθησαν ἀκόμη καὶ 9 ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰσοκράτους πρὸς ἐπιφανῆ πρόσωπα. Ἐκ τούτων 2 ἀπευθύνονται πρὸς τὸν Φίλιππον, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον θὰ παρακολουθήσωμεν εὐθὺς κατωτέρω.

Yoko Tani

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ Α'

Εισαγωγή. Την Α' πρὸς Φίλιππον ἐπιστολὴν ἔγραψεν ὁ Ἰσοκράτης, διὰ τὴν οὐστήσῃ εἰς τὸν Μακεδόνα βασιλέα νὰ προέχῃ τὴν ζωὴν του, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκθέσει εἰς κίνδυνον πολεμῶν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐναντίον τῶν Ἰλλυριῶν (344 π.Χ.) ἢ τῶν Θρακῶν (342 π.Χ.). Μετὰ τῆς συνήθους ὁμῶς εἰς αὐτὸν ἐπιτηδεϊότητος εὐδοκῆσαι τὴν εὐκαιρίαν ὃ ἤρτων νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν εὐχὴν, ὅπως ὁ Φίλιππος, ἀπαλλασσόμενος τῶν δυσμενῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐπιρροῶν, ἐπιδιώξῃ νὰ συνδιαλλαγῇ πρὸς τὰς Ἀθήνας, τῶν ὁποίων ἡ φίλια θὰ ἀποβῇ εἰς αὐτὸν πολὺτιμος.

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΩ, ΧΑΙΡΕΙΝ

α'

Οἶδα μὲν, ὅτι πάντες εἰώθησι, πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσι, ἢ τοῖς συμβουλευούσιν, ἄλλως τε κἂν μὴ κελευσθεὶς ἐπιχειρῇ τις τοῦτο ποιεῖν. ἐγὼ δ' εἰ μὲν καὶ πρότερον ἐτύγχανόν σοι παρηνεκῶς μετὰ πολλῆς εὐνοίας, ἐξ ὧν ἐδόκει μοι τὰ πρόεποντα μάλιστα ἂν σαυτῷ πράττειν, ἴσως οὐδ' ἂν νῦν ἐπεχείρουν ἀποφαίνεσθαι περὶ τῶν σοι συμβεβηκότων ἐπειδὴ δὲ προσιλόμεν φροντίζειν τῶν σῶν πραγμάτων καὶ τῆς πόλεως ἕνεκα τῆς ἑμαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, αἰσχυρθεῖην ἂν, εἰ περὶ μὲν τῶν ἡττων ἀναγκαίων φαινοίμην σοι συμβεβου-

λευκίως, ὑπὲρ δὲ τῶν μᾶλλον κατεπειγόντων μηδένα λόγον ποιούμεν, καὶ ταῦτ' εἰδὼς ἐκεῖνα μὲν ὑπὲρ δόξης ὄντα, ταῦτα δ' ὑπὲρ σωτηρίας, ἧς ὀλιγορρεῖν ἅπασιν ἔδοξας τοῖς ἀκούσασι τὰς περὶ σοῦ ῥηθεί-
 3 σας βλασφημίας.

β' 6'

Οὐδεὶς γὰρ ἔστιν ὅστις οὐ κατέγνω προπετέ-
 στερόν σε κινδυνεύειν ἢ βασιλικώτερον καὶ μᾶλλον
 σοι μέλει τῶν περὶ τὴν ἀνδρείαν ἐπαίνων ἢ τῶν
 ὄλων πραγμάτων. ἔστι δ' ὁμοίως αἰσχρὸν περιστάν-
 4 των τε τῶν πολεμίων μὴ διαφέροντα γενέσθαι τῶν
 ἄλλων, μηδεμιᾶς τε συμπεσοῦσης ἀνάγκης αὐτὸν
 ἐμβαλεῖν εἰς τοιοῦτους ἀγῶνας, ἐν οἷς κατορθώσας
 μὲν οὐδὲν ἂν ἦσθα μέγα διαπεπραγμένος, τελευτή-
 σας δὲ τὸν βίον ἅπασαν ἂν τὴν ὑπάρχοισαν εὐ-
 4 δαιμονίαν συνανεῖλες. ἰσχυρὴ δὲ μὴ καλᾶς ἅπασας ὑπο-
 λαμβάνειν τὰς ἐν τοῖς πολέμοις τελευτάς, ἀλλὰ τὰς
 μὲν ὑπὲρ πατρίδος καὶ τῶν γονέων καὶ τῶν
 παίδων ἐπαίνων ἀξίας, τὰς δὲ ταῦτά τε πάντα βλα-
 πτούσας καὶ τὰς πράξεις τὰς πρότερον κατωρθω-
 μένας καταρροπαινούσας αἰσχρὰς νομίζειν καὶ φεύ-
 γειν ὡς αἰτίας πολλῆς ἀδοξίας γιγνομένας.

5 Ἡγοῦμαι δὲ σοὶ συμφέρειν μιμεῖσθαι τὰς πό-
 λεις, ὃν τρόπον διοικοῦσι τὰ περὶ τοῦ πολέμου.
 ἅπασαι γάρ, ὅταν στρατόπεδον ἐκπέμπωσιν, εἰώ-
 θασι τὸ κοινὸν καὶ τὸ βουλευσόμενον ὑπὲρ τῶν
 ἐνεστώτων εἰς ἀσφάλειαν καθιστάναί διὸ δὴ συμ-
 βαίνειν μὴδὲ μίᾳς ἀτυχίας συμπεσοῦσης ἀνηρηθῆναι
 καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἀλλὰ πολλὰς ὑποφέρειν

δύνασθαι συμφορὰς καὶ πάλιν αὐτὰς ἐκ τούτων
6 ἀναλαμβάνειν, ὃ καὶ σὲ δεῖ σκοπεῖν καὶ μηδὲν μείζον
ἀγαθὸν τῆς σωτηρίας ὑπολαμβάνειν, ἵνα καὶ τὰς
νίκας τὰς συμβαινούσας κατὰ τρόπον διοικῆς καὶ
τὰς ἀτυχίας τὰς συμπιπτούσας ἐπανορθοῦν δύνῃ.
ἴδοις δ' ἂν Λακεδαιμονίους περὶ τῆς τῶν βασιλέων
σωτηρίας πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιουμένους καὶ τοὺς
ἐνδοξοτάτους τῶν πολιτῶν φύλακας αὐτῶν καθι-
στάντας, οἷς αἴσχιόν ἐστιν ἐκείνους τελευτήσαντας
περιδεῖν ἢ τὰς ἀσπίδας ἀποβαλεῖν.

7 Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐκεῖνά σε λέληθεν, ἃ Ξέρξης
τε τῷ καταδουλώσασθαι τοὺς Ἕλληνας βουλευθέντι
καὶ Κύρῳ τῷ τῆς βασιλείας ἀμφισβητήσαντι συνέπε-
σεν. ὁ μὲν γὰρ τηλικαύταις ἤτταις καὶ συμφοραῖς
περιπεσών, ἡλίξας οὐδεὶς οἶδεν ἄλλοις γενομένης,
διὰ τὸ περιποιησάμενος τὴν αὐτοῦ ψυχὴν τὴν τε βασι-
λείαν κατέσχε καὶ τοῖς παισὶ τοῖς αὐτοῦ παρέδωκε,
καὶ τὴν Ἀσίαν οὕτω διέφκησεν, ὥστε μηδὲν ἤττον
αὐτὴν εἶναι φοβερὰν τοῖς Ἕλλησιν ἢ πρότερον.

8 Κύρος δὲ νικήσας ἅπασαν τὴν βασιλέως δύναμιν
καὶ κρατήσας τῶν πραγμάτων, διὰ τὴν αὐτοῦ προ-
πέτειαν οὐ μόνον αὐτὸν ἀπεστέρησε τηλικαύτης
δυναστείας, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνακρολουθήσαντας εἰς
τὰς ἐσχάτας συμφορὰς κατέστησεν. ἔχοιμι δ' ἂν
παμπληθεῖς εἰπεῖν, οἳ μεγάλων στρατοπέδων ἡγεμό-
νες γενόμενοι διὰ τὸ προδιαφθαρῆναι πολλὰς μυ-
ριάδας αὐτοῖς συναπόλεσαν.

δ'

9 Ὡν ἐνθυμούμενον χρὴ μὴ τιμᾶν τὴν ἀνδρείαν
τὴν μετ' ἀνοίας ἀλογίστου καὶ φιλοτιμίας ἀκαίρου

γιγνομένην, μηδὲ πολλῶν κινδύνων ἰδίων ὑπαρχόντων ταῖς μοναρχίαις ἑτέροισ ἀδόξους καὶ στρατιωτικούς αὐτῷ προσεξευρίσκειν μηδ' ἀμιλλᾶσθαι τοῖς ἡ βίου δυστυχούς ἀπαλλαγῆναι βουλομένοις ἢ μισθοφορᾶς ἔνεκα μεζονος εἰκῆ τοὺς κινδύνους προαιρουμένοις μηδ' ἐπιθυμεῖν τοιαύτης δόξης, ἥς πολλοὶ καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων τυγχάνουσιν, ἀλλὰ τῆς τηλικαύτης τὸ μέγεθος, ἣν μόνος ἂν τῶν νῦν ὄντων κτήσασθαι δυνηθείης μηδ' ἀγαπᾶν λίαν τὰς τοιαύτας ἀρετάς, ὧν καὶ τοῖς φάυλοις μέτεστιν, ἀλλ' ἐκείνας, ὧν οὐδεὶς ἂν πονηρός

11 κοινωνήσειεν μηδὲ ποιεῖσθαι πολέμους ἀδόξους καὶ χαλεπούς, ἑξὸν ἐντίμους καὶ ὀφείδους, μηδ' ἐξ ὧν τοὺς μὲν οἰκειοτάτους εἰς λύπας καὶ φροντίδας καταστήσεις, τοὺς δ' ἐχθρούς ἐν ἐλπίσι μεγάλαις ποιήσεις, οἷας καὶ νῦν αὐτοῖς παρέσχες ἀλλὰ τῶν μὲν βαρβάρων, πρὸς οὓς νῦν πολεμεῖς, ἐπὶ τοσοῦτον ἑξαρκέσει σοι κρατεῖν, ὅσον ἐν ἀσφαλείᾳ καταστήσῃ τὴν σαυτοῦ χώραν, τὸν δὲ νῦν μέγαν προσαγορευόμενον καταλύειν ἐπιχειρήσεις, ἵνα τὴν τε σαυτοῦ δόξαν μεῖζω ποιήσης καὶ τοῖς Ἑλλησιν ὑποδείξῃς, πρὸς ὧν χρὴ πολεμεῖν.

ε'

12 Πρὸ πολλοῦ δ' ἂν ἐποιησάμην ἐπιστεῖλαι σοι ταῦτα πρὸ τῆς στρατείας, ἵν', εἰ μὲν ἐπέισθης, μὴ τηλικούτῳ κινδύνῳ περιέπεσες, εἰ δ' ἠπίστησας, μὴ συμβουλευεῖν ἐδόκουν ταυτὰ τοῖς ἤδη διὰ τὸ πάθος ὑπὸ πάντων ἐγνωσμένοις, ἀλλὰ τὸ συμβεβηκὸς ἐμαρτύρει τοὺς λόγους ὀρθῶς ἔχειν τοὺς ὑπ' ἐμοῦ περὶ αὐτῶν εἰρημένους.

ς'

13 Πολλά δ' ἔχων εἰπεῖν διὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν παύσομαι λέγων· οἶμαι γὰρ καὶ σὲ καὶ τῶν ἑταίρων τοὺς σπουδαιοτάτους ῥαδίως, ὅπως ἂν βούλησθε, προσθήσειν τοῖς εἰρημένοις. πρὸς δὲ τούτοις φοβοῦμαι τὴν ἀκαιρίαν· καὶ γὰρ νῦν κατὰ μικρὸν προῖὼν ἔλαθον ἑμαυτὸν οὐκ εἰς ἐπιστολῆς συμμετρίας, ἀλλ' εἰς λόγου μῆκος ἔξοκειλας.

ζ'

14 Οὐ μὴν ἀλλὰ καίπερ τούτων οὕτως ἐχόντων οὐ παραλείπτεον ἐστὶ τὰ περὶ τῆς πόλεως, ἀλλὰ πειρατέον παρακαλέσαι σε πρὸς τὴν οἰκειότητα καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς. οἶμαι γὰρ πολλοὺς εἶναι τοὺς ἀπαγγέλλοντας καὶ λέγοντας οὐ μόνον τὰ δυσχερέστατα τῶν περὶ σοῦ παρ' ἡμῖν εἰρημένων, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν προστιθέντας· οἷς οὐκ εἰκὸς προσέχειν τὸν νοῦν. καὶ γὰρ ἂν ἄτοπον ποιόησ, εἰς τὸν μὲν δῆμον τὸν ἡμέτερον ψέγοις, ὅτι ῥαδίως πείθεται τοῖς διαβάλλουσιν, αὐτὸς δὲ φαίνοιο πιστεύων τοῖς τὴν τέχνην ταύτην ἔχουσι καὶ μὴ γινώσκουσ, ὡς, ὄσπερ ἂν τὴν πόλιν εὐαγωγότεραν ὑπὸ τῶν τυχόντων οὖσαν ἀποφαίνωσι, τοσούτῳ μᾶλλον σοι συμφερόντως ἔχουσαν αὐτὴν ἐπιδεικνύουσιν. εἰ γὰρ οἱ μὴδὲν ἀγαθὸν οἰοί τ' ὄντες ποιῆσαι διαπράττονται τοῖς λόγοις, ὃ τι ἂν βουλευθῶσιν, ἢ πού σε γε προσήκει τὸν πλείστ' ἂν ἔργῳ δυνάμενον εὐεργετῆσαι μηδενὸς ἀποτυχεῖν παρ' ἡμῶν.

η'

16 Ἦγοῦμαι δὲ δεῖν πρὸς μὲν τοὺς μικρῶς τῆς πόλεως ἡμῶν κατηγοροῦντας ἐκείνους ἀντιτάτ-

τεσθαι τοὺς πάντα τε ταῦτ' εἶναι λέγοντας καὶ μήτε
μεῖζον μήτ' ἔλαττον αὐτὴν ἠδίκησαι φάσκοντας·
ἐγὼ δ' οὐδὲν ἂν εἴποιμι τοιοῦτον· αἰσχυνθεῖην γὰρ
ἂν, εἰ, τῶν ἄλλων μηδὲ τοὺς θεοὺς ἀναμαρτήτους
εἶναι νομιζόντων, αὐτὸς τολμώην λέγειν, ὡς οὐδὲν

17 πόποθ' ἢ πόλις ἡμῶν πεπλημμέληκεν. οὐ μὴν ἄλλ'
ἐκεῖν' ἔχω περὶ αὐτῆς εἰπεῖν, ὅτι χρησιμωτέραν οὐκ
ἂν εὖροις ταύτης οὔτε τοῖς Ἑλλήσιν οὔτε τοῖς σοῖς
πράγμασιν· ᾧ μάλιστα προσεκτέον τὸν γοῦν ἐστίν.
οὐ μόνον γὰρ ἂν συναγωνιζομένη γίγνοιτ' ἂν αἰτία
σοι πολλῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ φιλικῶς ἔχειν δο-

18 κοῦσα μόνον· τοὺς τε γὰρ ὑπὸ σοὶ νῦν ὄντας ῥῆον
ἂν κατέχοις, εἰ μηδεμίαν ἔχοιεν ἀποστροφήν, τῶν τε
βαρβάρων, οὐς βουληθεῖης, θᾶπτον ἂν καταστρέ-
ψαιο. καίτοι πῶς οὐ χρή προθύμως ὀρέγεσθαι τῆς
τοιαύτης εὐνοίας, δι' ἣν οὐ μόνον τὴν ὑπάρχου-
σαν ἀρχὴν ἀσφαλῶς καθέξεις, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἐτέ-
ραν ἀκινδύνως προσκτήσει;

19 Θαυμάζω δ' ὅσοι τῶν τὰς δυνάμεις ἐχόντων τὰ
μὲν τῶν ξενιτευομένων στρατόπεδα μισθοῦνται καὶ
χρήματα πολλὰ δαπανῶσι, συνειδότες, ὅτι πλείους
ἠδίκηκε τῶν πιστευσάντων αὐτοῖς ἢ σέσωκε, τὴν
δὲ πόλιν τὴν τηλικαύτην δύναμιν κεκτημένην μὴ
πειρῶνται θεραπεύειν, ἢ καὶ μίαν ἐκάστην τῶν πό-
λεων καὶ σύμπεσαν τὴν Ἑλλάδα πολλάκις ἤδη σέ-
σωκεν. ἐνθυμοῦ δ', ὅτι πολλοῖς καλῶς βεβουλευθῆναι
δοκεῖς, ὅτι δικαίως κέχρησαι Θετταλοῖς καὶ συμ-
φερόντως ἐκείνοις, ἀνδράσιν οὐκ εὐμεταχειρίστοις,
ἀλλὰ μεγαλοψύχοις καὶ στάσεως μεστοῖς. χρή τοί-
νυν καὶ περὶ ἡμᾶς πειρᾶσθαι γίγνεσθαι σε τοιοῦτον,
ἐπιστάμενον, ὅτι τὴν μὲν χώραν Θετταλοί, τὴν δὲ

δύναμιν ἡμεῖς ὁμορόν σοι τυγχάνομεν ἔχοντες, ἦν
21 ἐκ παντὸς τρόπου ζήτει προσαγαγέσθαι· πολὺ γὰρ
κάλλιόν ἐστι τὰς εὐνοίας τὰς τῶν πόλεων αἰρεῖν ἢ
τὰ τείγη. τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα τῶν ἔργων οὐ μόνον
ἔχει φθόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν τοιούτων τὴν αἰτίαν τοῖς
στρατοπέδοις ἀνατιθέασιν· ἦν δὲ τὰς οἰκειότητας
καὶ τὰς εὐνοίας κτήσασθαι δυναθῆς, ἅπαντες τὴν
σὴν διάνοιαν ἐπαινέσονται.

θ'

22 Δικαίως δ' ἂν μοι πιστεύσαις, οἷς εἴρηκα περὶ
τῆς πόλεως· φανήσομαι γὰρ οὔτε κολακεύειν αὐτὴν
ἐν τοῖς λόγοις εἰθισμένος, ἀλλὰ πλεῖστα πάντων
ἐπιτετιμηκῶς, οὔτ' εὖ παρὰ τοῖς πολλοῖς καὶ τοῖς
εἰκῆ δοκιμάζουσι φερόμενος, ἀλλ' ἄγνοούμενος ὑπ'
αὐτῶν καὶ φθινοῦμενος, ὥσπερ σὺ πλὴν τοσοῦτον
διαφέρομεν, ὅτι πρὸς σὲ μὲν διὰ τὴν δύναμιν καὶ
τὴν εὐδαιμονίαν οὕτως ἔχουσι, πρὸς δ' ἐμέ, διότι
προσποιοῦμαι βέλτιον αὐτῶν φρονεῖν, καὶ πλείους
ὀρῶσιν ἐμοὶ διαλέγεσθαι βουλομένους ἢ σφίσι αὐ-
23 τοῖς, ἢ βουλόμην δι' ἂν ἡμῖν ὁμοίως ῥάδιον εἶναι τὴν
δόξαν, ἦν ἔχομεν παρ' αὐτοῖς, διαφεύγειν. νῦν δὲ
σὺ μὲν οὐ χαλεπῶς, ἦν βουληθῆς, αὐτὴν διαλύσεις,
ἐμοὶ δ' ἀνάγκη καὶ διὰ τὸ γῆρας καὶ δι' ἄλλα πολλὰ
στέργειν τοῖς παροῦσιν.

ι'

25 Οὐκ οἶδ', ὅ τι πλείω δεῖ λέγειν πλὴν τοσοῦτον, ὅτι
καλόν ἐστι τὴν βασιλείαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τὴν
ὑπάρχουσαν ὑμῖν παρακαταθέσθαι τῇ τῶν Ἑλλή-
νων εὐνοίᾳ.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ Β'

Εἰσαγωγή. Ἡ Β' πρὸς Φίλιππον ἐπιστολὴ τοῦ Ἰσοκράτους ἐγγράφη εὐθὺς μετὰ τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας (Σεπτέμβριος τοῦ 338 π. Χ.) καὶ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Φιλίππου. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἠθέλησεν ὁ Ἰσοκράτης νὰ προσφέρει τὴν τελευταίαν πρὸς τὴν παιρίδα ὑπηρεσίαν του εἰς στιγμὰς, κατὰ τὰς ὁποίας αἱ διαθέσεις τοῦ νικητοῦ δὲν ἦσαν ἀκόμη σαφεῖς. Ἐκμεταλλενόμενος τοὺς φιλικούς αὐτοῦ δεσμούς πρὸς τὸν Φίλιππον προσπαθεῖ μὲ διπλωματικὴν εὐστροφίαν νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὸν εἰς τὸ μέλλον ἀπὸ βιαίων κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐνεργειῶν. Λαμβάνων δηλαδὴ ὡς δεδομένον, ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος τοῦ Φιλίππου ἦτο ἡ συνένωσις ὅλων τῶν ἰσχυρῶν ἑλληνικῶν πόλεων ὑπὸ τὴν κραταιὰν μοναρχίαν τῶν Μακεδόνων εἰς κοινὴν κατὰ τῶν βαρβάρων δρᾶσιν, νομίζει, ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἐπετεύχθη πλέον διὰ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς μάχης. Ὅθεν συνιστᾷ διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὸν νικητὴν νὰ ἐπιληφθῇ ἤδη τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ κυρίου προγράμματός του μεταφέρων τὸν κατὰ τῶν ὁμοφύλων πόλεμον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἀναγκάζων τοὺς βαρβάρους «εἰλωτεύειν τοῖς Ἕλλησιν».

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΩΙ ΧΑΙΡΕΙΝ

α'

Ἐγὼ διελέχθην μὲν καὶ πρὸς Ἀντίπατρον περὶ τῶν τῇ πόλει καὶ τῶν σοὶ συμφερόντων ἕξαρκούντως, ὡς ἑμαυτὸν ἐπειθον, ἠβουλήθην δὲ καὶ πρὸς σὲ γράψαι, περὶ ὧν μοι δοκεῖ πρακτέον εἶναι μετὰ τὴν εἰρήνην, παραπλήσια μὲν τοῖς ἐν τῷ λόγῳ γεγραμμένοις, πολὺ δ' ἐκείνων συντομώτερα.

β'

Κατ' ἐκεῖνον μὲν γὰρ τὸν χρόνον συνεβούλευον, ὡς χρῆ, διαλλάξαντά σε τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν Λακεδαιμονίων καὶ τὴν Θηβαίων καὶ τὴν Ἀργείων, εἰς ὁμόνοιαν καταστῆσαι τοὺς Ἕλληνας, ἡγούμενος, ἂν τὰς προεχούσας πόλεις πείσης οὕτω φρονεῖν, ταχέως καὶ τὰς ἄλλας ἐπακολουθήσειν. τότε μὲν οὖν ἄλλος ἦν καιρός, νῦν δὲ συμβέβηκε μηκέτι δεῖν πείθειν· διὰ γὰρ τὸν ἀγῶνα τὸν γεγενημένον ἠναγκασμένοι πάντες εἰσὶν εὖ φρονεῖν καὶ τούτων ἐπιθυμῆν, ὧν ὑπενοούμην σε βούλεσθαι πράττειν καὶ λέγειν, ὡς δεῖ παυσασμένους τῆς μανίας καὶ τῆς πλεονεξίας, ἢν ἐποιούντο πρὸς ἀλλήλους, εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν πόλεμον ἐξενεγκεῖν.

γ'

- 3 Καὶ πολλοὶ πυνθάνονται παρ' ἐμοῦ, πότερον γὼ σοι παρήνεσα ποιῆσθαι τὴν στρατείαν τὴν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἢ σοῦ διανοηθέντος συνεῖπον· ἐγὼ δ' οὐκ εἰδέναι μὲν φημι τὸ σαφές—οὐ γὰρ συγγεγενῆσθαι σοι πρότερον—οὐ μὴν ἄλλ' οἶεσθαι σὲ μὲν ἐγνωκέναι περὶ τούτων, ἐμὲ δὲ συνειρηκέναι ταῖς σαῖς ἐπιθυμίαις. ταῦτα δ' ἀκούοντες ἐδέοντό μου πάντες παρακαλεῦεσθαι σοὶ καὶ προτρέπειν ἐπὶ τῶν αὐτῶν τούτων μένειν, ὡς οὐδέποτε ἂν γενομένων οὔτε καλλιόνων ἔργων οὔτ' ὠφελιμωτέρων τοῖς Ἕλλησιν οὔτ' ἐν καιρῷ μᾶλλον πραχθησομένων.

δ'

- 4 Εἰ μὲν οὖν εἶχον τὴν αὐτὴν δύναμιν, ἦν περὶ πρότερον, καὶ μὴ παντάπασιν ἦν ἀπειρηκώς, οὐκ ἂν

δι' ἐπιστολῆς διελεγόμεν, ἀλλὰ παρὼν αὐτὸς παρῶ-
ξινον ἂν σε καὶ παρακάλουν ἐπὶ τὰς πράξεις ταύ-
τας. νῦν δ', ὡς δύναμαι, παρακελεύομαι σοὶ μὴ κα-
ταμελῆσαι τούτων, πρὶν ἂν τέλος ἐπιθῆς αὐτοῖς.
ἔστι δὲ πρὸς μὲν ἄλλο τι τῶν δεόντων ἀπλήστως
ἔχειν οὐ καλὸν—αἱ γὰρ μετριότητες παρὰ τοῖς πολ-
λοῖς εὐδοκιοῦσι—, δόξης δὲ μεγάλης καὶ καλῆς ἐπι-
θυμεῖν καὶ μηδέποτε ἐμπίπλασθαι προσήκει τοῖς
πολύ τῶν ἄλλων διενεγκοῦσιν· ὅπερ σοὶ συμβέβη-
5 κεν. ἡγοῦ δὲ τόθ' ἔξιν ἀνυπέρβλητον αὐτὴν καὶ
τῶν σοὶ πεπραγμένων ἀξίαν, ὅταν τοὺς μὲν βαρβά-
ρους ἀναγκάσῃς εἰλωτεύειν τοῖς Ἕλλησι πλὴν τῶν
σοὶ συναγωνισαμένων, τὸν δὲ βασιλέα τὸν νῦν μέ-
γαν προσαγορευόμενον ποιήσῃς τοῦτο πράττειν, ὅτι
ἂν σὺ προστάτῃς, οὐδὲν γὰρ ἔσται λοιπὸν ἔτι πλὴν
θεὸν γενέσθαι. ταῦτα δὲ κατεργάσασθαι πολὺ ῥᾶόν
ἔστιν ἐκ τῶν νῦν παρόντων ἢ προελθεῖν ἐπὶ τὴν
δύναμιν καὶ τὴν δόξαν, ἣν νῦν ἔχεις, ἐκ τῆς βασι-
λειᾶς τῆς ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν ὑπαρξάσης.

6 Χάριν δ' ἔχω τῷ γήρα ταύτην μόνην, ὅτι προή-
γαγεν εἰς τοῦτό μου τὸν βίον, ὥσθ', ἂ νέος ὢν διε-
νοούμην καὶ γράφειν ἐπεχείρουν ἔν τε τῷ πανηγυ-
ρικῷ λόγῳ καὶ τῷ πρὸς σὲ πεμφθέντι, ταῦτα νῦν τὰ
μὲν ἤδη γιγνόμενα διὰ τῶν σῶν ἐφορῶ πράξεων,
τὰ δ' ἐλπίζω γενήσεσθαι.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΙΛΙΠΠΟΝ
ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'

α'

ἄλλως τε καὶ=καὶ δι' ἄλλους λόγους (τοὺς ὁποίους παραλείπω) καὶ διότι=καὶ μάλιστα. ἂν μὴ... ποιεῖν ἢ πλοκῆ=ἂν ἐπιχειρῇ τις τοῦτο ποιεῖν μὴ κελευσθεῖς. τοῦτο· δηλ. τὸ συμβουλεύειν. πρότερον· ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «πρὸς Φίλιππον», τὸν ὁποῖον ἔγραψεν ὁ ῥήτωρ μετὰ τὴν λεγομένην φιλοκράτειον εἰρήνην (346 π.Χ.), διὰ τῆς ὁποίας ἐτέθη τέρμα εἰς τὸν περὶ Ἀμφιπόλεως πόλεμον τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Φίλιππον. ἐξ ὧν=ταῦτα, ἐξ ὧν (=δι' ὧν). ἀποφαίνεσθαι· ἐνν. γνώμην. ἀποφαίνομαι γνώμην=ἐκφράζω τὴν γνώμην μου, συμβουλεύω. περὶ τῶν σοὶ συμβεβηκότων· δηλ. τοῦ κινδύνου, τὸ ὁποῖον διέτρεξε. προαιροῦμαι μετ' ἀπαρεμφ.=θέτω ὡς πρόγραμμαί μου, ὡς σκοπὸν μου. φροντίζω τινός=ἀπάσχολῶ τὴν σκέψιν μου, ἐνδιαφέρομαι περὶ τίνος. τῶν σῶν πραγμάτων=σοῦ. περὶ τῶν ἦττον ἀναγκαίων· διὰ τὴν κατὰ τῶν Περσῶν δηλ. ἐκστρατείαν. σοί· εἰς τὸ συμβεβουλευκός. ὑπὲρ δέ· ἀξία παρατηρήσεως ἢ ἐναλλαγὴ τῶν προθέσεων περὶ μέν..., ὑπὲρ δέ. τῶν μᾶλλον κατεπειγόντων=τῶν σπουδαιότερων (ἦτοι τῆς ἀνάγκης νὰ προφυλάσῃ τὴν ζωὴν του ἐκ τῶν πολεμικῶν κινδύνων). καὶ ταῦτα=καὶ μάλιστα. εἰδώς· ἢ μετοχὴ ἐναντιωματικῆ. ἐκεῖνα μὲν· δηλαδή τὰ ἦττον ἀναγκαῖα. ὑπὲρ δόξης ὄντα=ὅτι ἀποβλέπουν εἰς τὴν δόξαν σου. ὑπὲρ σωτηρίας· δηλ. τῆς ζωῆς σου. ὀλιγορθῶ τινος=παραμελῶ, ἀψηφῶ τι. βλασφημία=κακολογία, κατηγορία.

τάς περὶ σοῦ ἠθρείσας βλασφημίας· προβλ. κατωτέρω : οὐδείς
ἔστιν ὅστις οὐ κατέγνω κλπ.

β'

οὐδείς ἔστιν ὅστις οὐ=πάντες. κατέγνω· ἔνν. σοῦ. κατα-
γιγνώσκω τινός· μετ' ἀπαρεμφ.=κατηγορῶ τινα, ὅτι... προπε-
τῶς κινδυνεύω=ἐκτίθεμαι εἰς τοὺς κινδύνους μὲ παράλογον τόλ-
μην, ἀπερισκέπτως. ἢ βασιλικώτερον=ἢ ὅπως ἀροῦζει εἰς βα-
σιλέα. μέλει· τὸ ἀπαρέμφ. ἐκ τοῦ κατέγνω. μέλει μοί τινος=
ἐνδιαφέρομαι διὰ τι. τῶν ὅλων πραγμάτων=τοῦ σπουδαιότε-
ρου ἀπὸ ὅλα (δηλ. τῆς ζωῆς του). καὶ μᾶλλον σοι μέλει τῶν
περὶ τὴν ἀνδρείαν ἐπαίνων ἢ τῶν ὅλων πραγμάτων· ὁ Δη-
μοθένης ὑπερβάλλον τὰ πράγματα λέγει εἰς τὸν περὶ τοῦ στε-
φάνου λόγον αὐτοῦ, ὅτι ὁ Φίλιππος εἶναι πρόθυμος καὶ ἀνά-
πηρος ἀκόμη νὰ καταντήσῃ, ἀρκεῖ τοῦ λοιποῦ «μετὰ τιμῆς καὶ
δόξης ζῆν». περιστάτων· ἔνν. σέ· ἢ μετοχ. χρονική. περιστά-
μαί τινα=ἴσταμρι πέριξ τινός, κυκλώνω. διαφέροντα· δηλ. τῇ
ἀρετῇ (δοτ. τοῦ κατὰ τι). γενέσθαι· ἔνν. σέ. διαφέρων γίγνο-
μαί τινος τῇ ἀρετῇ=ἀναδεικνύομαι ἀνώτερός τινος κατὰ τὴν
ἀνδρείαν. συμπίπτει ἀνάγκη=συντρέχει, πιέζει ἀνάγκη. κα-
τορθῶ=ἐπιτυγχάνω (εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις), νικῶ. δια-
πράττομαί τι=κατορθώνω τι. τελευτῶ τὸν βίον· ἔδω=φονεύο-
μαι. συνανεῖλες· δηλ. τῷ βίῳ. συναναιρῶ τί τινι=καταστρέφω,
ἐξαφανίζω τι μετὰ τινος. ἐπαίνων ἀξίας· ἔνν. χρῆ ὑπολαμβά-
νειν. ταῦτα πάντα· δηλ. πατρίδα, γονέας, παῖδας, πράξεις=
πολεμικαὶ ἐπιτυχίαι, κατορθώματα. καταρροπαίνω=κηλιδώνω,
καταρρίπτω τὴν ἀξίαν. νομίζειν... φεύγειν· ἐκ τοῦ χρῆ.

γ'

§ 5—6

μιμεῖσθαι τὰς πόλεις, ὃν τρόπον... πολέμους· ἀντί=μι-
μεῖσθαι τὸν τρόπον, καθ' ὃν αἱ πόλεις διοικοῦσι τὰ περὶ
τοὺς πολέμους. τὰς πόλεις· δηλ. τὰς δημοκρατουμένας, τὰς δη-
μοκρατίας. διοικῶ τὰ περὶ τοὺς πολέμους=ἑνθμίζω, κανονίζω
τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς πολέμους ζητήματα. στρατόπεδον ἐκπέμπω=
ἐξαποστέλλω στράτευμα, διεξάγω πόλεμον. τὸ κοινὸν=τὸ δημό-
σιον, αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως. ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων· ἔνν. πραγμά-

των=περὶ τῆς παρουσίας καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ἐπὶ τῆς (δημιουργουμένης ἐκ τοῦ πολέμου) καταστάσεως. *εἰς ἀσφάλειαν καθίσταμι τινα*=ἔξασφαλίζω τινὰ ἀπὸ τοῦ κινδύνου. *τὸ κοινὸν καὶ τὸ βουλευσόμενον... εἰς ἀσφάλειαν καθιστάναι* ἐν Ἀθήναις οἱ ἄρχοντες καθόλου καὶ οἱ βουλευταὶ δὲν ἐστρατεύοντο. Μόνον εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις καὶ δὴ ὅταν ἐπρόκειτο περὶ γενικῆς ἐπιστρατεύσεως, ὅπως λέγομεν σήμερον, ἠδύνατο ἐδελουσίως νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸ πολεμικὸν πεδίον ὁ περιβεβλημένος μὲ δημόσιον ἀξίωμα πολίτης. *διὸ δὴ συμβαίνει μὴδὲ... ἀνηρῆσθαι καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν* ἢ πλοκή=διὸ δὴ μὴδὲ συμβαίνει ἀνηρῆσθαι καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν *μίας ἀτυχίας συμπεσοῦσης*=διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ δὲν συμβαίνει νὰ ἔχη ἀφανισθῆ (=νὰ ἀφανίζεται) ἡ δύναμις αὐτῶν (=νὰ χάωνται αὐταί), διότι συνέβη κατὰ τύχην μία ἀτυχία, μία πολεμικὴ ἥττα. — *δύνασθαι* τὸ ἀπαρέμφατον ἐκ τοῦ *συμβαίνει*. *συμφορὰ=ἀτυχία=πολεμικὴ ἥττα*. *ἐκ τούτων* δηλ. τῶν *συμφορῶν*. *πάλιν... ἀναλαμβάναι* πλεονασμός. *ἀναλαμβάνω ἐαντὸν=ἀνακτῶ τὴν ἰσχύν μου*. *σκοπῶ τι=προσέχω, λαμβάνω ὑπ' ὄψει μου κάτι*. *κατὰ τρόπον=κατὰ τὸν ἐμπρέποντα τρόπον, καλῶς, ἐποφελῶς*. *διοικῶ τὰς νίκας=ἐκμεταλλέομαι τὰς νίκας*. *ἴδοις ἄν' ὡς ὑπόθεσις* πρέπει νὰ ἐννοηθῆ *εἰ βούλοιο*. *καὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους τῶν πολιτῶν φύλακας αὐτῶν καθιστάντας* ἐκτὸς τῶν τριάκοντα ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἠκολούθουν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης εἰς τὰς ἐκστρατείας ὡς ἐπιτελεῖον, διὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἀσφάλειαν αὐτοῦ διετίθετο σωματοφυλακὴ ἐκ 300 ἰπέων. *οἷς* δηλ. *φύλαξιν*. *ἐκείνους* τοὺς βασιλεῖς. *περιορῶ τινα* μετὰ μετοχῆς (*τελευτήσαντας*)=ἀνέχομαι νά... ἢ τὰς *ἀσπίδας ἀποβαλεῖν* τὸ ἀπορρίπτειν τὴν ἀσπίδα (πρβλ. *ρίψασπις*) ἐθεωρεῖτο, ὡς γνωστόν, μεγίστη ἀτίμωσις διὰ τὸν Σπαρτιάτην.

§ 7

λανθάνει μέ τι=διαφεύγει τὴν προσοχὴν μου κάτι, ἀγνοῶ τι. *Ξέρῃ* τῷ γνωστῷ ἐκ τῶν περσικῶν πολέμων. *καὶ Κύρου* τὸν ὅποιον ἐγνωρίσαμεν εἰς τὴν *Κύρου Ἀνάβασιν*. *ἀμφισβητῶντος=ἐγείρω ἀξιώσεις ἐπὶ τινος*. *συμπίπτω=συμβαίνω*. *περιποιῶ τι=σώζω τι*. *ψυχῇ=ζωή*. *κατέχω τι=συγκρατῶ, διατηρῶ τι*. *τοῖς παισὶ τοῖς αὐτοῦ παρέδωκε* τὸν Ξέρῃην δολοφο-

νηθέντα τὸ 465 π.Χ. διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἀρταξέρξης ὁ Α' τὴν Ἀσίαν οὕτω διέφυκον· πράγματι, παρὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι ἦτας, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ξέρξου τὸ περσικὸν κράτος διετήρησε τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀκμὴν, διότι ὁ Ξέρξης δὲν ἐστερεῖτο διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν προσόντων, ὅπως μᾶς τὸν παρουσιάζει ὁ Ἡρόδοτος. νικήσας... κρατήσας· αἱ μετοχαὶ ἐναντιωματικά. νικήσας ἄπασαν τὴν βασιλέως δύναμιν· διὰ τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων εἰς τὰ Κούναξα (401 π.Χ.). κρατῶ τῶν πραγμάτων=γίνομαι κύριος τῆς καταστάσεως (πρὸβλ. τὴν διήγησιν τοῦ Ξενοφῶντος ἐν Κ. Ἀναβάσει «προσκυνούμενος ἤδη ὑπὸ πάντων ὡς βασιλεύς»). προπέτεια=ἀσυλλόγιστος τόλμη, ὀρηκτικότης. διὰ τὴν αὐτοῦ προπέτειαν· διότι μετὰ τὴν τροπὴν τῶν ἐχθρῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ Κούναξα, ἀντὶ τὰ ἀναμεινῆν μὲ ψυχραμίαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης, ὤρηκεν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του μὲ τὴν μικρὰν περὶ αὐτὸν δύναμιν καὶ κατὰ τὴν πάλην, ἣ ὅποια ἐπηκολούθησεν, ἐφονεύθη. δυναστεία=ἐξουσία, ἀρχή. τηλικαύτης δυναστείας· δηλ. τῆς περσικῆς ἀρχῆς. τοὺς συνακολουθήσαντας· τοὺς συναναβάντας Ἕλληνας. εἰς τὰς ἐσχάτας συμφορὰς κατέστησεν=τοὺς ἔφερκεν εἰς τὸν ἐσχατὸν κίνδυνον. Ποῖος ἦτο αὐτός; ἔχομι ἄν' ὡς ὑπόθεσις πρέπει νὰ ἐννοηθῆ: εἰ ἀναγκαῖον εἶη. στρατόπεδον=στρατός, στρατιά. διὰ τὸ προδιαφθαρήναι· ἐνν. αὐτοὺς=ἐπειδὴ οὗτοι προῶρος, ἀκαίρως ἐφονεύθησαν.

δ'

ἐνθυμοῦμαι τινος=ἔχω τι, διαρκῶς εἰς τὴν μνήμην μου. ἄνοια ἀλόγιστος = ἀπερισκεψία ἀστόχαστος, ἐπιπολαιότης. φιλοτιμία ἄκαιρος=φιλοδοξία μὴ ἀρμόζουσα εἰς τὰς περιστάσεις, ἄσκοπος. ἴδιος=ἰδιαίτερος, ἰδιάζων. μοναρχία=μοναρχικὸν πολίτευμα, βασιλεία. στρατιωτικὸς=πολεμικός, ὁ ἐκ τοῦ πολέμου προερχόμενος. προσεξευρίσκω τι=πρὸς τὸ ὑπάρχοντι εὐρίσκω τι. εἰκῆ=ἀπερισκέπτως, ἑλαφρῶ τῇ καρδίᾳ. κίνδυνος=ἄγων. τοιαύτης δόξης· δηλ. τῆς προερχομένης ἐκ τοῦ προκινδυνεύειν εἰς τοὺς πολέμους. τῶν νῦν ὄντων=ἐξ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ζοῦν σήμερον, τῶν συγχρόνων. ἀρεταὶ=παύλληκαρισμοί, ἐπειδείξεις γενναιότητος. μέτεστι μοί τινος=μέτεχω τινός. ὦν καὶ τοῖς φαύλοις μέτεστιν· κατ' ἐννοιαν=τὰς ὁποίας καὶ οἱ φαῦλοι (: ἄσημοι ἄνθρωποι) ἠμποροῦν νὰ ἐπιδεί-

ξουν. πονηρός=κακός. κοινωνῶ τινος=μέτεσί μοί τινος. ἐξόν (ἐξῆσσι)· αιτιατική ἀπόλυτος. ἐντίμους καὶ ῥαδίους· τίνες ἐννοεῖ ὁ ῥήτωρ, διασαφεῖ κατωτέρω. μηδ' ἐξ ὧν=μηδὲ τοῦτους, ἐξ ὧν. τοὺς οἰκειοτάτους· ἐνν. τοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος φίλους τοῦ Φιλίππου. τοὺς ἐχθρούς· τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀντιμακεδονίζοντας πολιτικούς. τῶν βαρβάρων, πρὸς οὓς νῦν πολεμεῖς· ἴδε εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἐπιστολὴν. ἐπὶ τοσοῦτον=τόσον μόνον. τῶν βαρβάρων· ἢ γεν. ἐκ τοῦ κρατεῖν. ἐξαρκέσει· ἀντὶ προστακτικῆς=ἐξαρκείται (ὁ μέλλον ἡπιώτερος τῆς προστακτικῆς)· ὁμοίως καὶ κατωτέρω ἐπιχειρήσεις. ἐξαρκεῖ μοι κρατεῖν=μένω εὐχαριστημένος νὰ ἐπιβάλω τὴν κυριαρχίαν μου. ὅσον· ἐνν. ἐξαρκεῖ σοι τὸν μέγαν... προσαγορευόμενον· δηλ. τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν. καταλύω=καταβάλλω, καθαιρῶ.

ε'

πρὸ πολλοῦ ποιῶμαι" μετ' ἀπαρεμφ.=περὶ πολλοῦ ποιῶμαι=θεωρῶ σπουδαῖον, ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ... ἐπιστέλλω τί τινι=κάνω συστάσεις εἰς τινὰ διὰ τι, συμβουλεύω τινὰ δι' ἐπιστολῆς περὶ τινος. ταῦτα· τὰς ἀνωτέρω συμβουλίας. τῆς στρατείας· τῆς ἐναντίον τῶν Θρακῶν (ἢ Ἰλλυριῶν). ἀπιστῶ=ἀπειθῶ, παρακούω (τὰς συστάσεις τινός). μὴ τηλικούτῳ κινδύνῳ περιέπεσες· νὰ διακινδυνεύσης δηλ. τὴν ζωὴν σου. τοῖς ἐγνωμένοις ὑπὸ πάντων=τὰ ὅποια ὅλοι ἔχουν ἐγκρίνει, ἀποδέχονται. διὰ τὸ πάθος=λόγῳ τοῦ ἀτυχήματός σου, κατόπιν τοῦ κινδύνου τὸν ὅποιον διέτρεξες. τὸ συμβεβηκός=τὸ πάθος. μαρτυρῶ τι=ἐπιβεβαιῶ, ἐπικυρῶ τι. περὶ αὐτῶν· δηλ. τῶν ὑπὸ πάντων ἐγνωσμένων διὰ τὸ πάθος. εἰρημένους=προεἰρημένους.

ς'

διὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν· ἐπειδὴ δηλαδή εἶναι εἰκόλον νὰ ἀντιληφθῇ ὁ καθεὶς τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ πρόνοια περὶ τῆς ζωῆς του· τοῦτο διασαφεῖ εὐθύς κατωτέρω. ἐταίρων· ἐταῖροι ἐκαλοῦντο οἱ ἀποτελοῦντες τὸ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν συμβούλιον τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων. ἀκαιρία=ἡ ὑπέρβασις τοῦ προσήκοντος μέτρου, ἡ ἀδιακρισία. φοβοῦμαι τὴν ἀκαιρίαν=φοβοῦμαι διὰ τὴν ἀδιακρισίαν μου. ἔλαθον

ἐμαυτὸν ἐξοκείλας=δὲν ἀντελήφθην, διὸ παρεούρθην=παρε-
 σύρθην ἀσυναίσθητως. ἐπιστολῆς συμμετρία=τὸ ἀνάλογον, τὸ
 σύνηδες μέτρον (μῆκος) ἐπιστολῆς, λόγον· δηλ. ῥητορικοῦ, ἐξο-
 κείλας (τοῦ ἐξοκέλλω)· ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν πλοίων.

ξ'

οὐ μὴν ἀλλὰ=ἀλλ' ὅμως. καίπερ τούτων οὕτως ἐχόντων
 μολονότι δηλαδὴ κινδυνεύω νὰ χαρακτηρισθῶ ὡς ἀδιάκριτος οὐκ
 εἰς ἐπιστολῆς συμμετρίαν, ἀλλ' εἰς λόγου μῆκος ἐξοκείλας.
 περὶ τῆς πόλεως· δηλ. τῶν Ἀθηναίων. παρακαλῶ τινα=παρα-
 κινῶ, παρορμῶ τινα. οἰκειότης=φιλία. —χρησις=στενὴ σχέσις.
 ἀπαγγέλλω=καταγγέλλω, καταδίδω. πολλοὺς εἶναι τοὺς ἀπαγ-
 γέλλοντας· ὁ Ἰσοκράτης ἐννοεῖ τοὺς ἐν Ἀθήναις ὀπαδοὺς τῆς
 μακεδονικῆς μερίδος (πρβλ. Δημοσθένους Α' κατὰ Φιλίππου,
 § 18 «εἰσὶ γάρ, εἰσὶν οἱ πάντ' ἐξαγγέλλοντες ἐκείνῳ παρ'
 ἡμῶν αὐτῶν πλείους τοῦ δέοντος»). δυσχερὲς=δυσάρεστον.
 παρ' αὐτῶν=ἐξ ἰδίων· των, ἐξ ἰδίας ἐπινοίας. οἷς=τούτοις
 μέντοι. τοῖς διαβάλλουσιν· δηλ. σὲ (ἐννοεῖ τοὺς ἐν Ἀθήναις
 ὀπαδοὺς τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος). τὴν τέχνην ταύτην· δηλ.
 τοῦ διαβάλλειν. ἔχω τέχνην=γνωρίζω, ἀσκῶ τέχνην. εὐάγω-
 γος=ὁ εὐκόλως παρασυρόμενος. εὐαγωγότεραν· ἐνν. τοῦ δέον-
 τος. οὖσαν· ἐκ τοῦ ἀποφαίνωσι. ἀποφαίνω=παρουσιάζω, πα-
 ριστῶ. συμφερόντως ἔχω τινί=ἀποβαίνω πρὸς τὸ συμφέρον,
 ὠφέλειάν τινος. οἱ μὴδὲν ἀγαθὸν οἰοί τ' ὄντες ποιῆσαι· δηλ.
 οἱ δημαγωγοί, οἱ τυχόντες, ὅπως εἶπεν αὐτοὺς ἀνωτέρω ὁ ῥή-
 τωρ. διαπράττομαί τι=κατορθώνω τι. ἢ που=ἀσφαλῶς, ὑπο-
 θέτω. τὸν πλεῖστ' ἄν... δυνάμενον=ὄς πλεῖστ' ἄν δύναιο· ὡς
 ὑπόθεσις πρέπει νὰ ἐννοηθῇ : εἰ βούλοιο. ἔργῳ· ἐν ἀντιθέσει
 πρὸς τὸ λόγῳ. μηδενὸς ἀποτυχεῖν παρ' ἡμῶν=πάντων τυ-
 χεῖν παρ' ἡμῶν.

η'

§ 16—18

πικρῶς=πικροχόλως, αὐστηρῶς. τοὺς... τῆς πόλεως ἡμῶν
 κατηγοροῦντας· ἐννοεῖ ἐκείνους, περὶ τῶν ὁποίων εἶπε προη-
 γουμένως «τοῖς τὴν τέχνην ταύτην (τοῦ διαβάλλειν) ἔχουσιν»,
 τοὺς πάντα γε ταῦτα εἶναι λέγοντας· ἐκείνους δηλ. οἱ ὁποῖοι

παραδέχονται, ὅτι ὅλα αὐτὰ συμβαίνουν, ὅτι τουτέστι παρουσιάζε-
ται ἡ πόλις ὑπὸ τῶν τυχόντων. καὶ μήτε μείζον (=μέγα) μήτ'
ἐλαττον (=μικρὸν) φάσκοντας=καὶ ὅσοι ἰσχυρίζονται, ὅτι
αὕτη (ἡ πόλις ἡμῶν) οὐδὲν κακόν (: σφάλμα) ἔχει διαπραΐξει
οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα. τοιοῦτον' ὅτι δηλ. οὐδὲν οὔτε μέγα
οὔτε μικρὸν ἠδίκηκεν ἡ πόλις. οὐδὲν πεπλημμέληκεν=εἰς
οὐδὲν παράπτωμα ἔχει περιπέσει, οὐδὲν σφάλμα ἔχει διαπραΐξει.
τοῖς σοῖς πράγμασιν=διὰ τὸ κράτος σου, διὰ τὸν ἑαυτὸν σου.
ἂν συναγωνιζομένη γίγνοιτ' ἂν' καὶ ὁ πρῶτος ἂν ἀνίηκει εἰς
τὸ γίγνοιτ', ἐτέθη δ' ἐν ἀρχῇ, ἵνα ἀμέσως δηλωθῆ ἡ ὑποθετικὴ
φύσις τῆς μετοχῆς. τοὺς ὑπὸ σοὶ νῦν ὄντας=ἐννοεῖ τοὺς ὑπη-
κόους τοῦ Φιλίππου βαρβάρους καὶ Ἕλληνας. κατέχω τινά=
συγκρατῶ τινά. ἀποστροφή=καταφύγιον. εἰ μηδεμίαν ἔχοιεν
ἀποστροφήν» πρβλ. Δημοσθένους κατὰ Φιλίππου Α' § 8 «κατέ-
πιπτε μεντοι πάντα ταῦτα (=πάντες οὗτοι οἱ ὑπήκοοι τοῦ Φι-
λίππου λαοὶ) οὐκ ἔχοντ' ἀποστροφήν διὰ τὴν ἡμετέραν βρα-
δυτητα καὶ ῥαθυμίαν». καταστρέφομαι τινά=ὑποτάσσω τινά.
ἐύνοια=φιλία. ἀρχή=ἐπικράτεια, δύναμις. καθ' ἕξεις... προσ-
κίησει' ὁ μέλλον σημαίνει ἐδῶ τὸ δυνατόν γενέσθαι=θα δυ-
νηθῆς νὰ διατηρήσης...

§ 19

Θαυμάζω ὅσοι τῶν τὰς δυνάμεις ἐχόντων=θαυμάζω τού-
των τῶν (=ἐκ τῶν) τὰς δυνάμεις ἐχόντων, ὅσοι. θαυμάζω τι-
νός=ἐκπλήττομαι μὲ τὰς ἀντιλήψεις, τὴν νοοτροπίαν τινός. οἱ τὰς
δυνάμεις ἔχοντες=οἱ δυναστεύοντες (ὡς ἄλλαχού λέγει ὁ Ἰσο-
κράτης)=οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες, οἱ κυβερνῶντες. τῶν τὰς δυνά-
μεις ἐχόντων δηλ. εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις. οἱ ξενιτευόμενοι
=οἱ μισθοφόροι. στρατόπεδον=στράτευμα. συνειδότες' ἡ μετ.
ἐναντιωματικὴ. σύννοια=γνωρίζω καλῶς, εἶμαι βέβαιος. ἀδικῶ
=βλάπτω. πλείους ἠδίκηκε... ἢ σέσωκε» πρβλ. Δημοσθένους
κατὰ Φιλίππου Α', § 24 «τὰ ξενικὰ (=τὰ μισθοφορικὰ στρα-
τεύματα) τοὺς φίλους νικᾷ καὶ τοὺς συμμάχους». θεραπεύω
τινά' ἐδῶ=κερδίζω τὴν φιλίαν τινός. ἢ καὶ μίαν ἐκάστην τῶν
πόλεων... πολλάκις ἤδη σέσωκεν» πρβλ. Ὀλυμπ. Β', § 24 «καὶ
τοὺς μὲν ἄλλους σέσωκατε πολλάκις πάντας καὶ καθ' ἕν' αὐ-
τῶν ἐν μέρει». Καὶ πράγματι αἱ Ἀθηναῖοι ὄχι μόνον ὅλους τοὺς

Ἕλληνας ἔσωσαν κατὰ τὰ Μηδικά, ἀλλὰ καὶ μίαν ἐκάστην χωριστὰ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, π. χ. τοὺς Θηβαίους ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἀντιστρόφως, τοὺς Εἰβοεῖς ἀπὸ τῶν Θηβαίων κλπ. Μαρτύριον δὲ τῶν ἀγῶνων τούτων τῶν Ἀθηναίων ἦσαν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως πολλοὶ χρυσοὶ στέφανοι, διὰ τῶν ὁποίων αἱ σωθεῖσαι πόλεις εἶχον στεφανώσει τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων. *δικαίως* = ὀρθῶς, κατὰ τὸν ἀρμόζοντα τρόπον. *χεῶμαι τι* = συμπεριφέρομαι πρὸς τινα. *δικαίως κέχηρσαι* ὁ διότι ὁ Φίλιππος προσκληθεὶς τὸ 352 ὑπὸ τοῦ Θεσσαλικοῦ λαοῦ καὶ τῶν Ἀλεξάνδρων ἐναντίον τῆς ἐν Φεραῖς τυραννίδος τοῦ Λυκόφρονος καὶ Πειθολάου καὶ καταλύσας αὐτὴν ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς τὴν ἐλευθερίαν των, καίτοι ὁ Δημοσθένης ἐν Ὀλυμπιακῷ Β', § 8 λέγει, ὅτι οἱ Θεσσαλοὶ ὑπεδουλώθησαν εἰς τὸν Φίλιππον. *εὐμεταχείριστος* ἐπὶ ἀνθρώπου = εὐκολοκυβέρνητος. *μεγαλόψυχος* = γενναῖος. *στάσις* = ἐμφύλιος ἔρις. — *στάσεως μεστός* = ὁ ἐπιρροεπὴς εἰς ἐμφυλίους ἔριδας (πρὸς Ὀλυμπ. Β' § 14 «*Θεταλοῖς στασιάζουσι καὶ τεταραγμένοις*»). *τὴν δύναμιν ὁμορον ἔχω τι* = διαθέτω δυνάμεις παραπλησίως (ὁμοίως) πρὸς τινα. *προσάγομαι τινα* = προσελκύνω τινὰ μὲ τὸ μέρος μου. *τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων* δηλ. ἢ κατάληψις τειχῶν. *ἔχω φθόνον* = παρέχω, προκαλῶ φθόνον. *τῶν τοιούτων* δηλ. ἔργων, οἷα ἢ κατάληψις τειχῶν. *ἀνατίθημί τι τὴν αἰτίαν τινός* = ἀποδίδω εἰς τινα τὴν αἰτίαν τινός, θεωρῶ τινα ὡς αἴτιον, συντελεστικὴν ἐνὸς πράγματος. *διάνοια* = ὀξύτης ἀντιλήψεως, πολιτικὴ εὐστροφία.

θ'

οἷς εἴρηκα = τούτοις, ἢ εἴρηκα πάντων' δηλ. τῶν ἄλλων ἠητόρων. *ἐπιτετιμηκώς* ἐνν. αὐτῇ (ὅπως εἰς τὸν Ἀρεοπαγίτικόν καὶ τὸν περὶ Εἰρήνης λόγον). *ἐπιτιμῶ τι* = ἐλέγχω, κατακρίνω τινα. *εὐφέρωμαι παρά τι* = εὐδοκίμῶ παρά τι = ἀπολαύω ἐκτιμήσεως παρά τι. *εἰκῇ δοκιμάζω* = ἐπιπολαίως ἐξετάζω (τὰ πράγματα). *τοῖς εἰκῇ δοκιμάζουσι* ἐννοεῖ τοὺς ἀντιμακεδονίζοντας καὶ τοὺς σοφιστάς, οἱ ὁποῖοι ἐμίσουν αὐτόν, οἱ μὲν διὰ τὴν πρὸς τὸν Φίλιππον φιλίαν του, οἱ δὲ δι' οὓς λόγους ἐκθέτει κατωτέρω («*διότι πλείους ὀρῶσιν ἐμοὶ διαλέγεσθαι βουλομένους ἢ σφίσι αὐτοῖς*»). *ἀγνοούμενος* = κακῶς γινώσκόμενος, παρεξη-

γούμενος. οὕτως ἔχουσι=οὕτω διάκεινται. προσποιῶμαι=παρουσιάζομαι, διατείνομαι. βέλτιόν τινος φρονῶ=εἶμαι σοφώτερος ἀπὸ κάποιου. πλείους ἐρῶσιν ἐμοὶ διαλέγεσθαι (=παρ' ἐμὲ φοιτᾶν) βουλομένους ἢ σφίσιν αὐτοῖς· ἔννοεῖ τοὺς σοφιστάς, τοὺς ὁποίους ἐγκαταλείποντες οἱ μαθηταὶ τῶν προσήρχοντο εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ἰσοκράτους. δόξα=ἀντίληψις, γνώμη. διαφεύγω=ξεφεύγω, ἐξαλείφω. οὐ χαλεπῶς αὐτὴν διαλύσεις· διὰ τῆς συμφιλίωσης πρὸς τὴν πόλιν. στέργω τοῖς παροῦσιν=ἀγαπῶ τοῖς παροῦσιν=μένω εὐχαριστημένος μὲ τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἀνέχομαι τήν...

ί

ὅ τι δεῖ πλείω λέγειν· πлагία ἔρωι. πρότασις=τί δεῖ πλείω λέγειν. ὑμῖν· ὁ πληθυντικὸς τῆς μεγαλειότητος. παρακατατίθεμαί τί τινα=παραδίδω πρὸς φύλαξιν, ἐμπιστεύομαι κάτι εἰς κάποιον.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β'

α'

πρὸς Ἀντίπατρον τὸν γνωστὸν ἔμπιστον στρατηγὸν τοῦ Φιλίππου καὶ κατοπιν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀντίπατρος μετὰ τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μετὰ τῶν Ἀθηναίων ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ. τῇ πόλει ταῖς Ἀθήναις ἐξαρκούντως=ἀρκετά, διὰ μακρῶν. ὡς ἐμαντὸν ἐπειθον=κατὰ τὴν πεποίθησίν μου. περὶ ὧν=περὶ τούτων, περὶ ὧν μετὰ τὴν εἰρήνην τὴν συνομολογηθεῖσαν μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τὰς Ἀθήνας. ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ πρὸς Φίλιππον.

β'

κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ὅτε δηλ. ἔγραφε τὸν πρὸς Φίλιππον λόγον, ἦτοι μετὰ τὴν φιλοκράτειον εἰρήνην (346 π.Χ.). τὰς προεχούσας πόλεις=τὰς ὑπερεχούσας, τὰς σημαντικωτέρας πόλεις. οὕτω φρονεῖν δηλ. διαλλάττεισθαι ἀλλήλαις. καιρὸς=περίστασις. πείθειν=πειρᾶσθαι πείθειν. τὸν ἀγῶνα τὸν γεγενημένον ἴδε εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἐπιστολὴν. ὧν ὑπενοούμην καθ' ἑλξιν, ἀντί=ἄ ὑπενοούμην. ὑπονοῶ (ἢ ὑπονοοῦμαι)=ὑποπτεύω, φαντάζομαι. ὡς δεῖ κλπ' ἐπεξήγησις. μανία=παράφορον πάθος=τὰ πάθη. πλεονεξία=ἡ πρὸς ἐπικράτησιν προσπάθεια. ἐκφέρω τὸν πόλεμον=μεταφέρω τὸν πόλεμον ἔξω τῶν συνόρων μου.

γ'

πυνθάνομαι παρὰ τινος=ζητῶ νὰ μάθω παρὰ τινος, ἐρωτῶ τινα. συνείπον' τοῦ συναγορεύω=ἐγκρίνω, ἐπιδοκιμάζω. συγγίγνομαι τινι=συναντῶμαι, ἔρχομαι εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τινα. οὐ μὴν=ἀλλ' ὁμως. γινώσκω περὶ τινος=λαμβάνω ἀποφάσεις περὶ τινος· τὸ ἀπαρέμφ. ἐγνωκέναι ὡς καὶ τὸ κατωτέρω συνειρηκέναι εἶναι ὑπερσ. μένω ἐπὶ τινος=μένω σταθερὸς εἰς τι. ὡς οὐδέποτε ἂν γενομένων=διότι, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν, οὐδέποτε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνουν. ἔργων' δηλ. πολεμικῶν, πολέμου. ἐν καιρῷ=εἰς κατάλληλον στιγμήν.

δ'

§ 4-5

ἀπειρηκώς' τοῦ ἀπαγορεύω=ἐξαντιλοῦμαι (ἔδω λόγῳ τῶν

γρηρατείον). παρών αὐτὸς=ἔλθὼν προσώπῳ εἰς συνάντησίν σου. παρώξυγον... παρεκάλουν' συνωνυμία παρῶξυγα τινά= παρορῶ, παροικνῶ τινα. καταμελῶ τίνος=τελείως καταμελῶ κάτι. ἔστι' νῦν συναρθῆ πρὸς τὸ οὐ καλῶν. ἀπλήστως ἔχειν τὸ ὑποκείμενον ἀόριστον. ἀπλήστως ἔχω πρὸς τι=εἶμαι ἀπλήστως, διακαίωμα ἀπὸ ἀκόρεστον ἐπιθυμίαν δι' ἓνα πρόημα. αἱ μετριότητες' μετωνυμία=οἱ μέτριοι=οἱ ὑγαπῶντες τὸ μέτριον. οἱ μετριόφρονες, εὐδοκιμῶ=ἔχω ὑπόληψιν, εἶμαι ἀρεστός ἐπίπλασθαι' ἐνν. αὐτῶν (δόξης μεγάλης καὶ καλῆς). ὅπερ' δηλ. τὸ πολὺ τῶν ἄλλων διαφέρειν. τόθ' =τότε.— ἀνυπέροβλος =ὁ μὴ ὑπερβαλλόμενος ὑπ' ἄλλου ὁ εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένος. αὐτήν' δηλ. τὴν μεγάλην καὶ καλὴν δόξαν. σοί ποιητ. αἰτίων. τὰ πεπραγμένα=τὰ (πολεμικὰ) κατορθώματα. εἰλωτεύειν τοῖς Ἕλλησι=δουλεύειν τοῖς Ἕλλησι. πλὴν τῶν σοὶ συναγωνισαμένων' ἐνν. βαρβάρων. ἔστι λοιπὸν=ὑπολείπεται. ἔτι' μετὰ τὸ ἔργον δηλ. τοῦτο. ταῦτα' δηλ. τὸ ἀναγκάσαι τοὺς βαρβάρους εἰλωτεύειν τοῖς Ἕλλησι κλπ. κατεργάζομαι τι=κατορθῶνω τι. ἐκ τῶν νῦν παρόντων=ἔνεκα τῆς παρουσίας καταστάσεως τῶν πραγμάτων, εἰς τὴν παρουσίαν στιγμῆν. προέροχομαι ἐπὶ τι=φθάνω εἰς τι. ἐκ τῆς βασιλείας... τῆς ὑπαρξάσης=στηριζόμενος εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ παλαιοῦ βασιλείου σου. ἔστι λοιπὸν=ὑπολείπεται. ἔτι' μετὰ τὸ ἔργον δηλαδή τοῦτο.

§ 6

προήγαγεν εἰς τοῦτό μου τὸν βίον=ἀφῆκε τὴν ζωὴν μου νὰ προχωρήσῃ ἕως ἐδῶ=μοῦ ἐπέτρεψε νὰ ζήσω μέχρι σήμερον. ἐν τε τῷ πανηγυρικῷ καὶ τῷ πρὸς σὲ πεμφθέντι' καὶ εἰς τὸν πανηγυρικὸν ὁ Ἰσοκράτης συνιστᾷ εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ παύσων τὰς πρὸς ἀλλήλους ἔριδας καὶ ἠνωμένοι νὰ στραφοῦν κατὰ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ εἰς τὸν πρὸς Φίλιππον λόγον αὐτοῦ συμβουλεύει τὸν βασιλεῆ τῆς Μακεδονίας νὰ ἡγηθῆ τοῦ τοιοῦτου ἀγῶνος, ὅταν πλέον εἶχε πεισθῆ ὁ ῥήτωρ, ὅτι ἡ ἀναβίωσις τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἐπιβολὴ ἐπὶ τῶν βαρβάρων ἦτο πόθος ἀνεκπλήρωτος. ταῦτα' παράθεσις κατ' ἐπιμερισμὸν=τούτων. ἐφορῶ=ζῶ καὶ βλέπω.

γηρατειών). *παρών αὐτός* = ἑλθὼν προσωπικῶς εἰς συνάντησίν σου. *παρώξυνον... παρεκάλουν* = συνωνυμικά *παρώξυνω* τινά = παρορμῶ, παροκινῶ τινά. *καταμελῶ τίς* = τὴν καταμελῶ κάτι. *ἔστι* νὰ συναφθῇ πρὸς τὸ *οὐ καλόν*. *ἀπλήστως ἔχειν* τὸ ὑποκείμενον ἀόριστον. *ἀπλήστως ἔχω πρὸς τι* = εἶμαι ἀπλήστος, διακαίομαι ἀπὸ ἀκόρεστον ἐπιθυμίαν δι' ἓνα πρόγραμμα. *αἱ μετριότητες* = μετωνυμία = *οἱ μέτριοι* = οἱ ἀγαπῶντες τὸ μέτριον, οἱ μετριόφρονες. *εὐδοκίμῳ* = ἔχω εὐδόλημιν, εἶμαι ἀρεστός. *ἐπιπλασθαί* ἔνν. *αὐτῶν (δόξης μεγάλης καὶ καλῆς)*. *ἄπερ* δηλ. τὸ πολὺ τῶν ἄλλων διαφέρειν. *τόθ'* = τότε. — *ἀνυπέροβλητος* = ὁ μὴ ὑπερβαλλόμενος ὑπ' ἄλλου ὁ εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένος. *αὐτήν* δηλ. τὴν μεγάλην καὶ καλὴν δόξαν. *σοί* ποιητ. αἴτιον. *τὰ πεπραγμένα* = τὰ (πολεμικὰ) κατορθώματα. *εἰλωτεύειν τοῖς Ἕλλησι* = δουλεύειν τοῖς Ἕλλησι. *πλὴν τῶν σοι συναγωνισαμένων* ἔνν. βαρβάρων. *ἔτι λοιπὸν* = ὑπολείπεται. *ἔτι* μετὰ τὸ ἔργον δηλ. τοῦτο. *ταῦτα* δηλ. τὸ ἀναγκάσαι τοὺς βαρβάρους εἰλωτεύειν τοῖς Ἕλλησι κλπ. *κατεργάζομαι τι* = κατορθώνω τι. *ἐκ τῶν νῦν παρόντων* = ἔνεκα τῆς παρούσης καταστάσεως τῶν πραγμάτων, εἰς τὴν παρούσαν στιγμὴν. *προέρχομαι ἐπὶ τι* = φθάνω εἰς τι. *ἐκ τῆς βασιλείας... τῆς ὑπαρξάσης* = στηριζόμενος εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ παλαιοῦ βασιλείου σου. *ἔστι λοιπὸν* = ὑπολείπεται. *ἔτι* μετὰ τὸ ἔργον δηλαδή τοῦτο.

§ 6

προήγαγεν εἰς τοῦτό μου τὸν βίον = ἀφῆκε τὴν ζωὴν μου νὰ προχωρήσῃ ἕως ἐδῶ = μοῦ ἐπέτρεψε νὰ ζῆσω μέχρι σήμερον. *ἔν τε τῷ πανηγυρικῷ καὶ τῷ πρὸς σὲ πεμφθέντι* καὶ εἰς τὸν *πανηγυρικὸν* ὁ Ἰσοκράτης συνιστᾷ εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ παύσουν τὰς πρὸς ἀλλήλους ἔριδας καὶ ἠνωμένοι νὰ στραφοῦν κατὰ τὸν βαρβάρων τῆς Ἀσίας ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ εἰς τὸν *πρὸς Φίλιππον* λόγον αὐτοῦ συμβουλεύει τὸν βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας νὰ ἡγηθῇ τοῦ τοιοῦτου ἀγῶνος, ὅταν πλέον εἶχε πεισθῇ ὁ ῥήτωρ, ὅτι ἡ ἀναβίωσις τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἐπιβολὴ ἐπὶ τῶν βαρβάρων ἦτο πόθος ἀνεκλήρωτος. *ταῦτα* παρᾶθεσις κατ' ἐπιμερισμὸν = *τούτων*. *ἐφορῶ* = ζῶ καὶ βλέπω.